5 Χρόνια μετά την Σύμβαση του Άαρχους

για Περιβαλλοντική Πληροφόρηση, Πρόσβαση στη Δικαιοσύνη και Συμμετοχή των Πολιτών σε θέματα Περιβάλλοντος

ΔΙΕΘΝΗΣ ΗΜΕΡΙΔΑ

Οργάνωση:

- ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ ΦΥΣΙΚΟΥ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ της ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ για την Προστασία του Περιβάλλοντος και της Πολιτιστικής Κληρονομιάς
- ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΓΡΑΦΕΙΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ

ΠΡΑΚΤΙΚΑ ΤΗΣ ΔΙΕΘΝΟΥΣ ΣΥΝΑΝΤΗΣΗΣ:

5 ΧΡΟΝΙΑ ΜΕΤΑ ΤΗΝ ΣΥΜΒΑΣΗ ΤΟΥ ΆΑΡΧΟΥΣ ΓΙΑ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΗ ΠΛΗΡΟΦΟΡΗΣΗ ΠΡΟΣΒΑΣΗ ΣΤΗ ΔΙΚΑΙΟΣΥΝΗ ΚΑΙ ΣΥΜΜΕΤΟΧΗ ΤΩΝ ΠΟΛΙΤΩΝ ΣΕ ΘΕΜΑΤΑ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΕΤΑΙΡΕΙΑ
για την Προστασία του Περιβάλλοντος
και της Πολιτιστικής Κληρονομιάς
Συμβούλιο Φυσικού Περιβάλλοντος
Τριπόδων 28, 10558 Αθήνα, Τηλ: +30210-3226693, -2103225245, Fax: +30210-3225240,
e-mail: elet@ellinikietairia.gr
Υπεύθυνη έκδοσης – επιμέλεια κειμένων: *Μπέσσυ Μαντζάρα*
Καλλιτεχνική επιμέλεια: Παύλος Παυλίδης

Αθήνα, Φεβρουάριος 2004
© Copyright: ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΕΤΑΙΡΕΙΑ

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Η ουσιαστική προστασία του περιβάλλοντος σε μια εποχή που ο στόχος για επίτευξη αειφόρου ανάπτυξης έχει γίνει, θεωρητικά τουλάχιστον, αποδεκτός από τη Διεθνή κοινότητα, την Ευρωπαϊκή Ένωση και την Ελλάδα, θα έπρεπε να αποτελεί μονόδρομο.

Η πραγματικότητα είναι διαφορετική. Η κατάσταση του περιβάλλοντος, παρά τις όποιες προσπάθειες, ακολουθεί συχνότατα καθοδική πορεία. Η Πολιτεία συχνά δεν επαρκεί, αδυνατεί, αδιαφορεί ή απλά δεν διαθέτει κατάλληλους μηχανισμούς για να προστατεύσει αποτελεσματικά το περιβάλλον. Οι πολίτες και όλες οι οργανωμένες ομάδες κοινωνικών εταίρων και πάνω απ'όλους οι περιβαλλοντικές οργανώσεις οφείλουν να βοηθήσουν, να ενεργήσουν, να παρέμβουν, να χρησιμοποιήσουν πειθώ, να διεκδικήσουν αν χρειάζεται δυναμικά μέσα από την δικαιοσύνη, την προστασία του περιβάλλοντος και των κοινών-δημόσιων αγαθών που αυτό περικλείει.

Προϋποθέσεις για αυτή την αποτελεσματική δραστηριοποίηση αποτελούν η έγκαιρη και υπεύθυνη περιβαλλοντική ενημέρωση σε όλα τα επίπεδα και τομείς της κοινωνίας, αλλά και η εξασφάλιση δημοκρατικών δικαιωμάτων των πολιτών για το περιβάλλον ώστε να μπορούν να δράσουν είτε ατομικά, είτε συλλογικά για την προστασία του περιβάλλοντος.

Η Ελλάδα, λόγω της συμμετοχής της τόσο στην Ευρωπαϊκή Ένωση όσο και στην Οικονομική Επιτροπή του ΟΗΕ για την Ευρώπη, έχει μετάσχει από την αρχή στη διαπραγμάτευση και υιοθέτηση βασικών σχετικών διεθνών προβλέψεων και νομοθετημάτων όπως η Κοινοτική Οδηγία 90/313 και η Σύμβαση του Άαρχους, τα οποία όμως με βραδύτητα και χωρίς κατάλληλη προετοιμασία ενεργοποιεί.

Η Ελληνική Εταιρεία με αφορμή την πενταετία που πέρασε από την υπογραφή της Σύμβασης του Άαρχους, συνδιοργάνωσε με το ΕΕΒ μια Ημερίδα (28/5/2003) για να επισημάνει την βραδύτητα αυτή και να συμβάλει στην συνειδητοποίηση Αρχών και κοινού στο θέμα αυτό. Το Συμβούλιο Φυσικού Περιβάλλοντος της Ελληνικής Εταιρείας, αποφάσισε να εκδώσει τα πρακτικά της Ημερίδας αυτής και να φροντίσει για την κυκλοφορία τους, ώστε το μήνυμα της ατομικής και συλλογικής ευθύνης να διαχυθεί όσο καλύτερα γίνεται.

Ο Πρόεδρος του ΣΦΥΠ

Καθηγ. Μιχαήλ Σκούλλος
Ομότιμος Πρόεδρος της Ελληνικής Εταιρείας
Επίτιμος Πρόεδρος του ΕΕΒ.

Φεβρουάριος 2004

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Εισαγωγή 7

Χαιρετισμός **κας Ροδούλας Ζήση**, Υφυπουργού ΠΕΧΩΔΕ 9

Εισαγωγή στο θέμα της Πρόσβασης στην Περιβαλλοντική Πληροφόρηση
Καθηγ. Μ. Σκούλλος, Ομότιμος Πρόεδρος της Ελληνικής Εταιρείας ,
Επίτιμος Πρόεδρος του ΕΕΒ, Πρόεδρος του MIO-ECSDE 11

Σύμβαση του Άαρχους και Κοινοτικό Δίκαιο: Μια συγκριτική προσέγγιση.
κ. Κ. Μενουδάκος, Αντιπρόεδρος του ΣτΕ 15

'Public access to environmental information: the public's role in the revision and improvement of Directive 90/313/EEC'
Mr. Ralph Hallo, Πρόεδρος του ΕΕΒ 23

Η Πρόσβαση στη Δικαιοσύνη και η Συμμετοχή των Πολιτών στην Ελλάδα, σε Θέματα Περιβάλλοντος.
κ. Β. Δωροβίνης, Αντιπρόεδρος της Ελληνικής Εταιρείας 27

Ο ρόλος του Συνηγόρου του Πολίτη στην Προστασία του Περιβάλλοντος, στην Αναβάθμιση της Ποιότητας Ζωής και την Ενίσχυση της Κοινωνίας των Πολιτών
κ. Γ. Μιχαήλ, Βοηθός συνήγορος του Πολίτη 31

Συζήτηση
Παρεμβάσεις – Ερωτήσεις 35
Απαντήσεις από τους Ομιλητές 37

Κλείσιμο της Συνάντησης
κ. Κ. Καρράς, Πρόεδρος της Ελληνικής Εταιρείας 41

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑΤΑ
1. Σύμβαση του Άαρχους 45
2. Οδηγία 2003/4/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης 59
3. Πρωτόκολλο "PR-TR" - Καταγραφές Ελευθέρωσης και Μεταφοράς Ρύπων - Pollutant Release and Transfer Register 69

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Το δικαίωμα πρόσβασης στην περιβαλλοντική πληροφόρηση, η δυνατότητα πρόσβασης των πολιτών στη Δικαιοσύνη και η συμμετοχή τους σε θέματα περιβάλλοντος αποτελούν βασικά δικαιώματα των πολιτών στις σύγχρονες κοινωνίες και ιδιαίτερα σημαντικά εργαλεία στη χάραξη και ενάσκηση αποτελεσματικής περιβαλλοντικής πολιτικής. Τα δικαιώματα αυτά αποτελούν αναπόσπαστο τμήματα της διεργασίας συμμετοχής του κοινού στη λήψη αποφάσεων των οποίων άλλωστε ευκολύνει την εφαρμογή.

Περισσότερα από δεκατρία χρόνια έχουν περάσει από την υιοθέτηση της Οδηγίας 90/313 της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για την ελεύθερη πρόσβαση στην πληροφόρηση σε θέματα περιβάλλοντος και έξι χρόνια από την υπογραφή της Σύμβασης του Aarhus για την πρόσβαση στην πληροφόρηση, τη συμμετοχή του κοινού στη διαδικασία λήψης αποφάσεων και την πρόσβαση στη Δικαιοσύνη για θέματα περιβάλλοντος. Παρόλα αυτά στην Ελλάδα, όπως και στις περισσότερες Ευρωπαϊκές χώρες αλλά και στην Ευρωπαϊκή Ένωση ως οντότητα, η πρόσβαση στην περιβαλλοντική πληροφόρηση δεν έχει ακόμη την ισχύ κανόνα γενικής εφαρμογής. Η υιοθέτηση της Οδηγίας 90/313 αλλά και η Σύμβαση του Aarhus έδωσαν το έναυσμα για την εφαρμογή μιας διαδικασίας η οποία όμως, αφορούσε κυρίως την εισαγωγή στη νομοθεσία, χωρίς να δημιουργηθούν πέραν αυτού προϋποθέσεις για πρακτική εφαρμογή.

Στη χώρα μας η Οδηγία πέρασε στην Ελληνική Νομοθεσία το 1995 και μόνο κάτω από την πίεση απόφασης δικαστηρίου (ΣτΕ). Τον Σεπτέμβριο του 1995 με ΚΥΑ των Υπουργών Προεδρίας, Εσωτερικών, Εθνικής Οικονομίας και Περιβάλλοντος κυρώθηκε η οδηγία 90/313 (ΦΕΚ 795 /14.9.95). Η Οδηγία αυτή αποτέλεσε την αφετηρία αλλαγής στον τρόπο με τον οποίο οι δημόσιες αρχές προσεγγίζουν το ζήτημα του ανοίγματος και της διαφάνειας προς το κοινό. Επίσης θεσπίστηκαν μέτρα για την άσκηση του δικαιώματος της πρόσβασης του κοινού στις περιβαλλοντικές πληροφορίες, και δημιουργήθηκε επιτροπή για την παρακολούθηση του θέματος.

Πρόσφατα η Οδηγία 90/313 αντικαταστάθηκε από την Οδηγία 2003/4/ΕΚ της 28/1/2003, η οποία καλύπτει ευρύτερα και με μεγαλύτερη λεπτομέρεια και αρκετές διευκρινίσεις τα σχετικά θέματα. Στην αναθεώριση της αρχικής οδηγίας συνέβαλε από την Ελλάδα η Ελληνική Εταιρεία δια του γράφοντος, με μακροχρόνια συνεργασία του σε ένα ευρωπαϊκό δίκτυο νομικών περιβάλλοντος. Η ενεργητική συμμετοχή των πολιτών στην εφαρμογή μέτρων για το περιβάλλον, η ανάγκη για πληροφόρηση και ευαισθητοποίηση του κοινού και των κοινωνικών εταίρων για τα δικαιώματα που πηγάζουν από την Οδηγία αυτή καθώς και η ευχερής πρόσβασή τους στη Δικαιοσύνη αποτελούν ακόμα μεγάλη και επιτακτική ανάγκη.

Με πρωτοβουλία της Ελληνικής Εταιρείας για την Προστασία του Περιβάλλοντος και της Πολιτιστικής Κληρονομιάς και σε συνεργασία με το Ευρωπαϊκό Γραφείο Περιβάλλοντος οργανώθηκε στην Αθήνα, στις 28/5/2003, Διεθνής Συνάντηση για τη Σύμβαση του Άαρχους και την εφαρμογή της η οποία είχε τους εξής στόχους:

- Την παρουσίαση και εκτίμηση της εξέλιξης του θέματος στην Ελλάδα μέχρι σήμερα.
- Την παρουσίαση των προβλημάτων και δυσκολιών που παρατηρήθηκαν κατά την εφαρμογή της Οδηγίας 90/313, τόσο από την πλευρά των αρμόδιων αρχών όσο και των ενδιαφερόμενων πολιτών και κοινωνικών εταίρων, και τις αλλαγές που επιφέρει η αναθεώρησή της.
- Την προώθηση της ευαισθητοποίησης του κοινού για το δικαίωμα πρόσβασης στην περιβαλλοντική πληροφόρηση.
- Την ενημέρωση και ευαισθητοποίηση των αρμόδιων κρατικών αρχών
- Την παρουσίαση των εμπειριών άλλων Ευρωπαϊκών χωρών.
- Την ενημέρωση των συμμετεχόντων για τις νέες δυνατότητες που διαμορφώνονται μέσα από τη Σύμβαση του Άαρχους.

- Τη σύγκριση μεταξύ της Οδηγίας 90/313 και της Σύμβασης του Άαρχους.

Στο παρόν τεύχος, το οποίο τυπώθηκε και κυκλοφορεί με πρωτοβουλία και ευθύνη της Ελληνικής Εταιρείας, παρατίθεται το κείμενο των εισηγήσεων των ομιλητών που συμμετείχαν σε αυτήν καθώς και οι σημαντικότερες παρεμβάσεις εκ μέρους του κοινού, όπως και οι απαντήσεις που δόθηκαν.

Στο τέλος του τεύχους και σε Παράρτημα παρατίθενται το αγγλικό κείμενο της Σύμβασης του Άαρχους (μέχρι σήμερα δεν έχει κυρωθεί από την Ελλάδα) όπως και το κείμενο της αναθεώρησης της Οδηγίας 90/313, στα ελληνικά, καθώς και το κείμενο του πρωτοκόλλου PR-TR.

Με την κυκλοφορία αυτού του τεύχους η Ελληνική Εταιρεία πιστεύει ότι θα συμβάλλει στη μεγαλύτερη δημοσιοποίηση της ανάγκης κύρωσης της Σύμβασης του Άαρχους και εμπέδωσης τόσο στους πολίτες όσο και στις αρμόδιες δημόσιες αρχές των αρχών της διάχυσης της περιβαλλοντικής πληροφόρησης, της συμμετοχής των πολιτών σε θέματα περιβάλλοντος και της πρόσβασής τους στη δικαιοσύνη.

Πιστεύουμε επίσης ότι με την θεσμοθέτηση και εμπέδωση αυτών των αρχών μπορούμε να περάσουμε σε ένα νέο κύκλο νομικού αλλά και κοινωνικού πολιτιστικού πλαισίου με βάση τις παγκόσμιες αρχές της Δημοκρατίας και την αναγνώριση του ότι η προστασία του περιβάλλοντος είναι πλέον υπόθεση όλων.

Βασίλης Δωροβίνης
Αντιπροέδρος της Ελληνικής Εταιρείας

Φεβρουάριος 2004

5 ΧΡΟΝΙΑ ΜΕΤΑ ΤΗ ΣΥΜΒΑΣΗ ΤΟΥ ΑΑΡΧΟΥΣ

Χαιρετισμός Υφυπουργού Περιβάλλοντος Χωροταξίας και Δημοσίων Έργων **κας Ροδούλας Αθ. Ζήση**

Κυρίες και κύριοι,

Κατά την υπογραφή της Σύμβασης του Άαρχους πριν από 5 χρόνια, ο Γενικός Γραμματέας των Ηνωμένων Εθνών υπογράμμισε στη σχετική δήλωσή του ότι «η Σύμβαση αποτελεί την πιο φιλόδοξη προσπάθεια στην κατεύθυνση της περιβαλλοντικής δημοκρατίας. Η υιοθέτησή της συνιστά ένα αξιοσημείωτο βήμα στην ανάπτυξη του διεθνούς δικαίου, καθώς στη Σύμβαση η συμμετοχική δημοκρατία συναρτάται άμεσα με τα περιβαλλοντικά δικαιώματα των πολιτών».

Νομίζω λοιπόν, πως με την ευκαιρία της σημερινής Συνάντησης, μετά και τη θέση της Σύμβασης σε ισχύ, είναι χρήσιμο να τονισθούν και πάλι αυτά τα λόγια, καθώς αποτυπώνουν σε μεγάλο βαθμό την ιδιαίτερη σημασία που έχει η Σύμβαση του Άαρχους για την ενδυνάμωση της περιβαλλοντικής προστασίας, την προώθηση της βιώσιμης ανάπτυξης και την περαιτέρω εμβάθυνση των δημοκρατικών διαδικασιών.

Όπως αναφέρεται και στη Διακήρυξη της Lucca, που έγινε στο πλαίσιο της πρώτης Συνάντησης των Μερών της Σύμβασης, τον Οκτώβριο του 2002, η συμμετοχή, των πολιτών, είναι ζωτικής σημασίας για τη δημιουργία ενός περιβαλλοντικά βιώσιμου μέλλοντος. Οι κυβερνήσεις μόνες τους δεν μπορούν να λύσουν τα μεγάλα, κρίσιμα οικολογικά προβλήματα της εποχής μας. Μόνο μέσα από την ενεργοποίηση και ενδυνάμωση της κοινωνίας των πολιτών, με προσεγγίσεις συνεργασίας, στο πλαίσιο μίας καλής διακυβέρνησης και με σεβασμό για τα ανθρώπινα δικαιώματα είναι δυνατό να ανταποκριθούμε στη μεγάλη αυτή πρόκληση.

Η πρόσβαση στην περιβαλλοντική πληροφορία, η συμμετοχή στη λήψη αποφάσεων καθώς και η πρόσβαση στη δικαιοσύνη, οι τρεις πυλώνες που κατοχυρώνονται στη Σύμβαση του Άαρχους, συνιστούν θεμελιώδη στοιχεία της καλής διακυβέρνησης και ουσιώδεις προϋποθέσεις για την προώθηση της αειφορίας.

Κατά συνέπεια, η Σύμβαση του Άαρχους δεν είναι απλά μία ακόμη διεθνής περιβαλλοντική συμφωνία. Είναι μία συμφωνία που στοχεύει στη δημιουργική, λειτουργική σύμπραξη του δικαίου για την προστασία του περιβάλλοντος και τη βιώσιμη ανάπτυξη με το δίκαιο για τα ανθρώπινα δικαιώματα. Είναι χαρακτηριστικό από την άποψη αυτή ότι πρόκειται για μία συμφωνία που δίνει τη δυνατότητα στο κοινό, στις μη κυβερνητικές περιβαλλοντικές οργανώσεις, να συμμετάσχουν ενεργά ακόμη και στις διαδικασίες που προβλέπονται για τον έλεγχο της συμμόρφωσης με τις διατάξεις της Σύμβασης.

Επομένως, η Σύμβαση του Άαρχους μας καλεί να λάβουμε μία σειρά από μέτρα, σε θεσμικό κυρίως επίπεδο, καθώς και όσον αφορά την οργάνωση ενός ανοιχτού στην πρόσβαση του κοινού, επαρκούς συστήματος πληροφοριών για το περιβάλλον, που θα επιτρέψουν την ορθή, πλήρη εφαρμογή της Σύμβασης.

Σε εσωτερικό επίπεδο, οι προϋποθέσεις για την ανάπτυξη ενός οργανωμένου συστήματος εφαρμογής δεν λείπουν.

Με την πρόσφατη αναθεώρηση του Συντάγματός μας και τη ρητή αναγνώριση του ατομικού δικαιώματος στο περιβάλλον και της αρχής της αειφορίας, η εσωτερική έννομη τάξη μας ανταποκρίθηκε για μία ακόμη φορά -στο ανώτερο δυνατό επίπεδο- στις προκλήσεις της εποχής και έθεσε στέρεα καταστατικά θεμέλια για την εισαγωγή ρυθμίσεων που στοχεύουν στην προώθηση ακριβώς της περιβαλλοντικής δημοκρατίας.

Οι διαδικασίες για την ενημέρωση και συμμετοχή του κοινού, που προβλέπονται σε εσωτερικές διατάξεις για την ενσωμάτωση σχετικών κοινοτικών οδηγιών, όπως της 90/313, της 97/11, σύντομα δε ευελπιστούμε και της 2000/60, έχουν δημιουργήσει ήδη -με τις όποιες ενδεχόμενες ατέλειες στην πρακτική εφαρμογή και τις πιθανές καθυστερήσεις- μία στέρεη βάση για την ανάπτυξη των καλούμενων διαδικαστικών περιβαλλοντικών δικαιωμάτων. Επίσης, τα δίκτυα περιβαλλοντικής πληροφορίας που έχουν συγκροτηθεί στο Υπουργείο

Περιβάλλοντος δείχνουν αξιοσημείωτη πρόοδο στο έργο τους.

Η Πολιτεία συνεργάζεται πλέον στενά με την κοινωνία των πολιτών, η οποία δίπλα στον «ελεγκτικό» της ρόλο αναλαμβάνει πλέον όλο και πιο συχνά και έναν «δημιουργικό» ρόλο, έναν ρόλο σύμπραξης και συνέργειας για την προώθηση βιώσιμων πολιτικών και μέτρων. Ίσως το πιο χαρακτηριστικό παράδειγμα να είναι αυτό των Φορέων Διαχείρισης, με την προβλεπόμενη συμμετοχή των εκπροσώπων των μη κυβερνητικών περιβαλλοντικών οργανώσεων. Η δημιουργική αυτή συνεργασία προσφέρει χρήσιμα παραδείγματα εφαρμογής, τόσο στην Πολιτεία όσο και στην κοινωνία των πολιτών, για το πώς μπορούν να οργανώσουν με ακόμη πιο αποτελεσματικό τρόπο το πλαίσιο για τη σύμπραξή τους στην προώθηση των στόχων της περιβαλλοντικά συμβατής βιώσιμης ανάπτυξης.

Ακόμη, οι ποικίλες πρωτοβουλίες περιβαλλοντικής συνεργασίας που έχει αναλάβει η χώρα μας στην περιοχή της Νοτιοανατολικής Ευρώπης προσφέρουν μία σταθερή βάση, από την οποία μπορούμε πλέον να ξεκινήσουμε για την από κοινού προώθηση των θεσμικών εκείνων ρυθμίσεων που απαιτούνται σε επίπεδο διασυνοριακής συνεργασίας, για να καταστεί δυνατή η απρόσκοπτη εφαρμογή των διατάξεων της Σύμβασης του Άαρχους.

Το θέμα που θα πραγματευθεί επομένως η σημερινή σας Συνάντηση είναι εξόχως σημαντικό. Σας εύχομαι λοιπόν μία γόνιμη, εποικοδομητική συζήτηση και είμαι βέβαιη ότι οι διαπιστώσεις στις οποίες θα προβείτε και τα συμπεράσματα στα οποία θα καταλήξετε θα βοηθήσουν τόσο την Πολιτεία όσο και την κοινωνία των πολιτών να βρουν μέσα και τρόπους για να μεγιστοποιήσουν τα περιβαλλοντικά και κοινωνικά οφέλη από τη συνεργασία και σύμπραξή τους.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ ΣΤΟ ΘΕΜΑ ΤΗΣ ΠΡΟΣΒΑΣΗΣ ΣΤΗΝ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΗ ΠΛΗΡΟΦΟΡΗΣΗ

Καθηγ. Μιχαήλ Σκούλλος, Ομότιμος Πρόεδρος της Ελληνικής Εταιρείας, Επίτιμος Πρόεδρος του ΕΕΒ, Πρόεδρος του MIO-ECSDE

Κυρίες και κύριοι,

Είναι ιδιαίτερη τιμή και χαρά για μένα να συμμετέχω σήμερα στην Ημερίδα αυτή, η οποία συν-διοργανώνεται από δύο οργανισμούς τους οποίους έχω υπηρετήσει επί σειρά ετών και αγαπώ πάρα πολύ, το ΕΕΒ και την Ελληνική Εταιρεία, όπως και να βρίσκομαι σήμερα ανάμεσα στους δύο νυν Προέδρους των οργανισμών αυτών κ. κ. Ralph Hallo και Κώστα Καρρά. Θα προσπαθήσω με τη σειρά μου, στην εισήγησή μου αυτή, να φωτίσω μερικά από τα σημεία ενδιαφέροντος του συγκεκριμένου αυτού θέματος.

Η ενημέρωση του κοινού σε περιβαλλοντικά θέματα υπήρξε αίτημα ήδη από την πρώτη περιβαλλοντική Διάσκεψη στη Στοκχόλμη. Έτσι ήδη από το 1972 αναγνωρίστηκε ως σημαντική η συμμετοχή και η ενημέρωση του κοινού κυρίως ως απαραίτητο στοιχείο για την εγρήγορση και ανάπτυξη αισθήματος ευθύνης του ατόμου απέναντι στο περιβάλλον. Από τότε μέχρι σήμερα έγινε σαφές ότι οι μορφές της ενημέρωσης διαφέρουν πολύ μεταξύ τους και αυτό είναι ένα σημείο στο οποίο θα πρέπει να σταθούμε.

Σε μια ευνομούμενη Πολιτεία ακούγονται ταυτόχρονα πολλά και διαφορετικά μηνύματα των οποίων η "ένταση" διαφέρει. Πολλές φορές, για λόγους καθαρά ανθρώπινης συμπεριφοράς, αναιρούνται τα μηνύματα: (α) που είναι πιο σύνθετα και συνεπώς περισσότερο πολύπλοκα ή δυσκολότερα (β) αυτά που λέγονται πιο χαμηλόφωνα και όχι "φωναχτά" (γ) όσα θεωρούμε ότι αφορούν το "κοινό καλό" του οποίου η φύλαξη εναποτίθεται συνήθως στην ανώνυμη ολότητα της κοινωνίας και όχι σε συγκεκριμένα άτομα, άρα και η αίσθηση ευθύνης των περισσοτέρων ατόμων επιμεριζόμενη, αδυνατίζει τόσο πολύ που τελικά ξεχνιέται. Άρα ένα βασικό σημείο της πληροφόρησης είναι ο τρόπος με τον οποίο αυτή δίδεται. Ακόμη διαφοροποιείται η κατάσταση από το κατά πόσο η πληροφόρηση που δίδεται αυτεπάγγελτα από την Πολιτεία ή είναι πληροφόρηση που ζητείται από τον πολίτη. Με τα λίγα που ανέφερα είναι προφανές ότι η πληροφόρηση πρέπει να είναι επιστημονικά τεκμηριωμένη, να δίδεται με τρόπο κατανοητό και εύληπτο για το ευρύ κοινό, και να μπορεί να οδηγήσει σε λήψη ατομικών και συλλογικών αποφάσεων και αλλαγή στάσης ζωής αν χρειάζεται.

Το θέμα της σωστής πληροφόρησης του κοινού είναι πάρα πολύ σημαντικό και η Ελληνική Εταιρεία είχε ασχοληθεί με αυτό και στο απώτερο και στο πρόσφατο παρελθόν διοργανώνοντας μάλιστα τον Φεβρουάριο του 2000 μία ανάλογη Ημερίδα για το Δικαίωμα Πρόσβασης στην Πληροφόρηση και ιδιαίτερα στην περιβαλλοντική. Πολλά από τα θέματα με τα οποία θα ασχοληθούμε σήμερα είχαν αναπτυχθεί και τότε, αλλά σήμερα θα ήθελα να επικεντρωθώ σε δύο από αυτά που θεωρώ ιδιαιτέρως σημαντικά.

Α. Την αδιάρρηκτη σχέση ανάμεσα στο δικαίωμα πρόσβασης στην περιβαλλοντική πληροφόρηση , τη συμμετοχή και ευρύτερη περιβαλλοντική ενημέρωση και εκπαίδευση των πολιτών.

Τα στοιχεία αυτά μπορούμε να θεωρήσουμε ότι αποτελούν τις πλευρές ενός πρίσματος, και κάθε φορά το στοιχείο που βρίσκεται στη βάση του πρίσματος είναι αυτό που προσφέρεται πιο εύκολα στη κοινωνία (βλ. σχήμα). Υπάρχουν π.χ. κοινωνίες στις οποίες για λόγους ιστορικούς αναπτύχθηκε πρώτα η περιβαλλοντική εκπαίδευση, ακολούθησε η περιβαλλοντική ενημέρωση και ευαισθητοποίηση του ευρύτερου κοινού

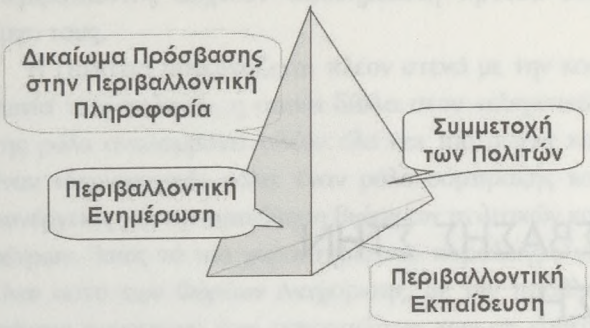

και τέλος κατοχυρώθηκε το δικαίωμα της πρόσβασης στην περιβαλλοντική πληροφόρηση για να φτάσει τελικά να ενισχυθούν οι συμμετοχικές διαδικασίες με αυξημένο ρόλο των πολιτών.

Είναι σημαντικό να γίνει απόλυτα κατανοητό ότι τα θέματα αυτά είναι αλληλένδετα και ακριβώς λόγω της στενής τους σχέσης δεν είναι δυνατόν να υπάρξουν ουσιαστικές συμμετοχικές διαδικασίες χωρίς σωστή, έγκυρη και έγκαιρη ενημέρωση του κοινού και κατάλληλη εκπαίδευση. Μόνο τότε είναι εφικτή η «μετά λόγου γνώσης» συμμετοχή. Η συμμετοχή αυτή έχει βέβαια αυξημένες ευθύνες, απαιτεί χρόνο από τον πολίτη και για να γίνει αυτό πρέπει ο πολίτης να αισθανθεί ότι η συμμετοχή του μπορεί να αλλάξει κάτι στη διαδικασία λήψης των αποφάσεων. Πρέπει δηλαδή ο πολίτης να αισθανθεί ότι δεν είναι απλώς ένα όργανο, έστω και συμβουλευτικό, το οποίο είναι μάλλον διακοσμητικό και αποτελεί το αλατοπίπερο και την τελική σφραγίδα σε μία ήδη ειλημμένη απόφαση. Αυτή είναι βασική προϋπόθεση για τη Δημοκρατία. Αυτή τη σχέση ανάμεσα στην ουσία της πληροφόρησης και την ουσία της συμμετοχής, προσπάθησε η Ευρωπαϊκή Ένωση, περισσότερο από οποιαδήποτε άλλη ομάδα χωρών να την ενσωματώσει ήδη πριν δέκα και πλέον χρόνια στην Οδηγία 90/313 που αφορά στην ελεύθερη πρόσβαση στην πληροφόρηση για θέματα περιβάλλοντος. Η Ευρωπαϊκή Ένωση χωρίς καμία αμφιβολία πρωτοστάτησε επίσης στη γέννηση της Σύμβασης του Άαρχους, αλλά δυστυχώς δεν την έχει ακόμη κυρώσει. Είναι, όπως λέγεται τυπικό και τεχνικό πλέον το θέμα της κύρωσης της Σύμβασης του Άαρχους και όχι ριζικά ουσιαστικό, όπως τουλάχιστον διακηρύχθηκε από την Ευρωπαϊκή Ένωση στην πρόσφατη 5η Υπουργική Διάσκεψη για το Περιβάλλον της Ευρώπης, στο Κίεβο της Ουκρανίας όπου είχαμε πολύ σημαντικές εξελίξεις, στις οποίες θα μου επιτρέψετε να αναφερθώ λίγο αργότερα.

Β. Τον σημαντικό ρόλο της Ευρώπης .

Ας μην ξεχνάμε ότι η Σύμβαση του Άαρχους είναι νομικό εργαλείο Διεθνούς δικαίου στο πλαίσιο των Ηνωμένων Εθνών. Για τις τρεις διαστάσεις της Σύμβασης θα μιλήσουν ασφαλώς οι επόμενοι ομιλητές και γι αυτό δεν θα αναφερθώ στην πρόσβαση στη δικαιοσύνη που και αυτή αποτελεί υψηλή προτεραιότητα για τους Ευρωπαίους. Θα ήθελα να σταθώ σε κάποια σημεία που αφορούν στο τι έχει κάνει η Ευρωπαϊκή Ένωση σήμερα επί της ουσίας του θέματος της πληροφόρησης, πέρα από την κύρωση ή μη , η οποία θα γίνει σίγουρα σύντομα και πάντως μόλις η Ευρωπαϊκή Επιτροπή βεβαιωθεί η ίδια αλλά και τα κράτη μέλη είναι σε θέση να ανταποκριθούν πλήρως και επί της ουσίας στις προβλέψεις της Σύμβασης. Έχει, λοιπόν, ιδρύσει τον Ευρωπαϊκό Οργανισμό Περιβάλλοντος (EEA – European Environment Agency), στην Κοπεγχάγη -στο Διοικητικό Συμβούλιο του οποίου από την ίδρυσή του, έχω την τιμή να εκπροσωπώ το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο- και ο οποίος έχει δώσει ιδιαίτερα μεγάλη έμφαση στη συλλογή σωστής και ακριβούς πληροφόρησης η οποία να μπορεί να πάρει την κατάλληλη μορφή για να χρησιμοποιηθεί τόσο από τους πολιτικούς που λαμβάνουν τις αποφάσεις όσο και από το ευρύτερο κοινό που έχει δικαίωμα να ελέγχει τις αποφάσεις αυτές και την εφαρμογή τους. Είναι, διεθνώς, πολύ γνωστές οι τρεις εκθέσεις, (Dobris Report, η πρώτη από τις τρεις και η πιο πρόσφατη, αυτή που παρουσιάστηκε στο Κίεβο) που έχουν εκδοθεί μέχρι σήμερα από τον Οργανισμό για την κατάσταση του περιβάλλοντος της Ευρώπης. Αντίστοιχα εκδίδεται και μία πολύ μεγάλη σειρά αναφορών με δείκτες για διάφορες παραμέτρους της ποιότητας του περιβάλλοντος και την εφαρμογή διάφορων πολιτικών. Όμως τα προϊόντα αυτά δεν αξιοποιούνται από όλες τις χώρες όσο θα έπρεπε. Φοβάμαι ότι η Ελλάδα είναι μία από τις χώρες εκείνες που αξιοποιούν λιγότερο τα προϊόντα αυτά που είναι εξαιρετικής ποιότητας.

Βεβαίως υπάρχουν όλα στο διαδίκτυο στα αγγλικά. Είναι όμως πολύ μεγάλη πλάνη και μεγάλο λάθος αν θεωρούμε ότι ενεργός πληροφόρηση είναι η απλή ανάρτηση μιας πληροφορίας ή ενός κειμένου στο διαδίκτυο. Δεν ξέρω πόσοι από εσάς έχετε το χρόνο να ψάχνετε κάθε πρωί στο διαδίκτυο για να εντοπίσετε τις καινούργιες πληροφορίες για το περιβάλλον, γύρω από θέματα που ίσως δεν σας ενδιαφέρουν άμεσα επαγγελματικά. Εγώ προσωπικά δεν έχω το χρόνο και

δεν το έχω κάνει ποτέ και φαντάζομαι και πολλοί άλλοι θα βρίσκονται στην ίδια με εμένα θέση.

Η ύπαρξη πληροφόρησης κάπου και συγκεκριμένα σήμερα στο διαδίκτυο είναι μία παρανόηση, το λιγότερο, για να μη μιλήσω για φαλκίδευση της έννοιας της ενημέρωσης και πρόσβασης στην πληροφόρηση. Η πληροφόρηση πρέπει να είναι στοχευμένη σε συγκεκριμένο κοινό, να διατίθεται με συγκεκριμένη συχνότητα και με συγκεκριμένο κατανοητό τρόπο. Αυτά είναι βασικές προϋποθέσεις για τη σωστή ενημέρωση. Επιπλέον η ενημέρωση που ζητά ενεργά ο πολίτης για να στηρίξει τα δικαιώματά του είναι το μεγάλο έλλειμμα, όχι μόνο στην Ελληνική αλλά και σε πολλές άλλες Δημόσιες Διοικήσεις. Η Ελληνική Εταιρεία καθώς και άλλες περιβαλλοντικές οργανώσεις ζητούν πολύ συχνά πληροφορίες για συγκεκριμένα θέματα ώστε να μπορούν να παρέμβουν αποτελεσματικά. Σε πάρα πολλές περιπτώσεις η μόνη απάντηση που παίρνουμε είναι μία σύντομη επιστολή που μας ενημερώνει ότι το θέμα μας έχει σταλεί στο τάδε τμήμα προς διεκπεραίωση , η παραπέμπουν σε κάποιο σχετικό δημόσιο έγγραφο ή σε κάποιο νεφελώδες σύστημα πληροφόρησης.

Σύμφωνα με τη Σύμβαση του Άαρχους αλλά και σύμφωνα με την κοινοτική και την εθνική νομοθεσία, η πληροφόρηση πρέπει να είναι πολύ συγκεκριμένη και πρέπει τόσο η Διοίκηση όσο και οι πολίτες να συνηθίσουν στο εφαρμογής και χειρισμού τους.

Ένα άλλο σημαντικό σημείο είναι το κατά πόσο η Σύμβαση του Άαρχους έχει επηρεάσει τη λειτουργία της Δημόσιας Διοίκησης στα θέματα πληροφόρησης και ενημέρωσης των πολιτών τόσο στις χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης όσο και στις άλλες χώρες τις οποίες η Συνθήκη αυτή περιλαμβάνει (περίπου 55) μεταξύ των οποίων οι ισχυρές χώρες του Δυτικού Κόσμου περιλαμβανομένων των Ηνωμένων Πολιτειών Αμερικής και του Καναδά (κατάλοιπα της περιόδου του ψυχρού πολέμου ως αντιστάθμισμα της τότε κραταιάς Σοβιετικής Ένωσης) αλλά και χώρες της υπόλοιπης ευρωπαϊκής Ηπείρου με λιγότερο ισχυρές οικονομίες και πολιτικούς θεσμούς, ευρισκόμενες σήμερα σε μεταβατικό στάδιο. Η σύνθεση αυτή των χωρών της Σύμβασης του Άαρχους έχει θετικά και αρνητικά σημεία. Ένα θετικό σημείο είναι ότι "μπολιάζονται" και οι μεν και οι δε με τα προβλήματα και τις προσδοκίες όλων. Από την άλλη πλευρά όμως έχουμε αναμφίβολες καθυστερήσεις και αρκετές παλινδρομήσεις. Γι' αυτό και μέσα στην ίδια τη ζώνη της Σύμβασης του Άαρχους έχουμε πολλές χώρες που δεν είναι ιδιαίτερα ενθουσιώδεις για τη Σύμβαση, ενώ πολλές είναι εκείνες που δεν επιθυμούν περαιτέρω επέκταση της Σύμβασης.

Εδώ θα ήθελα να δώσω κάποιες πρόσφατες πληροφορίες από τη μεγάλη Υπουργική Διάσκεψη που πραγματοποιήθηκε πριν από μερικές ημέρες στο Κίεβο όπου είχαμε την υπογραφή τριών πρωτοκόλλων που σχετίζονται άμεσα με την πληροφόρηση και χαρακτηρίστηκαν Θυγατρικά Πρωτόκολλα της Σύμβασης του Άαρχους. Μάλιστα το ένα από αυτά που αναφέρεται στην Αστική Ευθύνη το υπέγραψε η Υπουργός Περιβάλλοντος την τελευταία στιγμή. Το πρώτο πρωτόκολλο με τον τίτλο " Καταγραφές Ενημέρωσης και Μεταφοράς Ρύπων" γνωστό και ως "PR-TR" (Pollutant release and transfer registers» είναι ιδιαίτερα σημαντικό γιατί ενώ σε προηγούμενη φάση είχε απορριφθεί, την φορά αυτή υπεγράφη από όλες τις ευρωπαϊκές χώρες και όλες τις χώρες της Σύμβασης. Δεν αφορά μόνο τοπικές και εθνικές αλλά και διασυνοριακές ρυπάνσεις και σημαίνει ότι πρέπει να περνούν ακόμη και στο διαδίκτυο όλες οι ελευθερώσεις ρύπων από κύριες πηγές με όλες τις σχετικές πληροφορίες και λεπτομέρειες και να υπάρχει ελεύθερη πρόσβαση των πολιτών και των αρχών στις πληροφορίες αυτές. Είναι η πρώτη φορά διεθνώς, που έχουμε τέτοιο πρωτόκολλο και βλέπουμε ότι σε μία στιγμή που στη διεθνή περιβαλλοντική σκηνή υπάρχει μάλλον ένα βαρύ κλίμα (είναι γνωστές σε όλους οι επιφυλάξεις των ΗΠΑ σε πάρα πολλά περιβαλλοντικά θέματα) έχουμε μία πολύ θετική προσέγγιση.

Τα άλλα δύο πρωτόκολλα αφορούν τη "Στρατηγική Εκτίμηση Επιπτώσεων" (Strategic Impact Assessment) και την Αστική Ευθύνη. Και τα δύο αυτά θέματα είναι εξαιρετικά σημαντικά και συνδέονται με την άσκηση του δικαιώματος των πολιτών στην περιβαλλοντική πληροφόρηση. Και τα τρία αυτά πρωτόκολλα υπεγράφησαν από την Ελλάδα και η επικύρωσή τους πρέπει να γίνει το συντομότερο δυνατόν. Η Ευρωπαϊκή Ένωση δεν υπέγραψε το πρωτόκολλο για την Αστική Ευθύνη και νομίζω ότι θα περάσουν αρκετά χρόνια μέχρι να το υπογράψει.

Τελικά ποίος είναι ο αντίκτυπος της Σύμβασης του Άαρχους στην Δημόσια Διοίκηση. Νομίζω ότι ακόμη και στην Ελληνική Δημόσια Διοίκηση υπάρχει αναμφίβολα θετική επίδραση της Σύμβασης. Συνειδητοποιεί η Διοίκηση ότι βρίσκεται κάτω από κάποια πίεση και δημό-

σιο έλεγχο και πρέπει να ανταποκριθεί σοβαρά και να δημιουργήσει σιγά -σιγά τους απαραίτητους μηχανισμούς για να επιτελεί το έργο αυτό.

Η Σύμβαση του Άαρχους αν και δεν έχει κυρωθεί από την Ευρωπαϊκή Ένωση έχει συμπεριληφθεί, τουλάχιστον ως προς το πνεύμα της, ως "προαπαιτούμενο" σε πολλές διμερείς Ευρωπαϊκές Συμβάσεις αναπτυξιακής βοήθειας προς τρίτες χώρες. Πρώτα απ'όλα στις προς ένταξη χώρες και στις άλλες χώρες της Ευρωπαϊκής ηπείρου. Οι Υπουργοί της Συνθήκης της Βαρκελώνης , που περιλαμβάνει όλες τις χώρες της Μεσογείου, πολλές από τις οποίες είναι Ευρωπαϊκές, έχουν αναγνωρίσει την Σύμβαση του Άαρχους ως πολύ σημαντική και έχει προταθεί να την υπογράψουν και εκείνοι.

Η Σύμβαση του Άαρχους καθώς επίσης και τα πρωτόκολλα που ανέφερα προηγουμένως είναι ανοικτά και σε μη Ευρωπαϊκές χώρες. Αυτή είναι άλλη μία σημαντική προσέγγιση η οποία δείχνει την παγκοσμιότητα του αιτήματος και το γεγονός ότι εκπορεύεται κατά κύριο λόγο από την Ευρώπη κάτι το οποίο είναι ιδιαίτερα σημαντικό και για το οποίο πρέπει να είμαστε και υπερήφανοι αλλά και να το διαφυλάξουμε, να το προωθήσουμε και να το ισχυροποιήσουμε.

ΣΥΜΒΑΣΗ ΤΟΥ ΑΑΡΧΟΥΣ ΚΑΙ ΚΟΙΝΟΤΙΚΟ ΔΙΚΑΙΟ: ΜΙΑ ΣΥΓΚΡΙΤΙΚΗ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ

Κώστας Φ. Μενουδάκος, Αντιπρόεδρος του Συμβουλίου Επικρατείας

I. Η σημασία της Διεθνούς Σύμβασης του Άαρχους για το δίκαιο του περιβάλλοντος, και γενικότερα για την υπόθεση της προστασίας του περιβάλλοντος, είναι αναμφισβήτητη. Παρά το γεγονός ότι, πέντε χρόνια μετά την υπογραφή της και περίπου δύο από την ημερομηνία, κατά την οποία τέθηκε σε ισχύ (30.10.2001), δεν έχει ακόμη κυρωθεί η Σύμβαση στις περισσότερες από τις συμβαλλόμενες χώρες, όπως άλλωστε και στην Ελλάδα. Ο σχετικός διάλογος έχει ήδη αρχίσει. Πριν ένα περίπου έτος είχαμε τη δυνατότητα μιας πρώτης προσέγγισης του θέματος σε εκδήλωση, την οποία πραγματοποίησε στο Πανεπιστήμιο Αθηνών το επιστημονικό περιοδικό «Νόμος και Φύση».[1]

Η σημερινή συνάντηση που οργανώνουν η Ελληνική Εταιρεία για την Προστασία του Περιβάλλοντος και της Πολιτιστικής Κληρονομιάς και το Ευρωπαϊκό Γραφείο Περιβάλλοντος αποτελεί μια ακόμη ευκαιρία γόνιμου προβληματισμού γύρω από ένα κείμενο του διεθνούς περιβαλλοντικού δικαίου, το οποίο ασφαλώς θα καταστεί σύντομα θετικό δίκαιο στη Χώρα μας είτε ευθέως με την κύρωση της Σύμβασης από τη Βουλή είτε εμμέσως με την ενσωμάτωση Οδηγιών της Ευρωπαϊκής Κοινότητας που εκδόθηκαν ή θα εκδοθούν σε συμμόρφωση προς τη Σύμβαση, και με τον τρόπο αυτό θα αποκτήσει άμεση πρακτική αξία. Αξίζουν θερμά συγχαρητήρια στους οργανωτές της συνάντησης για την πρωτοβουλία. Προσωπικά, θέλω να εκφράσω και δημόσια τις πιο θερμές μου ευχαριστίες για την πρόσκληση να μετάσχω στην πολύ σημαντική αυτή εκδήλωση.

II. Με τη Σύμβαση του Άαρχους επιδιώκεται να υλοποιηθεί στον τομέα του δικαίου του περιβάλλοντος ένα γενικότερο ζητούμενο της σύγχρονης Δημοκρατίας: η διαφάνεια στη δράση των οργάνων της Πολιτείας, η παροχή στους πολίτες της δυνατότητας ενημέρωσης και παρέμβασης στις διαδικασίες διαμόρφωσης προγραμμάτων και κανονιστικών ρυθμίσεων αλλά και λήψης ατομικών μέτρων, καθώς και η εξασφάλιση αποτελεσματικού ελέγχου της νομιμότητας της δράσης των δημόσιων αρχών.

Η Σύμβαση, όπως διαφαίνεται και από το προοίμιό της, στηρίζεται στην παραδοχή ότι η ενημέρωση και η συμμετοχή των πολιτών στις διαδικασίες που σχετίζονται με την προστασία του περιβάλλοντος, εκτός του ότι παρέχουν τη δυνατότητα καλύτερης προάσπισης των δικών τους συμφερόντων, συνιστούν σημαντικό παράγοντα αφενός για τη διαμόρφωση οικολογικής συνείδησης που αναστέλλει συμπεριφορές εχθρικές προς το περιβάλλον και αφετέρου για την ενεργοποίηση της κοινωνίας που μπορεί να επηρεάσει προς θετική κατεύθυνση τις αποφάσεις των κυβερνητικών και άλλων αρμόδιων οργάνων που χαράσσουν πολιτική και ασκούν αρμοδιότητες σε τομείς, οι οποίοι άπτονται των θεμάτων του περιβάλλοντος. Οι σκέψεις αυτές φαίνονται σωστές. Σε εποχή αλματώδους τεχνολογικής εξέλιξης, κατά την οποία αποκτά αποφασιστική σημασία για το μέλλον της ανθρωπότητας η απάντηση στο ερώτημα αν τα μέσα που παρέχει η επιστήμη θα χρησιμοποιηθούν με σεβασμό στην αρχή της βιώσιμης ανάπτυξης, δηλαδή με σεβασμό στη φύση, η δράση πολιτών σωστά ενημερωμένων μπορεί, όπως έχει άλλωστε αποδειχθεί σε αρκετές περιπτώσεις, να αποτελέσει ισχυρό ανάχωμα στις δυνάμεις της αγοράς που, από την ίδια ίσως τη φύση τους, διέπονται κατά κανόνα από την αντίθετη λογική και ενεργούν με προέχον κριτήριο το οικονομικό όφελος και με παραγνώριση του περιβαλλοντικού παράγοντα. Όπως αναφέρε-

[1] Οι εισηγήσεις που παρουσιάστηκαν στην εκδήλωση από τους Γ. Ζιάμο, Π. Παναγιώπουλο και Β. Ρουμελιώτου και οι παρεμβάσεις των Β. Δωροβίνη, Π.-Μ. Ευστρατίου, Τ. Νικολόπουλου, Γ. Παπαδημητρίου, Σ. Ρίζου, Χ. Χρυσανθάκη και Αγγ. Ψάϊλα έχουν περιληφθεί στον τόμο «Περιβαλλοντική πληροφόρηση και συμμετοχή στη λήψη αποφάσεων» που εκδόθηκε στη σειρά Βιβλιοθήκη Περιβαλλοντικού Δικαίου του «Νόμος και Φύση» από τις εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα

ται και στις ρήτρες του προοιμίου, η ενημέρωση και η ενεργοποίηση της κοινωνίας των πολιτών αποτελούν σημαντικό παράγοντα στην προστασία του περιβάλλοντος διότι συμβάλλουν στη λήψη των ορθών αποφάσεων στον τομέα της πολιτικής περιβάλλοντος και στην αποτελεσματική εφαρμογή τους.

Η Σύμβαση του Άαρχους δεν είναι το πρώτο νομικό κείμενο που προβλέπει υποχρεωτικές διαδικασίες ώστε ο πολίτης να ενημερώνεται και να έχει βήμα για να διατυπώνει τη γνώμη του σε σχέση με υφιστάμενες ή και με σχεδιαζόμενες δραστηριότητες που μπορεί να έχουν περιβαλλοντικές επιπτώσεις. Την τελευταία εικοσαετία του περασμένου (20ου) αιώνα μια νέα γενιά δικαιωμάτων που αφορούν την ενημέρωση και τη συμμετοχή της κοινωνίας των πολιτών είχε αρχίσει να εμφανίζεται στο δίκαιο του περιβάλλοντος, κυρίως στο χώρο της Ευρωπαϊκής Ένωσης, και συγκεκριμένα με Οδηγίες της Ευρωπαϊκής Κοινότητας, αλλά και στο πεδίο του διεθνούς δικαίου περιβάλλοντος με χαρακτηριστικό παράδειγμα την Αρχή 10 της Διακήρυξης του Ρίο. Μπορεί να υποστηριχθεί ότι πρόκειται για επιμέρους εκφράσεις και εφαρμογές ενός γενικότερου δικαιώματος στο περιβάλλον, το οποίο αναγνωρίζεται πλέον στο εθνικό, στο ευρωπαϊκό και στο διεθνές δίκαιο και σε ορισμένες μάλιστα περιπτώσεις κατοχυρώνεται με ρητή διάταξη, όπως το άρθρο 24 του ελληνικού Συντάγματος. Παράλληλα, αποτελούν εφαρμογή στο χώρο του περιβαλλοντικού δικαίου του γενικότερου δικαιώματος στην πληροφόρηση, το οποίο περιλαμβάνεται μεταξύ των ατομικών δικαιωμάτων που αναγνωρίζονται πλέον στο σύγχρονο συνταγματικό δίκαιο. Χαρακτηριστικό παράδειγμα ανευρίσκεται και στο αναθεωρημένο ελληνικό Σύνταγμα, και συγκεκριμένα στο νέο άρθρο 5Α που έχει προστεθεί κατά την πρόσφατη αναθεώρηση στο Κεφάλαιο για τα ατομικά και κοινωνικά δικαιώματα. Με τη Σύμβαση του Άαρχους τα δικαιώματα πληροφόρησης και συμμετοχής εξειδικεύονται και συγκεκριμενοποιούνται. Και επιπλέον θεσπίζονται συγκεκριμένες διαδικαστικές εγγυήσεις με σκοπό να διασφαλιστεί η δυνατότητα αποτελεσματικής άσκησής τους.

III. Πρόδρομες της Σύμβασης του Άαρχους ρυθμίσεις περιέχονται κυρίως στην Οδηγία 90/313/ΕΟΚ ως προς την πληροφόρηση των πολιτών για θέματα περιβάλλοντος, στο άρθρο 6 της Οδηγίας 85/337/ΕΟΚ που τροποποιήθηκε με την Οδηγία 97/11/ΕΚ και προβλέπει τη συμμετοχή των πολιτών στη διαδικασία αξιολόγησης των επιπτώσεων στο περιβάλλον από σχεδιαζόμενο έργο, καθώς και στην Οδηγία 96/61/ΕΚ «σχετικά με την ολοκληρωμένη πρόληψη και έλεγχο της ρύπανσης».

Πρέπει να σημειωθεί ότι ως προς την περιβαλλοντική πληροφόρηση έχει πρόσφατα εκδοθεί η Οδηγία 2003/4/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, με την οποία ορίστηκε ημερομηνία συμμόρφωσης η 14.2.2005, από την οποία και καταργείται η παραπάνω Οδηγία 90/313/ΕΟΚ, ενώ ως προς τη συμμετοχή στη διαδικασία αξιολόγησης των περιβαλλοντικών επιπτώσεων υπάρχει εκκρεμής διαδικασία έκδοσης νέας Οδηγίας που βρίσκεται προς την ολοκλήρωσή της.[2]

Η ενημέρωση των πολιτών και η συμμετοχή τους σε διαδικασίες που αφορούν το περιβάλλον αποτελούν τους δύο πρώτους πυλώνες της Σύμβασης του Άαρχους, η οποία καλύπτει και ένα τρίτο ζήτημα που αφορά την εξασφάλιση δικαστικής προστασίας σε περίπτωση παραβίασης των δικαιωμάτων ενημέρωσης και συμμετοχής που αναγνωρίζονται με τη Σύμβαση, αλλά, και γενικότερα, σε κάθε περίπτωση παράβασης του δικαίου περιβάλλοντος που ισχύει σε κάθε Χώρα.

Ως προς τα ζητήματα της ενημέρωσης και της συμμετοχής των πολιτών, για τα οποία υπήρχε προηγούμενη ευρωπαϊκή νομοθεσία, η Σύμβαση του Άαρχους περιέχει ρύθμιση ευρύτερη και πιο συστηματική. Αν συγκρίνει κάποιος τη Σύμβαση με τα προγενέστερα και τα μεταγενέστερα κοινοτικά κείμενα διαπιστώνει ότι οι σχετικές Οδηγίες της Ευρωπαϊκής Κοινότητας υπήρξαν το πρότυπο που ενέπνευσε τους συντάκτες της Σύμβασης και, στη συνέχεια, η Σύμβαση οδήγησε στη βελτίωση και συμπλήρωση του δικαίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης, η οποία, άλλωστε, περιλαμβάνεται στα συμβαλλόμενα μέρη και έχει δρομολογήσει διαδικασίες εναρμόνισης του δικαίου της προς τις απαιτήσεις της Σύμβασης.

Συνοπτικά μπορούν να επισημανθούν τα εξής σημεία, στα οποία η Σύμβαση περιέχει προωθημένες και πληρέστερες ρυθμίσεις σε σχέση με το κοινοτικό δίκαιο που ίσχυε κατά τη σύναψή της.

Κατά πρώτον, υπάρχει διαφορά ως προς τη θεωρητική σύλληψη και θεμελίωση, δηλαδή ως προς τη «φιλοσοφία» των σχετικών κειμένων. Η διαφορά αυτή διαφαίνεται καθαρά από τη σύγκριση των προοιμίων

[2] Ήδη έχει εκδοθεί η Οδηγία 2003/35/ΕΚ «σχετικά με τη συμμετοχή του κοινού στην κατάρτιση ορισμένων σχεδίων και προγραμμάτων που αφορούν το περιβάλλον και με την τροποποίηση όσον αφορά τη συμμετοχή του κοινού και την πρόσβαση στη δικαιοσύνη των Οδηγιών 85/337/ΕΟΚ και 96/61/ΕΚ του Συμβουλίου».

αφενός των Οδηγιών και αφετέρου της Σύμβασης. Συγκεκριμένα, ενώ οι Οδηγίες επικαλούνται στοιχεία, κριτήρια και επιχειρήματα «τεχνικού» χαρακτήρα για να θεμελιώσουν και εξηγήσουν τις εισαγόμενες ρυθμίσεις, το προοίμιο της Σύμβασης εντάσσει την αναγνώριση των σχετικών δικαιωμάτων και των αντίστοιχων διαδικαστικών εγγυήσεων σε μια γενικότερη αντίληψη συνδεόμενη με βασικές αρχές της δημοκρατίας. Συνδέει γενικότερα τις υιοθετούμενες ρυθμίσεις με τα ατομικά δικαιώματα, με την αρχή της αειφορίας, με την αρχή της διαφάνειας και, τελικώς, εξαγγέλλει ρητώς ότι στους σκοπούς της Σύμβασης περιλαμβάνεται «η ενίσχυση της Δημοκρατίας». Βεβαίως, οι ρήτρες του προοιμίου δεν έχουν κανονιστικό περιεχόμενο, αποτελούν, όμως, σημαντικό ερμηνευτικό βοήθημα, η εμβέλεια του οποίου εκτείνεται, πέρα από τις διατάξεις της ίδιας της Σύμβασης, στα νομοθετήματα της Ευρωπαϊκής Κοινότητας αλλά και του εσωτερικού δικαίου που θα εκδοθούν σε συμμόρφωση προς τις αρχές, οι οποίες εισάγονται με τη Σύμβαση, δεδομένου ότι οι αρχές αυτές θα χρειαστεί να εξειδικευθούν τελικώς από τον εθνικό νομοθέτη.

Η εξαντλητική και στις λεπτομέρειες σύγκριση της Σύμβασης με τις προγενέστερες κοινοτικές διατάξεις θα ήταν μάλλον κουραστική και όχι απαραίτητη για μία σε γενικές γραμμές προσέγγιση που επιχειρείται με την παρούσα εισήγηση. Υπάρχουν πολλές διαφορές και μάλιστα προς την κατεύθυνση της διεύρυνσης των δικαιωμάτων των πολιτών και των συλλογικών φορέων τους. Είναι, όμως, σκόπιμη η αναφορά στις καινοτόμες διατάξεις της Σύμβασης, οι οποίες, από την πρώτη επαφή με τα κείμενα, εμφανίζονται περισσότερο σημαντικές, αν και πρέπει να τονιστεί ότι κάποιες τεχνικού χαρακτήρα διατάξεις, που κατά τη θεωρητική αντιμετώπισή τους εμφανίζονται δευτερεύουσας σημασίας, στην πρακτική εφαρμογή τους αποδεικνύονται συχνά σημαντικότερες και από τις βασικές ρυθμίσεις αρχών. Συγκεκριμένα, αξίζει να επισημανθούν τα εξής σημεία:

α. Διευρύνεται η έννοια της δημόσιας αρχής, έναντι της οποίας μπορεί να ασκηθεί το δικαίωμα της πληροφόρησης. Ειδικότερα, στην έννοια αυτή περιλαμβάνονται και τα φυσικά πρόσωπα και νομικά πρόσωπα ιδιωτικού δικαίου που ασκούν έργο δημόσιας υπηρεσίας κατά παραχώρηση καθώς και όργανα υπερεθνικών οργανισμών.[3]

Η πρόβλεψη αυτή της Σύμβασης είναι ασφαλώς εύλογη, αν ληφθεί υπόψη η τάση που παρατηρείται διεθνώς αλλά κυρίως στον ευρωπαϊκό χώρο αφενός να συρρικνώνονται οι δημόσιες υπηρεσίες και οι αρμοδιότητές τους και να μεταβιβάζονται ακόμη και κλασσικά κρατικά καθήκοντα σε ιδιώτες κατά παραχώρηση δημόσιας υπηρεσίας και αφετέρου να μεταφέρεται εξουσία από τα εθνικά σε υπερεθνικά όργανα.

β. Διευρύνεται η έννοια της σχετικής με το περιβάλλον πληροφορίας, ώστε να περιλάβει και στοιχεία οικονομικά, όπως είναι τα στοιχεία κόστους - οφέλους.[4]

Η ρύθμιση είναι εναρμονισμένη με το περιεχόμενο της αρχής της αειφορίας, που, όπως είναι γνωστό, στηρίζεται σε τρεις πυλώνες, στους οποίους, εκτός από τον περιβαλλοντικό και τον κοινωνικό, περιλαμβάνεται και ο «οικονομικός».

Και ναι μεν πρέπει να θεωρηθεί ότι, κατά την έννοια των διατάξεων των Οδηγιών 85/337/ΕΟΚ και 97/11/ΕΚ και των αντίστοιχων εθνικών νομοθετημάτων, που πρέπει να ερμηνεύονται ενόψει της αρχής της αειφορίας, στοιχεία οικονομικού χαρακτήρα, και ιδίως όσα ανάγονται στη σχέση κόστους-οφέλους, είναι συνεκτιμητέα κατά την τήρηση των διαδικασιών, οι οποίες εισάγονται με τις διατάξεις αυτές και αφορούν την κατάρτιση και αξιολόγηση των μελετών περιβαλλοντικών επιπτώσεων, δεν είναι, όμως, αυτονόητο ούτε θα μπορούσε ευχερώς να συναχθεί ερμηνευτικά ότι τα στοιχεία κόστους-οφέλους περιλαμβάνονται στην έννοια της «σχετικής με το περιβάλλον πληροφορίας» για την εφαρμογή της Οδηγίας 90/313/ΕΟΚ, η οποία, όπως έχει ήδη αναφερθεί αφορά την πληροφόρηση του κοινού και ισχύει έως 14.2.2005. Επομένως, η ρύθμιση της Σύμβασης δεν αποτελεί απλώς επανάληψη και αποσαφήνιση του κοινοτικού δικαίου αλλά επεκτείνει το πεδίο εφαρμογής τουλάχιστον της Οδηγίας 90/313/ΕΟΚ.

γ. Η υποχρέωση των δημόσιων αρχών να παρέχουν πληροφορίες που αφορούν το περιβάλλον έχει κατά τη Σύμβαση ενεργητικό και δυναμικό χαρακτήρα. Δεν εξαρτάται από την υποβολή σχετικής αίτησης και δεν περιορίζεται σε όποια στοιχεία τυχαίνει κάθε φορά να βρίσκονται στη διάθεση της υπηρεσίας, αλλά επιβάλλεται στις αρχές η υποχρέωση να τηρούν τα χρήσιμα για την άσκηση του έργου τους στοιχεία και να δημιουργούν τις απαραίτητες προϋποθέσεις ώστε να καθίσταται εφικτή η αποτελεσματική άσκηση του δικαιώματος πληροφόρησης.

[3] Σύμφωνα με την πρόσφατη Οδηγία 2003/35/ΕΚ η έννοια του όρου δημόσια αρχή περιλαμβάνει τα φυσικά και τα νομικά πρόσωπα ιδιωτικού δικαίου που ασκούν έργο δημόσιας υπηρεσίας κατά παραχώρηση.

[4] Ήδη, στην Οδηγία 2003/4/ΕΚ η έννοια της σχετικής προς το περιβάλλον υπηρεσίας έχει εναρμονιστεί με τον ορισμό που δίνεται με τη Σύμβαση.

Πρόκειται για σημαντική ρύθμιση που διευρύνει και μπορεί να προσδώσει ουσιαστικότερο περιεχόμενο στο δικαίωμα του πολίτη να ενημερώνεται για τα θέματα που αφορούν το περιβάλλον. Ως προς τον τρόπο εφαρμογής, όμως, στις συμβαλλόμενες Χώρες της υποχρέωσης αυτής που εισάγεται με τη Σύμβαση γεννώνται μεγάλα ερωτηματικά, τα οποία αναφέρονται τόσο στην ψήφιση των αναγκαίων εκτελεστικών ρυθμίσεων εθνικού δικαίου (δεδομένου ότι είναι πολύ αμφίβολο αν η ρήτρα της Σύμβασης περιέχει πλήρη ρύθμιση, η οποία θα μπορούσε να εφαρμοστεί ευθέως) όσο και στο επίπεδο της υλοποίησης της υποχρέωσης αυτής. Είναι εύλογο να διερωτηθεί κάποιος αν όλες οι συμβαλλόμενες Χώρες και εκείνες που προσχώρησαν μεταγενεστέρως στη Σύμβαση έχουν την υποδομή να συμμορφωθούν στη ρήτρα αυτή της Σύμβασης.

Σχετικά με το θέμα της πληροφόρησης η Σύμβαση περιέχει αρκετά λεπτομερείς ρυθμίσεις, πολλές από τις οποίες ακολουθούν κατά βάση προϋφιστάμενες διατάξεις του κοινοτικού δικαίου. Μεταξύ άλλων απαριθμούνται και οι περιπτώσεις, κατά τις οποίες η αρχή δικαιούται να απορρίψει αίτηση παροχής πληροφοριών. Στις περιπτώσεις αυτές περιλαμβάνεται και εκείνη, κατά την οποία η αίτηση υποβάλλεται σε αρχή που δεν κατέχει τις ζητούμενες πληροφορίες, υπάρχει, όμως, η πρόβλεψη ότι η αρχή αυτή είτε γνωστοποιεί, σε σύντομο χρόνο, στο πρόσωπο που υπέβαλε την αίτηση την αρχή, στην οποία πρέπει να απευθυνθεί, είτε διαβιβάζει η ίδια την αίτηση στην αρμόδια αρχή. Ως προς το θέμα αυτό, πρέπει να επισημανθεί ότι η νομολογία του Συμβουλίου της Επικρατείας έχει υιοθετήσει από το έτος 1995 λύση που διευκολύνει περισσότερο την αποτελεσματική άσκηση του σχετικού δικαιώματος του πολίτη. Συγκεκριμένα, με την απόφαση 3943/1995 το Ε΄ Τμήμα του δικαστηρίου, χωρίς να στηρίζεται σε ρητή διάταξη, με δημιουργική ερμηνεία πλέγματος διατάξεων, μεταξύ των οποίων και η Οδηγία 90/313/ΕΟΚ, έκρινε ότι αν υποβληθεί αίτηση σε μία καταρχήν αρμόδια, ενόψει του περιεχομένου του αιτήματος, υπηρεσία που δεν κατέχει τα ζητούμενα στοιχεία, ανακύπτει υποχρέωση της υπηρεσίας αυτής να αναζητήσει τα στοιχεία από την αρχή που τα τηρεί και να απαντήσει η ίδια στον ενδιαφερόμενο.

δ. Σύμφωνα με τη Σύμβαση, το δικαίωμα συμμετοχής δεν περιορίζεται στις προβλεπόμενες από την Οδηγία 85/337/ΕΟΚ περιπτώσεις, δηλαδή στις διαδικασίες αξιολόγησης των επιπτώσεων στο περιβάλλον από σχεδιαζόμενο έργο, αλλά κατοχυρώνεται για κάθε διοικητική διαδικασία χορήγησης άδειας άσκησης δραστηριότητας που μπορεί να επηρεάσει το περιβάλλον και, ακόμη, για κάθε διαδικασία σχεδιασμού και διαμόρφωσης προτάσεων κανονιστικών ρυθμίσεων που αφορούν το περιβάλλον.

Πρέπει να σημειωθεί ότι το κύριο μέσο αξιολόγησης της επίδρασης στο περιβάλλον από σχεδιαζόμενο έργο είναι η μελέτη περιβαλλοντικών επιπτώσεων, κατά την εξέταση της οποίας προβλέπεται συμμετοχή των πολιτών και από την ελληνική νομοθεσία, σε συμμόρφωση προς την κοινοτική Οδηγία. Πάντως, αποτελεί αναμφιβόλως θετική εξέλιξη η επιχειρούμενη με τη Σύμβαση διεύρυνση των περιπτώσεων, για τις οποίες κατοχυρώνεται το δικαίωμα συμμετοχής, το οποίο αποκτά πλέον το χαρακτήρα γενικού δικαιώματος που εφαρμόζεται σε οποιαδήποτε διαδικασία επεξεργασίας μέτρων και ρυθμίσεων, ακόμη και κανονιστικών ή και απλώς προγραμματικού χαρακτήρα. Με τον τρόπο αυτό εξυπηρετούνται η διαφάνεια και οι αρχές της δημοκρατίας, των οποίων γίνεται επίκληση στο προοίμιο της Σύμβασης. Αμφιβολία δημιουργείται μόνον ως προς το αν το τελευταίο εδάφιο του άρθρου 7 της Σύμβασης, στο οποίο προβλέπεται η συμμετοχή στη διαμόρφωση σχετικών με το περιβάλλον πολιτικών, εισάγει ρύθμιση αναγκαστικού δικαίου ή, με δεδομένη και την αοριστία του χρησιμοποιούμενου όρου «πολιτικές», συνιστά απλώς κατευθυντήρια διάταξη, όπως γίνεται δεκτό στην Ευρωπαϊκή Ένωση.[5]

Μένει να παρακολουθήσουμε σε ποιο βαθμό θα υλοποιηθούν οι προβλέψεις της Σύμβασης και ειδικότερα αν θα οργανωθεί από το νομοθέτη ο τρόπος δημοσιοποίησης των σχεδιαζόμενων ρυθμίσεων και μέτρων κατά τρόπο ώστε να παρέχεται στους πολίτες η ευχέρεια να ασκήσουν αποτελεσματικά το αναγνωριζόμενο δικαίωμά τους, αλλά και αν η κοινωνία των πολιτών θα χρησιμοποιήσει το δικαίωμα αυτό για να συμβάλει δημιουργικά στην υπόθεση της προστασίας του περιβάλλοντος. Διότι η εμπειρία από την εφαρμογή στην Ελλάδα των σχετικών διατάξεων του κοινοτικού δικαίου που έχουν μάλιστα περιορισμένο, σε σχέση με τη Σύμβαση, αντικείμενο αφού, όπως έχει ήδη αναφερθεί, αφορούν μόνο τη συμμετοχή στη διαδικασία αξιολόγησης των μελετών περιβαλλοντικών επιπτώσεων, δείχνει ότι υπάρχει, τουλάχιστον μέχρι σήμερα, έλλειμμα σε αμφότερους τους τομείς αυτούς. Ενδεικτική είναι η εμπειρία που προέκυψε από τη λειτουργία της Επιτροπής, η οποία συγκροτήθηκε σε εφαρμογή της Οδηγίας

[5] Βλ. την αιτιολογική έκθεση στην πρόταση Οδηγίας του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου για τη συμμετοχή του κοινού και την τροποποίηση των Οδηγιών 85/337/ΕΟΚ και 96/61/ΕΚ.

90/313/ΕΟΚ και της σχετικής κοινής υπουργικής απόφασης (77921/1440/1995) προκειμένου να εξετάζει ενστάσεις κατά της άρνησης των δημόσιων αρχών να χορηγούν πληροφορίες σχετικές με το περιβάλλον και να παρέχει σχετικές υποδείξεις στις δημόσιες αρχές ύστερα από αίτησή τους. Αν και πολύ συχνά διατυπώνονται παράπονα για μυστικοπάθεια των υπηρεσιών του Κράτους και της τοπικής αυτοδιοίκησης και για άρνηση πληροφόρησης ή για παραπληροφόρηση, είναι μηδαμινός ο αριθμός των αιτήσεων που υποβλήθηκαν στην Επιτροπή αυτή κατά τα τέσσερα περίπου έτη της λειτουργίας της, και μάλιστα όσες υποβλήθηκαν ήταν ασήμαντες κατά το περιεχόμενο ή απαράδεκτες διότι δεν είχαν ως αίτημα πληροφόρηση για στοιχεία που αφορούν το περιβάλλον, ενώ περισσότερα, αν και επίσης αριθμητικά ασήμαντα, είναι τα ερωτήματα που υποβλήθηκαν στην Επιτροπή από δημόσιες αρχές. Όμοια παθητική συμπεριφορά και αδράνεια των πολιτών παρατηρείται κατά κανόνα και στις διαδικασίες αξιολόγησης των μελετών περιβαλλοντικών επιπτώσεων. Και ναι μεν ο τρόπος συμμετοχής που ορίστηκε με την κοινή υπουργική απόφαση (75308/5512/1990), η οποία εκδόθηκε για την εναρμόνιση της εθνικής νομοθεσίας προς την Οδηγία 85/337/ΕΟΚ, δεν είναι πρόσφορος και καταλείπει, μάλιστα, αμφιβολίες αν ανταποκρίνεται στην υποχρέωση που απορρέει από την Οδηγία, κυρίως λόγω της βραχείας (δεκαπενθήμερης από τη δημοσιοποίηση της μελέτης) προθεσμίας που τάσσεται για τη διατύπωση γνώμης, αλλά και η κοινωνία των πολιτών δεν έχει αξιοποιήσει τις δυνατότητες, στο βαθμό, έστω, που παρέχονται, ώστε να υποβάλει συγκροτημένες και τεκμηριωμένες προτάσεις για την αποτροπή έργων και δραστηριοτήτων βλαπτικών για το περιβάλλον ή τη βελτίωση των όρων κατασκευής και λειτουργίας τους, αλλά πιο συχνά αρκείται σε γενικόλογες ανακοινώσεις και καταγγελίες δια του τύπου ή, εκ των υστέρων, σε άσκηση ένδικων μέσων. Η δυνατότητα, όμως, δικαστικής προστασίας θα ήταν ασφαλώς σημαντικά ενισχυμένη αν είχε προηγηθεί συμμετοχή στη διοικητική διαδικασία εκείνου που ασκεί το ένδικο βοήθημα.

ε. Τέλος, πρέπει να επισημανθεί η διάκριση που γίνεται στη Σύμβαση μεταξύ «κοινού» και «ενδιαφερόμενου κοινού». Στη δεύτερη κατηγορία ανήκουν τα πρόσωπα, των οποίων τα συμφέροντα ενδέχεται να επηρεαστούν από αποφάσεις σχετιζόμενες με το περιβάλλον και στα οποία, κατά ρητή πρόβλεψη της Σύμβασης, περιλαμβάνονται οι μη κυβερνητικές οργανώσεις που έχουν ως σκοπό την προστασία του περιβάλλοντος.[6] Η διάκριση αυτή παρέχει τη δυνατότητα να εξειδικευθεί και ενισχυθεί το δικαίωμα συμμετοχής που αναγνωρίζεται στα φυσικά και νομικά πρόσωπα που ανήκουν στον κύκλο του ενδιαφερόμενου κοινού και με τον τρόπο αυτό αποφεύγεται η εξομοίωσή τους, από την άποψη αυτή, με τους πολίτες, οι οποίοι δεν έχουν οποιοδήποτε δεσμό με τη συγκεκριμένη διαδικασία, και η διάχυση του δικαιώματος που θα είχε τελικώς ως αποτέλεσμα την αποδυνάμωσή του.

IV. Ο τρίτος πυλώνας της Σύμβασης του Άαρχους αφορά τη δικαστική προστασία σε υποθέσεις σχετιζόμενες με το περιβάλλον. Πρόκειται για νέες, σε σχέση με τις κοινοτικές Οδηγίες που προηγήθηκαν, διατάξεις, αλλά για διατάξεις που περιέχουν κυρίως κατευθυντήριες αρχές, των οποίων η εξειδίκευση και κυρίως η ομοιόμορφη εφαρμογή στα Κράτη που υπέγραψαν ή προσχώρησαν εκ των υστέρων στη Σύμβαση φαίνεται ότι θα συναντήσει δυσκολίες με δεδομένη τη διαφοροποίηση μεταξύ των δικονομικών συστημάτων που ισχύουν στα εθνικά δίκαια. Για τον ίδιο λόγο δεν φαίνεται ευχερής η θέσπιση κοινοτικής ρύθμισης με επαρκώς εξειδικευμένο περιεχόμενο.[7]

Στην Ελλάδα, πάντως, το δικαιοδοτικό σύστημα ικανοποιεί καταρχήν τις αρχές που διακηρύσσονται με τη Σύμβαση διότι εξασφαλίζει επαρκώς δικαστική προστασία και στις υποθέσεις που αφορούν το περιβάλλον, ανεξαρτήτως αν η διαφορά προκύπτει από δραστηριότητα ιδιωτών ή από πράξεις ή παραλείψεις δημόσιων αρχών και αν το αίτημα δικαστικής προστασίας αφορά την αποτροπή βλαπτικής για το περιβάλλον μεταβολής ή την αποκατάσταση βλάβης που ήδη επήλθε ή την καταβολή χρηματικής αποζημίωσης, αν μάλιστα ληφθεί υπόψη και η ευρύτητα, με την οποία αντιμετωπίζεται από τη νομολογία το έννομο συμφέρον φυσικών και νομικών προσώπων για την άσκηση ένδικων βοηθημάτων στις υποθέσεις αυτές. Παρά ταύτα, η Σύμβαση δεν στερείται πρακτικής σημασίας αφού πάντως δημιουργεί την υποχρέωση να μεταβληθούν στη Χώρα μας, όπως, άλλωστε, σε πολλές από τις συμβαλλόμενες Χώρες, ορισμένες πρακτικές της Διοίκησης και των δικαστηρίων, οι οποίες δεν εναρμονίζονται με τις υποχρεώσεις που απορρέουν από τη Σύμβαση, όπως είναι η υποχρέωση αφενός να

[6] Η διάκριση αυτή υιοθετείται ήδη και με την Οδηγία 2003/35/ΕΚ.

[7] Ήδη, η Οδηγία 2003/35/ΕΚ (άρθρα 3 παρ. 7 και 4 παρ.4, με τα οποία προστέθηκαν άρθρα 10α και 15α, αντιστοίχως, στις Οδηγίες 85/337/ΕΟΚ και 96/61/ΕΚ) αποπειράται εναρμόνιση προς το τρίτο σκέλος της Σύμβασης, αλλά οι σχετικές διατάξεις της έχουν περιεχόμενο εξίσου γενικό με τις ρήτρες της Σύμβασης.

ενημερώνεται ο πολίτης για τη δυνατότητα άσκησης προσφυγής σε διοικητική αρχή ή σε δικαστήριο κατά βλαπτικής πράξης ή παράλειψης και αφετέρου να περατώνεται σε σύντομο χρόνο η επίλυση των σχετικών διαφορών.

Εξάλλου, προκειμένου να καταστεί δυνατή η εφαρμογή της Σύμβασης υπό τα διαφορετικά συστήματα δικαίου που ισχύουν στις συμβαλλόμενες Χώρες, χρησιμοποιούνται όροι και έννοιες, των οποίων το περιεχόμενο δεν είναι σαφώς προσδιορισμένο ούτε είναι δεκτικό ομοιόμορφης ερμηνείας και εφαρμογής σε όλες τις Χώρες. Ενδεικτικό παράδειγμα είναι η ρήτρα της Σύμβασης, κατά την οποία τα Κράτη πρέπει να εξασφαλίζουν τη δυνατότητα άσκησης προσφυγής ενώπιον «δικαστικού οργάνου ή άλλου οργάνου ανεξάρτητου και αμερόληπτου, που ιδρύθηκε από το νόμο», ή, κατά το γαλλικό κείμενο, « devant une instance judiciaire ou un autre organe indépendant et impartial établi par la loi». Η ρήτρα αυτή δημιουργεί ερωτηματικά κυρίως ως προς τις προϋποθέσεις που πρέπει να συγκεντρώνουν τα άλλα, πλην των δικαιοδοτικών, όργανα ώστε να ανταποκρίνονται στις απαιτήσεις της Σύμβασης αλλ' ακόμη και ως προς την έννοια του δικαστικού οργάνου. Ερωτάται, πλην άλλων, αν, και με ποιες προϋποθέσεις, θα ενέπιπτε στην έννοια της Σύμβασης διοικητικό όργανο που ιδρύεται από το νόμο με αρμοδιότητα να επιλύει τις σχετικές διαφορές, εφόσον οργανώνεται, στελεχώνεται και λειτουργεί με συνθήκες ώστε να μπορεί να εξασφαλιστεί η ανεξαρτησία και αμεροληψία του, όπως θα ήταν ο διορισμός των μελών του με ορισμένη θητεία μη ανανεώσιμη ή η συμμετοχή σε αυτό δικαστών (ανεξαρτήτως του ζητήματος ότι στην Ελλάδα, μετά την πρόσφατη αναθεώρηση του άρθρου 89 του Συντάγματος, είναι αμφίβολο αν θα μπορούσαν να συμμετέχουν δικαστικοί λειτουργοί σε ένα τέτοιο όργανο).

Πρέπει να παρατηρηθεί ότι ο δικαστικός έλεγχος στις υποθέσεις που αφορούν το περιβάλλον παρουσιάζει ιδιαιτερότητες, οι οποίες αυξάνουν τις δυσκολίες του έργου του δικαστή. Ο έλεγχος της συμμόρφωσης προς τις αρχές του περιβαλλοντικού δικαίου, όπως είναι οι βασικές αρχές της αειφορίας, της πρόληψης ή της προφύλαξης, που είναι και νομικές, δηλαδή δεσμευτικές, αρχές, ανήκει στην εξουσία αλλά αποτελεί και υποχρέωση του δικαστή κάθε φορά που ανακύπτει σχετικό ζήτημα στις υποθέσεις, οι οποίες άγονται ενώπιον του. Ο έλεγχος, όμως, αυτός προϋποθέτει διαπιστώσεις, εκτιμήσεις και αξιολογήσεις για πραγματικά περιστατικά και δεδομένα και για τεχνικά ζητήματα, οι οποίες δυσχερώς μπορούν να γίνουν πρωτογενώς από το δικαστή, ενώ είναι ασφαλέστερη και περισσότερο σύμφωνη με το έργο των δικαστηρίων η εξέταση της νομιμότητας σχετικής κρίσης της Διοίκησης που προηγήθηκε. Για το λόγο αυτό, η υποβολή κατά τη διοικητική διαδικασία συγκεκριμένων ισχυρισμών και προτάσεων, που αναφέρονται σε κρίσιμα για τη συγκεκριμένη περίπτωση στοιχεία, δημιουργεί στα αρμόδια διοικητικά όργανα την υποχρέωση να ερευνήσουν τα σχετικά ζητήματα και να τεκμηριώσουν την κρίση τους, με αποτέλεσμα να ανοίγεται ο δρόμος για ουσιαστικό δικαστικό έλεγχο της ενέργειας της Διοίκησης. Αντιθέτως, παράπονα, τα οποία αναφέρονται σε ειδικότερα ζητήματα εξαρτώμενα από ουσιαστικές εκτιμήσεις και από αξιολόγηση πραγματικών δεδομένων, εφόσον προβληθούν για πρώτη φορά στο δικαστήριο χωρίς να έχουν τεθεί προηγουμένως υπόψη των αρμόδιων οργάνων της Διοίκησης, κινδυνεύουν να τύχουν οριακού μόνον ελέγχου από το δικαστή της νομιμότητας, ο οποίος δεν μπορεί, για λόγους ουσιαστικούς αλλά και δικονομικούς, να διερευνήσει σε βάθος τα παράπονα αυτά στο μέτρο που στηρίζονται σε αμφισβήτηση πραγματικών δεδομένων και καταστάσεων και σε εκτίμηση τεχνικών παραμέτρων του αναφυόμενου ζητήματος. Η αναγνώριση, λοιπόν, του ουσιαστικού δικαιώματος πληροφόρησης και συμμετοχής των πολιτών στις σχετικές διαδικασίας και η άσκηση του δικαιώματος αυτού δημιουργεί προϋποθέσεις λυσιτελούς άσκησης του δικονομικού δικαιώματος που αναγνωρίζεται από τη Σύμβαση, δηλαδή του δικαιώματος δικαστικής προστασίας, δεδομένου ότι με την ουσιαστική συμμετοχή των ενδιαφερομένων και προβολή τεκμηριωμένων επιχειρημάτων στη διοικητική διαδικασία, εκτός του ότι μπορεί να οδηγήσει στην ικανοποίηση των αιτημάτων τους στο πλαίσιο της διαδικασίας αυτής, δημιουργούν το υπόβαθρο για αποτελεσματικότερη διεκδίκηση των δικαιωμάτων και αιτημάτων τους στα δικαστήρια, ιδίως αν αυτά ασκούν έλεγχο μόνο νομιμότητας, όπως κατά κανόνα ισχύει στην Ελλάδα για τις διαφορές από πράξεις ή παραλείψεις της Διοίκησης που αφορούν το περιβάλλον.

Από τις σκέψεις που προηγήθηκαν καθίσταται εμφανής η σύνδεση που υπάρχει μεταξύ των τριών πυλώνων της Σύμβασης του Άαρχους. Ορθά ενημερωμένοι πολίτες έχουν τη δυνατότητα ενεργής συμμετοχής και ουσιαστικής παρέμβασης στο στάδιο της επεξεργασίας από τη Διοίκηση μέτρων και αποφάσεων που μπορούν να έχουν επιπτώσεις στην κατάσταση του περιβάλλοντος. Και η συμμετοχή τους αυτή, αν και καταρχήν δεν αποτελεί προϋπόθεση για την επιδίωξη

δικαστικής προστασίας, πάντως δημιουργεί ευνοϊκές συνθήκες για ουσιαστικότερο δικαστικό έλεγχο στις ακυρωτικές τουλάχιστον διαφορές. Η συμμετοχή των πολιτών στις διαδικασίες αξιολόγησης των περιβαλλοντικών επιπτώσεων διευρύνει τα όρια του δικαστικού ελέγχου από το Συμβούλιο της Επικρατείας, στη δικαιοδοσία του οποίου εμπίπτουν κατά κανόνα οι σχετικές διαφορές. Η συμμετοχή αυτή, μάλιστα, αποτελεί παράγοντα που μπορεί να αξιοποιηθεί από τη νομολογία, κατά την αναζήτηση νέων οδών που οδηγούν σε αποτελεσματικό και μέσα στο πλαίσιο της εξουσίας του δικαστή έλεγχο της ουσιαστικής νομιμότητας της δράσης της Διοίκησης στην παραπάνω κατηγορία υποθέσεων, στις οποίες δεν φαίνεται πρόσφορη η κλασσική μέθοδος ακυρωτικού δικαστικού ελέγχου, δηλαδή ο έλεγχος της αιτιολογίας, όπως τουλάχιστον έχει διαμορφωθεί μέχρι σήμερα στη νομολογία του Συμβουλίου της Επικρατείας.

V. Η Σύμβαση του Άαρχους συγκροτεί αναμφισβήτητα ένα ικανοποιητικό θεσμικό πλαίσιο που εξειδικεύει και συγκεκριμενοποιεί το γενικότερο δικαίωμα στο περιβάλλον, το οποίο ρητώς πλέον αναγνωρίζεται από το αναθεωρημένο Σύνταγμά μας ότι αποτελεί και ατομικό δικαίωμα.

Πρέπει, όμως, να παρατηρηθεί ότι η αποτελεσματική εφαρμογή των αρχών που διακηρύσσονται με τη Σύμβαση εξαρτάται από πολλούς παράγοντες που σχετίζονται με το πολιτικό σύστημα στο σύνολό του, τη νοοτροπία των πολιτών και των προσώπων που ασκούν τις σχετικές αρμοδιότητες στα διάφορα επίπεδα εξουσίας, την υποδομή των υπηρεσιών του Κράτους και της τοπικής αυτοδιοίκησης. Η επίτευξη των σκοπών, στους οποίους απέβλεψαν τα συμβαλλόμενα Μέρη, προϋποθέτει κυρίως καλή οργάνωση και λειτουργία της Διοίκησης, πολιτική κουλτούρα και διοικητική πρακτική αποδεσμευμένη από τις εμμονές στις έννοιες του εμπιστευτικού και, αντιστοίχως, νοοτροπία των πολιτών απαλλαγμένη από την καχυποψία έναντι των Αρχών, και συνειδητοποίηση από τους πολίτες, τα στελέχη της Διοίκησης και τους δικαστικούς λειτουργούς της σημασίας που έχει για την προστασία του περιβάλλοντος αλλά, τελικώς, και για την εμβάθυνση του περιεχομένου της δημοκρατίας η τήρηση των κανόνων της πληροφόρησης των πολιτών στα διάφορα στάδια των διαδικασιών νομοθέτησης και διοικητικής δράσης και η ενεργή συμμετοχή της κοινωνίας στις διαδικασίες αυτές.

Πάντως, για την ορθή εφαρμογή της Σύμβασης σημαντικός θα είναι ο ρόλος των δικαστηρίων. Είναι δεδομένη η συμβολή της νομολογίας στη εξέλιξη του ουσιαστικού δικαίου περιβάλλοντος και στη διαμόρφωση ενός αυστηρού προστατευτικού νομικού καθεστώτος με βάση κυρίως το άρθρο 24 του Συντάγματος. Οι διατάξεις του άρθρου αυτού, διατυπωμένες με γενικότητα, έδιναν λαβή σε μια ρηχή ερμηνεία που θα προσέδιδε στις σχετικές ρήτρες το χαρακτήρα κατευθυντήριων απλώς αρχών χωρίς συγκεκριμένες νομικές κυρώσεις και συνέπειες. Παρά ταύτα, το Ε΄ Τμήμα του Συμβουλίου της Επικρατείας αλλά και η ολομέλεια του δικαστηρίου αυτού, ερμηνεύοντας κατά τρόπο δημιουργικό τις συνταγματικές αυτές διατάξεις, διαμόρφωσαν αρχές και γενικούς κανόνες που συγκροτούν ένα αυστηρό καθεστώς, δεσμευτικό για τα όργανα της νομοθετικής και της διοικητικής λειτουργίας.

Η Σύμβαση του Άαρχους περιέχει διαδικαστικές εγγυήσεις με σκοπό την κατοχύρωση των κανόνων του ουσιαστικού δικαίου περιβάλλοντος. Από την πρακτική των δικαστηρίων θα εξαρτηθεί τελικώς αν οι ρήτρες της Σύμβασης θα παραμείνουν στο χώρο του soft law, ή θα αναχθούν σε δεσμευτικούς κανόνες με συγκεκριμένες συνέπειες σε περίπτωση παραβίασής τους. Στην Ελλάδα, η μέχρι σήμερα νομολογία, ιδίως του Συμβουλίου της Επικρατείας, δίνει την εντύπωση ότι θα ακολουθηθεί η δεύτερη λύση.

PUBLIC ACCESS TO ENVIRONMENTAL INFORMATION: THE PUBLIC'S ROLE IN THE REVISION AND IMPROVEMENT OF DIRECTIVE 90/313/EEC

Ralph Hallo, President of the EEB

Let me begin by saying that is a pleasure to be here and it's a privilege to share a pontium again with my predecessor as President of the European Environmental Bureau Michael Scoullos . Michael was President of the EEB when I first came in contact with it and his leadership made a big impression on me and has left a lasting and sustaining mark on the EEB. It is also a pleasure to be on the same program with Vasilis Dorovinis with whom I had the pleasure to work with for many years as a member of the network on Access to Environmental Information and I will say more about that network in a few minutes.

I am here to talk about access to environmental information which its something that I have been working on for a very long time in the hope that we would be able to put into legal instruments at European, International and National level a kind of a strong framework for ordinary people to use and execute a basic democratic right of knowing what is going on in their environment, the right to know what kind of hazards there might be, the right to know what kind of plans public authorities have for building roads or other project that could impact on their life, their home, their schools their children lives and so forth.

Sometimes what I have to say may seem kind of dry and legal and even technical. That's because that's the rules of the game. But what this is all about is meeting an important concern of ordinary citizens in their everyday lives.

FIVE YEAR AFTER AARHUS: PUBLIC ACCESS TO ENVIRONMENTAL INFORMATION

In 1998 all fifteen member states of the EU and in total about 35 European countries and the European Community signed this Convention. We've already heard what an important Convention this is and that it has three pillars: access to environmental information, public participation and access to justice in environmental affairs. When the Convention was signed the threshold for ratification was set at 16. What I mean is in order to come into force 16 countries had to ratify it, because, as I am sure you know, signature is one step in the progress but it doesn't become binding law until the ratification has taken place.

Of the 35 countries that first signed, and then there were several that signed later, by October 2001 already 16, which was the required number, have ratified it and that meant that the Convention could come into force. One year later the first meeting of the parties to the Convention was held in Luca, Italy.

Ratification actually went forward fast, rapidly. There are a lot of international agreements and treaties. There are a lot of international Conventions which get signed and that's the end of the story. A lot of times countries sign and then somewhere on the way to ratification it gets derailed of the tracks and it doesn't happen. What would be a good example is the Kyoto Protocol. A country that has already mentioned here earlier signed the Kyoto Protocol, but has refused to ratify it describing it as dead, which I think is interesting since it's about to come into force if Russia will hurry up and ratify it. The Aarhus Convention is not one of those Conventions that ended up as a dead letter. To the contrary, within three years enough ratifications were made. That's fast in international legal terms. Most of the countries that signed were not member States of the EU. Countries outside the EU were quicker to ratify. Most of the 16 that ratified first were non EU Member States. There is a good reason for that, but I will come to that in a moment.

I mentioned already that in 2002 in Luca, Italy the first meeting of the Parties took place. Some people called it the first birthday party of the Aarhus Convention. A meeting can be a formality, a ceremony or an opportunity to move forward and as environmental organizations

we were pleased that at the first meeting of Parties the countries who are responsible for the Aarhus Convention showed the desire to move forward. A hall series of steps had already been put in place but they needed to be pushed forward at the first meeting of the Parties. Some of those steps have already been mentioned in particular by Michael Scoullos in his report of the Meeting in Kiev, which just took place. At Kiev was the 5th Pan-European Environment Ministers Conference, Aarhus was the 4rth, so in fact there was a five-year period in between the two, but what is important about Kiev is a kind of daughter Protocols to the Aarhus Convention that were signed. Michael Scoullos mentioned them, I will not go into any detail about what happen at Kiev, I just want to say something about one of the Protocols, the one about **PR-TR** which stands for Pollution Release and Transfer Registration. What is interesting about that is PR-TR is the missing fourth pillar of the Aarhus Convention. I was involved in the negotiations of the Aarhus Convention from the very beginning and we tried, as environmental organizations, to introduce at the very beginning of the negotiations for a Convention, this PR-TR element. Why? Because we thought it was one of the most concrete and effective instruments for the public to use, to find out what it was going on in the area around them. PR-TRs let you know what the factory down the road is putting out into the river or the air right around your own homes, or what kind of waste products are being released or what kind of chemicals are being stored on the terrain at their facilities. It was one of the biggest defeats that we had on the way to Aarhus that the Governments refused to include PR-TR in the Aarhus Convention. I am glad to say that in some way we have recovered and now there is in effect a fourth pillar to the Aarhus Convention. Not as strong as it should have been but that's another debate. The **Strategic Environmental Assessment Protocol** has already been mentioned, it doesn't fall under Aarhus exactly, but under another Convention. It doesn't matter, it is strongly influenced by Aarhus and it shows what kind of impact and influence the Aarhus Convention has, in terms of philosophy of rights in environmental area. What I thing is so significant about both of these protocols is that there is a general expectance of the whole idea that there should be such things and that these rights should be worked out and established in international legal instruments. That's a world of difference in the attitude that you would find in many countries as little as 10 or 15 years ago. So even though we think that these protocols are not as strong as they should be, the underline philosophy has changed in a positive way and we can build on it in the future.

I am also here to tell you something about EU developments. I said that the EU member States were and are the slow ones to ratify. The good reason that they had is that they expected the EU to modify two important existing Directives to include all the new requirements that come out from the Aarhus Convention. Those two Directives were mentioned already, it's the one on Environmental Impact Assessment and the one on Access to Environmental Information. Some member States felt that if they ratified first and then had to change their laws again to implement these directives they will be doing double work or that they will be confronting their parliaments and their ministries and their public and the rest of the concerned actors with new requirements very soon the one after the other. They were reluctant in doing that and I think we can respect that as a decision, as long as they were taking the necessary steps in the EU context to make sure that the EU Directives were moving forward. Well they did. Earlier this year The EU adopted new Directives on Access to Environmental Information and Public Participation and they are faithful implementations of the Aarhus requirements. By faithful I mean that they do what is needed but they don't do that much more, and I will come back to that in a moment.

The third pillar is about Access to justice, and there also the EU is expected to develop a Directive on Access to Justice. Every Member State has its own legal system and they like it that way. Especially lawyers who talk about these things are very font of pointing out all the differences in the judicial systems of the member States and as soon as we start talking about a harmonized, a single system of access to justice event just for environmental cases, Governments and lawyers representing Governments get very nervous and they start pulling on the break. So there is a plan to produce an Access to Justice Directive and I have even seen and been consulted on, as part of a public consultation, a draft text for such a document but I also know, and I checked yesterday before I came here to find out the most recent information, that it is moving forward slowly, how slowly we do not know yet. It is possible that it may already be ready next month. We hope it will emerge soon and as I have already been pointing out the Aarhus provisions on access to justice are pretty general and leave a lot of room for the existing National Systems to stay exactly as they are. So we don't know what the big deal is, why is it taking so long.

But for the European Union to ratify the Aarhus Convention they also have to change their law so that it applies to the EU Institutions. What I was talking about before is Directives. Directives apply to the member States but the EU put its signature on the Convention in 1998 also. That means that they are at least obliged to try and ratify it. The proposal is that there will be a "package in-

strument", to make at one time the necessary changes in all three pillars, information – public participation – access to justice, so that the Union can ratify. That builds on existing work also. There is a regulation on access to EU documents. It was adopted in 2001. It doesn't completly fulfill the requirements of Aarhus. But it's there and can be amended for environmental information.

There is a discussion going on about how to improve **European Governance**. One of the things that falls under definition or scope of governance is **public participation**. How to connect people with European Institutions more and better. There are proposals coming forward as a result of a white paper, which would go very far towards implementing the Aarhus requirements for public participations. Good then you have the second pillar covered.

The third pillar remains the big problem. Access to justice at EU level means that in the environmental area citizens and their organizations would have the right to bring cases before the European Court of Justice. Now what is so strange about that? In all countries of the EU citizens and their organizations can bring cases before the courts or other tribunals. They have to meet certain requirements about being adequately or directly concern or any number of different requirements that national law has established. But the possibility is there. At EU level it is not possible. The European Court of Justice has decided over and over again to close the door to these challenges. We simply cannot bring these cases. So how is going to be possible to ratify? Well many people thing that the EU treaty has to be amended on this point. Just these last few days the Convention on the Future of Europe has been producing the final draft, which has to be ready in the next couple of weeks for a new Constitution for Europe. One of the changes that is possible in that new Constitution is exactly what we are talking about today, an amendment to the existing rules on access to justice. For the first time since I have been working on this, which goes back to 1990, I have seen movement in the direction of a change, small and inadequate but we are working on it. So there is some possibility that there will be a change. And if that happens then it will be much easier for the EU to go on with the ratification. And I think that is also why the accesses to justice proposals are stuck in the Commission's pipelines at the moment. The Convention is supposed to present its results on the 20th of June 2003 at a Summit to be held in Thessaloniki and on the 25th of June Access to Justice is back on the Agenda of the European Commission's Meeting.

Now what I am really here to talk about is the **public's role**. I think it cannot be underestimated and it cannot be overemphasized how important is the role of individuals citizens and environmental organizations in moving all this forward. In 1990 the EU didn't adopt a Directive on access to environmental information because some officials in the European Commission suddenly thought that it was a good idea. It was the result of public pressure, it was the result of lobbying by the European Parliament and of the European Parliament and it was the result also of looking at examples in other countries, among them the United States and the Netherlands, both of which already had access to information laws and seeing that even if officials shared information they can still do their work, that you could break the culture of official secrecy without destroying government's ability to function.

We saw the Directive in 1990, which came into effect on the 1rst of January 1993 as a tremendous opportunity to push this hall area forward. And that's why we set up a network of experts and activists in every member States of the Union and many of the candidate States, already back then, to make requests for information, to find our how requests for information were being responded to by public authorities, to find out where the charges were being unreasonable, to find out where the time limits were being respected, to find out where the exceptions were being used properly or whether their were being abused. We spend several years on this task and it was exactly this work, which was used in the negotiations in the Aarhus Convention. Because the Aarhus Convention was exceptional in that, citizens and environmental organizations had a sit at the table. We didn't have a vote but we could speak in the same way as the representatives of the Governments. And we used that opportunity to bring forward experiences and examples directly from the practice and if you look at the Aarhus Convention I think that is fair to say that absolutely every point of improvement between the Convention and the Directive 90/313 was suggested by my colleagues negotiating the Aarhus Convention. We were glad that member State Government representatives supported it but the suggestion, the motor were citizens and their organizations.

This leads me to the conclusion that we should keep doing such things. We have Aarhus, we now have a new Directive at EU level as well, which would apply not only to the 15 existing member States, but also to the 25 and even beyond. It is important to keep pressing for improvements that go beyond Aarhus. We have a new Directive since the beginning of this year. As it was already discussed Aarhus improved on the old Directive 90/313. The new Directive improves on Aarhus. We had to fight in the EU against member States who said that we just adapted Aarhus and we do not want to go any further. But we also said that the Aarhus Convention was negoti-

ated between forty countries, including non-EU countries and many that have just emerge from communist rule, including many that were just establishing modern democratic structures. It is not surprising that those countries were not ready to go as far and as fast as the EU member States which already knew and had experience with the Directive 90/313. Plus the Aarhus negotiation took place in the UN where everything has to be decided by consensus, which means that basically everybody has to agree. At least now in the EU there is qualified majority voting for this part of the environmental policy. So we didn't see that as a compelling argument, especially when the timelines began to come together and the possibility of ratification and adoption of a new Directive could really be brought together within a really short amount of time. I went through the text of both these instruments and I identified for myself again a hall list of improvements that go beyond Aarhus. They're not major in every respect but there must be something like 20 or 25 provisions, which were strengthened. I think that this is a major accomplishment, and I have to say that the European Parliament was the Institution that was most responsible for this and in particular the rapporteur for the Environment Committee in the European Parliament, who really took a lead on this. The European Commission did a very good job of slowing the process down and putting the breaks on wherever possible. To our surprise and unhappiness. But I am pleased to say that we succeeded more than it was in the beginning expected that we would.

Aarhus was seen as a sealing by the Commission and by some member States. Further improvements could have been made. One of the big things that didn't happen, and it should have in my opinion, is that the active provisions of information should have been strengthened. It was already discussed that you have passive and active information. Passive means that when a public authority gets a request they respond to it, active means you thing ahead and say that, "well we have this information lets put it on the website or lets send it out or lets put a notice in the newspapers or send a mailing to all people who live in a particular area". It's a little bit more interactive, or engaged. It's a little bit more respectful of the dialogue that you want to engage in with your citizens. Other countries and in particular the USA already have electronic freedom of access to information and similar provisions and have had for years. We gave the Commission and the Council of Ministers examples of how this could work but they were not ready to go that far. I suspect, if I am allowed a personal opinion, because the negotiators were not that good at computers. It seems a little scary all that website stuff if you haven't actually done one or work with one and some of this negotiations were taking place at a time that not everybody was full electronically literal.

A few conclusions: It was said earlier today and I completely agree, if you care about access to environmental information you have to use your rights. It is very important that the public continues the rights that these legal instruments create for them. If you go to sleep, if you think that well we have them and they will always be there, you may wake up one day and find out that, NO. While you were sleeping somebody said well nobody really seems to care about this, so we will change the law. But you also use your rights to demonstrate how law works in practice. Because, is one think to have all these laws on paper but it needs to be turn into practice that ordinary people can make a good use of it.

It was said earlier also that the Courts have an important role to play. I certainly agree. But the Courts don't get any work to do unless somebody is bringing a case. So before you can get a good interpretation from a judge or Court you have to deliver that Court a case with sympathetic facts and sympathetic arguments that encourages the Court to look closely at the law and interpreted in a way that moves forward as society is changing. That helps. There is a continued need to identify all kinds of possible improvements and to lobby for them and we have now the Aarhous Convention the new Directive which will come into force in 2005 and we can assure you that we will be carrying forward the work we have done so far to enlarge our rights and the possibility of using them.

Thank you very much.

Η ΠΡΟΣΒΑΣΗ ΣΤΗ ΔΙΚΑΙΟΣΥΝΗ ΚΑΙ Η ΣΥΜΜΕΤΟΧΗ ΤΩΝ ΠΟΛΙΤΩΝ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ, ΣΕ ΘΕΜΑΤΑ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ

Βασίλης Κ. Δωροβίνης, Αντιπρόεδρος της Ελληνικής Εταιρείας, δικηγόρος, Νομικός Επιστήμονας

Α. Πρόσβαση στη Δικαιοσύνη

Το θέμα αντιμετωπίζεται από δύο πλευρές, δηλαδή τη νομική και πραγματική δυνατότητα πρόσβασης των πολιτών και συλλογικών οργάνων τους στην Δικαιοσύνη για θέματα περιβάλλοντος και την «τύχη» των όποιων αποφάσεων των δικαστηρίων που τυχόν τους δικαιώνουν.

Με την Αναθεώρηση του Συντάγματος του 1975, που ολοκληρώθηκε προ δύο ετών, προστέθηκε στην παράγραφο Ι του γνωστού ως «περιβαλλοντικού» άρθρου 24 ότι η προστασία του φυσικού και πολιτιστικού περιβάλλοντος αποτελεί υποχρέωση του Κράτους και «δικαίωμα του καθενός». Αν και η νομολογία των δικαστηρίων ως προς τις λεγόμενες νομιμοποιήσεις αιτούντων, μηνυτών ή εναγόντων, είναι πολύ περιορισμένη ως προς το θέμα αυτό, μπορούμε να πούμε ότι η γενική τάση της εκδηλώνεται προς την αναγνώριση αυτού του ρητά, πια, καθιερωμένου και συνταγματικά δικαιώματος των πολιτών να προσφεύγουν στα δικαστήρια για περιβαλλοντικά θέματα. Παρά την αναγνώριση αυτήν, παρατηρείται τελευταία εκ μέρους εκπροσώπων του Δημοσίου και, ιδιαίτερα, του ΥΠΕΧΩΔΕ, μάλιστα σε περιβαλλοντικές δίκες στο ΣτΕ, μία συστηματική και επίμονη προσπάθεια να πείσουν το δικαστήριο αυτό να αποκλείει σωματεία και ενώσεις πολιτών από το να παρουσιάζονται ως διάδικοι.

Η τυπική (και όχι μόνο) αναγνώριση αυτού του δικαιώματος (που κανονικά, βέβαια, συνταγματικά θα έπρεπε να καθιερωθεί και ως «υποχρέωση του καθενός») δεν σημαίνει ότι είναι αυτονόητα εύκολη και η ενάσκησή του. Οι δίκες για περιβαλλοντικά θέματα, μάλιστα οι διοικητικές και ειδικότερα εκείνες στο Συμβούλιο της Επικρατείας, στις περισσότερες περιπτώσεις απαιτούν συνδρομή όχι μόνο νομικών, αλλά και τεχνικών συμβούλων, για θέματα που παρουσιάζουν πολύπλοκο, συχνά, τεχνικό χαρακτήρα, ενώ το περιεχόμενό τους, από τη φύση του ή εκ προθέσεως, κάποτε είναι δύσκολα κατανοητό από τον κοινό πολίτη, όταν μάλιστα στον ίδιο τον κόσμο της επιστήμης σημειώνονται και διχογνωμίες ως προς τη μία ή την άλλη παραδοχή. Σε αυτό θα πρέπει να προστεθεί το επισημαινόμενο από πολλούς, πλέον, γεγονός ότι μερίδα επιστημόνων, με την ανάθεση «μελετών» και «προγραμμάτων» εκ μέρους του Δημοσίου, φορέων του ή μεγάλων εταιριών, ασκεί έργο «κοντοτιέρου» της επιστήμης και αποφαίνεται ανάλογα προς τις εντολές που εκπορεύονται άνωθεν. Έτσι δημιουργήθηκε, άλλωστε, και το είδος των κατά παραγγελία μελετών περιβαλλοντικών επιπτώσεων, που σήμερα τις συναντάμε διαρκώς εμπρός μας.

Απέναντι στη νέα αυτή πραγματικότητα, ο μέσος ενδιαφερόμενος για το περιβάλλον πολίτης έχει να αντιπαλέψει όχι μόνο προς μία γενικευμένη αδιαφορία για θέματα περιβάλλοντος και προς την ενδογενή έλλειψη συστηματικότητας, αλλά και προς ένα πολύ πραγματικό γεγονός: ο ίδιος και δεκάδες οργανώσεις πολιτών στερούνται των οικονομικών μέσων όχι μόνο για να αναλάβουν μακρόχρονους και πολυέξοδους δικαστικούς αγώνες, αλλά και για να χρησιμοποιήσουν σοβαρούς μελετητές, προς αντίκρουση ποικίλων «μελετών» και θεμελίωση λόγων ως προς βλαπτικές για το περιβάλλον ενέργειες και έργα.

Η πραγματικότητα είναι αυτή και δεν αλλάζει. Γι'αυτό, και δεδομένου ότι οι νομικοί οι ειδικευμένοι σε θέματα περιβάλλοντος (και μη θέλοντες να μετατραπούν, με τη σειρά τους, σε άλλους «κοντοτιέρους») πρέπει να συνεχίσουν να ειδικεύονται και να είναι αποτελεσματικοί (επομένως, θα πρέπει να αμείβονται ικανοποιητικά), ενώ η ανάγκη τεχνικών συμβούλων γίνεται ολοένα και επιτακτικότερη, πρέπει να σκεφθούμε και να βρούμε σύντομα νέες μεθόδους και τρόπους ώστε το συνταγματικό δικαίωμα των πολιτών να μπορεί και να ασκείται αποτελεσματικά στην πράξη.

Το άλλο μεγάλο θέμα είναι η εφαρμογή (ή η μη εφαρμογή, κατά περίπτωση) των δικαστικών αποφάσεων

υπέρ του περιβάλλοντος. Ήδη το Σύνταγμα του 1975 (άρθρο 95) πρόβλεπε ρητά ότι «η διοίκηση έχει υποχρέωση να συμμορφώνεται με τις ακυρωτικές αποφάσεις του Συμβουλίου της Επικρατείας. Η παράβαση της υποχρέωσης αυτής δημιουργεί ευθύνη για κάθε υπαίτιο όργανο, όπως ο νόμος ορίζει». Επί 25 χρόνια τέτοιος νόμος δεν εκδόθηκε ποτέ, το Κράτος εφάρμοζε ή, συνήθως, δεν εφάρμοζε τις ακυρωτικές αποφάσεις, μάλιστα σε θέματα περιβάλλοντος, ή συνηθέστερα τις καταστρατηγούσε και συνεχίζει να τις καταστρατηγεί με πονηρές νομοθετικές ρυθμίσεις.

Η «εξέγερση των πολιτών» γύρω από την αναθεώρηση του άρθρου 24 του Συντάγματος, το 2000-2001, εισέφερε και την τροποποίηση του άρθρου 95. Σύμφωνα με τη νέα διατύπωσή του, «η διοίκηση έχει υποχρέωση να συμμορφώνεται προς τις δικαστικές αποφάσεις. Η παράβαση της υποχρέωσης αυτής γεννά ευθύνη για κάθε αρμόδιο όργανο, όπως ο νόμος ορίζει. Νόμος ορίζει τα αναγκαία μέτρα για τη διασφάλιση της συμμόρφωσης της διοίκησης». Η διατύπωση αυτή είναι πολύ πρωτότυπη για ευνομούμενη πολιτεία, όπου κανονικά είναι αυτονόητη η υποχρέωση εφαρμογής των δικαστικών αποφάσεων. Σε κάθε περίπτωση, το ότι το πεδίο εφαρμογής το ά.95 επεκτάθηκε σε κάθε δικαστική απόφαση, και όχι μόνο του ΣτΕ, είναι σημαντικό.

Είχε έρθει, φαίνεται, το «πλήρωμα του χρόνου» για την επιτέλους κατάρτιση και ψήφιση του περίφημου νόμου. Έτσι, στις 14-11-2002 δημοσιεύθηκε στην Εφημερίδα της Κυβερνήσεως (ΦΕΚ 274, Α΄) ο νόμος 3068 για τη «Συμμόρφωση της Διοίκησης προς τις δικαστικές αποφάσεις» (και για άλλα θέματα, ως συνήθως). Ο νόμος αυτός είναι λειψός για διαφόρους λόγους, οι κυριότεροι των οποίων είναι οι εξής:

- Εφαρμόζεται μόνο για τις αποφάσεις που θα εκδοθούν μετά τη δημοσίευσή του και όχι για όλες τις μη εκτελούμενες μέχρι σήμερα από το Κράτος .
- Δεν αναγνωρίζεται στις αποφάσεις αυτές άμεση εκτελεστότητα και δεν καθορίζεται σύστημα αναγκαστικής εφαρμογής τους.
- Δημιουργεί νόμιμες ευχέρειες για τη δύστροπη Διοίκηση να χρονοτριβεί.
- Μόνη κύρωση που οργανώνει εναντίον της δυστροπίας της Διοίκησης είναι η δυνατότητα επιβολής χρηματικής κύρωσης, δίχως και να καθορίζει πλαίσια και κριτήρια για το ύψος που αυτή μπορεί να λάβει, ενώ δεν εξατομικεύει την χρηματική κύρωση και κατά του πολιτικά ή διοικητικά υπευθύνου προσώπου.
- Η μη εκπλήρωση των υποχρεώσεων για εφαρμογή αποφάσεων ή η προτροπή σε μη εκπλήρωση συνιστά αορίστως πειθαρχικό παράπτωμα για τους υπαλλήλους και μόνο, αλλά δεν έχει καμία συνέπεια για πολιτικά πρόσωπα, ενώ δεν στοιχειοθετείται αναλόγως και ποινικό παράπτωμα.

Υπάρχει, λοιπόν, νόμος εφαρμογής του ά.95 του Συντάγματος, αλλά είναι νόμος ελαστικός και ανεπαρκέστατος, αντίθετος προς το κοινό περί δικαίου αίσθημα.

Β. Η συμμετοχή των πολιτών.

Η συμμετοχή των πολιτών σε θέματα περιβάλλοντος, συμμετοχή θεσμική και ουσιαστική, είναι από περιορισμένη μέχρι και ανύπαρκτη στη χώρα μας. Η κύρωση της Σύμβασης του Άαρχους θεωρώ ότι στο θέμα αυτό θα έδινε μία πρώτη ώθηση για αλλαγή στην καθιερωμένη κατάσταση πραγμάτων και πνευμάτων.

Καταρχήν είναι ανύπαρκτη η Κοινοβουλευτική Επιτροπή για το Περιβάλλον (σε αίτημα παλαιοτέρου Προέδρου της «Ελληνικής Εταιρείας» προς τον Πρόεδρο της Βουλής, όπου τονιζόταν η ανάγκη ίδρυσης τέτοιας Επιτροπής, δόθηκε κατηγορηματικά αρνητική απάντηση), όπως γενικά ανύπαρκτη είναι η υποχρέωση Κοινοβουλευτικών Επιτροπών για δημόσιες ακροάσεις πολιτών. Ανάλογα ισχύουν και για τη Νομοπαρασκευαστική Επιτροπή, κατ'αντίθεση προς όσα ισχύουν σε άλλες ευρωπαϊκές χώρες, και μάλιστα στις σκανδιναβικές.

Το αποτέλεσμα είναι πασίγνωστο: σημαντικά νομοσχέδια, συχνά αντιπεριβαλλοντικά, περνούν με το «έτσι θέλω» στη Βουλή, όχι σπάνια με ελάχιστους παρόντες Βουλευτές, ενώ σημαντικές συμβάσεις – ογκώδεις και με πλήθος παραρτημάτων, που επιδρούν καταλυτικά για το περιβάλλον (όπως αυτές για «μεγάλα έργα») - , περνούν στη Βουλή ενώπιον μιάς δεκάδας βουλευτών, με νομοπαρασκευαστική προετοιμασία μόνον ως προς τις υποχρεώσεις του Δημοσίου και όχι σπάνια με όρους που καταστρατηγούν ακόμα και Ευρωπαϊκές Οδηγίες για το περιβάλλον (τρανταχτό παράδειγμα, ο κυρωτικός νόμος για την Περιφερειακή Λεωφόρο Υμηττού).

Κάναμε λόγο για τις μελέτες περιβαλλοντικών επιπτώσεων. Πέρα από όσα αναπτύξαμε, μεγάλο θέμα δημιουργείται από τη νομοθετική ρύθμιση ως προς τη δυνατότητα γνώσης τους από τους πολίτες. Σχετική είναι μία κοινή υπουργική απόφαση του 1990 (η 75308/5512/26-10-90, ΦΕΚ 691, Β΄, 2-11-90). Κατά την ίδια, σκοπός της είναι η ενεργοποίηση ανάλογης γενι-

κής διάταξης της παραγράφου 2 του ά.5 του νόμου 1650/1986 για το περιβάλλον και η εναρμόνιση με τις σχετικές διατάξεις της πασίγνωστης Οδηγίας 85/337/ ΕΟΚ. Στην πραγματικότητα, αποτελεί μάλλον φαλκίδευσή τους διότι προβλέπει:

- Αποστολή της ΜΠΕ από το ΥΠΕΧΩΔΕ στο οικείο Νομαρχιακό Συμβούλιο μέσα σε 15 μέρες από την υποβολή της στο Υπουργείο.
- Το Νομαρχιακό Συμβούλιο οφείλει να δημοσιεύσει στον τοπικό Τύπο ανακοίνωση – πρόσκληση στους πολίτες να λάβουν γνώση της ΜΠΕ και να διατυπώσουν απόψεις για το περιεχόμενό της... μέσα σε 15 μέρες από την σχετική δημοσίευση της πρόσκλησης.
- Μέσα στην προθεσμία των 15 ημερών οι πολίτες «μπορούν» να λάβουν γνώση του περιεχομένου και να διατυπώσουν τις απόψεις, «όσο το δυνατό πιο τεκμηριωμένες» προς το Νομαρχιακό Συμβούλιο.
- Το Νομαρχιακό Συμβούλιο αποφαίνεται και το ίδιο και πάντως η όλη διαδικασία δεν μπορεί να ξεπεράσει τις...30 μέρες από την στιγμή που αυτό παρέλαβε τη ΜΠΕ. Όλες οι απόψεις έχουν γνωμοδοτικό χαρακτήρα, αποστέλλονται «πακέτο» στο ΥΠΕΧΩΔΕ και αυτό προχωρεί κατά το δοκούν.

Στη φαλκίδευση κάθε έννοιας συγκεκριμένης γνώσης και μετά λόγου γνώσεως έκφρασης θεμελιωμένων γνωμών αντιστοιχεί η αναπόφευκτη, πια, πρακτική των Νομ. Συμβουλίων να προβαίνουν σε γενικόλογες συζητήσεις και να πραγματεύονται συνοπτικότατα και ανεπαρκέστατα σημαντικά θέματα που αφορούν το περιβάλλον.

Αλλά υπάρχει και ακόμα μεγαλύτερη φαλκίδευση. Πρώτα από την τακτική του ΥΠΕΧΩΔΕ να προχωρεί σε επικύρωση των ΜΠΕ για μεγάλα θέματα, δηλαδή να δημοσιεύει περιβαλλοντικούς όρους με νόμο, ώστε οι πολίτες να μην μπορούν να προσφύγουν ούτε στα δικαστήρια, πράγμα που αποτελεί μεγαλύτερο περιορισμό του δικαιώματος που αναλύσαμε προηγουμένως. Έπειτα, από μία πρόσφατη και ατυχή απόφαση της Ολομέλειας του ΣτΕ (της 4498/1998), σύμφωνα με την οποία ακόμα και αυτή η λειψή διαδικασία ενημέρωσης των πολιτών για τις ΜΠΕ δεν αποτελεί τύπο συστατικό ως προς την τελείωση της πράξης έγκρισης περιβαλλοντικών όρων και, μάλιστα, η έλλειψη ανάρτησης της ανακοίνωσης γι'αυτούς δεν αποτελεί ουσιώδες στοιχείο της όλης διαδικασίας. Έτσι, ακόμα και αν παραληφθεί η διαδικασία αυτή, δεν αποτελεί λόγο ακυρώσεως για την τελική έγκριση περιβαλλοντικών όρων. Η απόφαση αυτή προέβη, δυστυχώς, και σε άλλη «καινοτομία», δηλαδή όρισε ότι είναι δυνατή η παραπομπή ουσιωδών θεμάτων σε μελλοντικές ειδικές μελέτες και, επομένως, η μη αντιμετώπισή τους από τη βασική ΜΠΕ, χωρίς να καθορίζει το είδος των θεμάτων αυτών, ούτε και τον χρονικό ορίζοντα μέσα στον οποίο κανονικά οφείλουν να εγκριθούν οι μελλοντικές ειδικές μελέτες. Και έτσι αποδυναμώθηκε ακόμα περισσότερο ο θεσμός των ΜΠΕ.

Και για τη δεύτερη αυτή περίπτωση είναι αναγκαίο να σκεφθούμε, να αντιδράσουμε εύλογα και έλλογα, με συγκεκριμένες προτάσεις, και να επιμείνουμε συνεχώς. Μόνον έτσι η σημερινή εντελώς αποδυναμωμένη συμμετοχή των πολιτών στον περιβαλλοντικό σχεδιασμό είναι δυνατό να αποκτήσει ένα άλλο περιεχόμενο και, τελικά, η κοινωνία των πολιτών να αποκτήσει οντότητα στα θέματα περιβάλλοντος.

Ο ΡΟΛΟΣ ΤΟΥ ΣΥΝΗΓΟΡΟΥ ΤΟΥ ΠΟΛΙΤΗ ΣΤΗΝ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΤΟΥ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ, ΣΤΗΝ ΑΝΑΒΑΘΜΙΣΗ ΤΗΣ ΠΟΙΟΤΗΤΑΣ ΖΩΗΣ ΚΑΙ ΤΗΝ ΕΝΙΣΧΥΣΗ ΤΗΣ ΚΟΙΝΩΝΙΑΣ ΤΩΝ ΠΟΛΙΤΩΝ

Γιάννης Μιχαήλ, Βοηθός Συνήγορος του Πολίτη

Είναι δεδομένο ότι ζούμε σε μια δημοκρατική κοινωνία. Μια σημαντική διάσταση της ποιότητας μιας δημοκρατίας είναι η δυνατότητά της να ανα-στοχάζεται, να δημιουργεί δηλαδή η ίδια μηχανισμούς λογοδοσίας εύκολα προσιτούς στον πολίτη, οι οποίοι καθιστούν εφικτό τον έλεγχο των διαφόρων λειτουργιών και θεσμών και τη λήψη διορθωτικών μέτρων, ικανών να θεραπεύσουν τα προβλήματα που αναδεικνύει ο έλεγχος. Υπό αυτή την έννοια, η λογοδοσία και ο έλεγχος που αυτή συνεπάγεται, αναδεικνύονται σε κεντρικά στοιχεία της σύγχρονης, υψηλής ποιότητας δημοκρατίας.

Τέτοιος θεσμός λογοδοσίας και ελέγχου είναι και ο Συνήγορος του Πολίτη, ο οποίος ως εξωτερικός μηχανισμός ελέγχου της διοίκησης είναι εντεταλμένος από τον ιδρυτικό του νόμο να καταπολεμά την κακοδιοίκηση, να προασπίζεται τα δικαιώματα των πολιτών και να διασφαλίζει την τήρηση της νομιμότητας. Αποτελεί από την φύση του αναπόσπαστο τμήμα των πρωτοβουλιών εκείνων της πολιτείας που έχουν στόχο να συμβάλλουν στην ποιοτική αναδιάταξη και ανα-οριοθέτηση της σχέσης κράτους-πολίτη προς όφελος του τελευταίου, στην ενίσχυση της κοινωνίας των πολιτών, στον εκσυγχρονισμό της δημόσιας διοίκησης και, σε τελευταία ανάλυση, στην αναβάθμιση της ποιότητας της δημοκρατίας στη χώρα.

Δύο είναι τα κύρια χαρακτηριστικά του θεσμού: η εξωδικαστική και η διαμεσολαβητική του φύση. Η εξωδικαστική του αποστολή αποσκοπεί να παράσχει στον πολίτη τη δυνατότητα επίλυσης ενός προβλήματος που τον απασχολεί χωρίς το σημαντικό κόστος σε χρόνο και χρήμα που αναγκαστικά συνάγεται η προσφυγή στη δικαιοσύνη.

Η διαμεσολαβητική του αποστολή έχει δύο ισοδύναμους, αλληλοτροφοδοτούμενους , αλλά διακριτούς στόχους: η διεύρυνση και δυνητική ικανοποίηση των μεμονωμένων αιτημάτων των πολιτών και την προστασία των δικαιωμάτων τους.

Εξίσου, όμως, σημαντική είναι και η διαμόρφωση προτάσεων προς τη διοίκηση για τη θεραπεία των βαθύτερων αιτίων που οδηγούν στις παραβιάσεις των δικαιωμάτων των πολιτών. Η αποτελεσματική καταπολέμηση της κακοδιοίκησης συναρτάται με την ταυτόχρονη και σε μεγάλο βαθμό ισόρροπη εκπλήρωση αυτών των δύο στόχων.

Όσον αφορά στην προστασία του Περιβάλλοντος, ο Κύκλος Ποιότητας Ζωής εξετάζει υποθέσεις που αφορούν σε παραβιάσεις σχετικά με το φυσικό, οικιστικό και πολιτιστικό περιβάλλον. Ο Συνήγορος του Πολίτη (Σ.τ.Π.) δέχεται σωρεία αναφορών σχετικά με το συγκεκριμένο αντικείμενο. Συγκεκριμένα, σύμφωνα με την τελευταία Ετήσια έκθεση, κατά το έτος 2002 περιήλθαν στον Κύκλο Ποιότητας Ζωής 4.080 αναφορές, που αντιστοιχούν στο 23,84% του συνόλου αναφορών που δέχθηκε ο Σ.τ.Π. κατά την ίδια χρονική περίοδο, ποσοστό ανάλογο με εκείνο του προηγούμενου έτους. Το γεγονός της σταθερής εισροής αναφορών καταδεικνύει την παγιοποίηση πλέον του ρόλου της Αρχής στη συνείδηση των πολιτών.

Ο Κύκλος Ποιότητας Ζωής είναι ο τομέας δραστηριότητας του Συνηγόρου του Πολίτη ο οποίος, λόγω του αντικειμένου του, των ειδικών συνθηκών της ελληνικής κοινωνίας και της σχετικής διοικητικής πρακτικής συχνά αντιμετωπίζει τετελεσμένες παραβιάσεις της νομιμότητας αλλά και των κανόνων της τεχνικής τόσο από δημόσιες υπηρεσίες όσο και από ιδιώτες. Αντιμετωπίζει δε κατά κανόνα και τη σύγκρουση των δικαιωμάτων

στην ιδιοκτησία και στο περιβάλλον. Η στάθμιση των δύο αυτών δικαιωμάτων από τις αρμόδιες υπηρεσίες είναι συχνά προβληματική, συνήθως δε αποβαίνει σε βάρος του οικιστικού περιβάλλοντος. Σε ορισμένες όμως περιπτώσεις δεν γίνεται καν στάθμιση, λόγω πιέσεων από τοπικά συμφέροντα ή λόγω κεντρικών πολιτικών επιλογών ή ακόμη και λόγω ελλιπούς τεχνικής και οικονομικής υποστήριξης των εμπλεκόμενων υπηρεσιών και ανεπαρκούς επιμόρφωσης του προσωπικού τους το οποίο μάλιστα συνήθως δεν επαρκεί ούτε καν για την έγκαιρη διεκπεραίωση των τρεχουσών υποθέσεων.

Η συσσωρευμένη εμπειρία του Σ.τ.Π. οδηγεί στο συμπέρασμα ότι το περιβάλλον της χώρας συστηματικά υποβαθμίζεται για τους ακόλουθους κυρίως λόγους:

Α. Η κρατική πολιτική και η διοικητική πρακτική δεν λαμβάνουν ουσιαστικά υπόψη ότι κάθε απόφαση και δραστηριότητα πρέπει να υλοποιείται με γνώμονα τόσο την προστασία του περιβάλλοντος όσο τη βιώσιμη ανάπτυξη.

Β. Το σχετικό νομοθετικό πλαίσιο κρίνεται ανεπαρκές, εν όψει των νέων περιβαλλοντικών προβλημάτων που δημιουργεί η ανθρωπογενής ρύπανση και η μη ορθολογική διαχείριση των πόρων.

Γ. Συχνά η κοινοτική νομοθεσία προστασίας του περιβάλλοντος παραβιάζεται συστηματικά και με την ανοχή της διοίκησης, λόγω της ανεξέλεγκτης δραστηριότητας ιδιωτών και επιχειρήσεων που δεν διαθέτουν περιβαλλοντική συνείδηση και προσπαθούν με κάθε τρόπο, νόμιμο ή μη, να αποκομίσουν οικονομικά οφέλη επιβαρύνοντας το περιβάλλον. Η ανεπάρκεια του νομοθετικού πλαισίου για το περιβάλλον καθίσταται πλέον εμφανής, τόσο λόγω των μεταβολών στο κοινοτικό δίκαιο περιβάλλοντος όσο και της ρητής καθιέρωσης της αρχής της αειφορίας στο άρθρο 24 του αναθεωρημένου Συντάγματος. Οι εξελίξεις αυτές καθιστούν πλέον απαραίτητη την αντίστοιχη εναρμόνιση της εθνικής νομοθεσίας.

Οι δύο ειδικές εκθέσεις, τα 50 και πλέον εμπεριστατωμένα πορίσματα του Κύκλου, τα αιτήματα για άσκηση πειθαρχικού ελέγχου και οι παραπομπές υποθέσεων στον αρμόδιο εισαγγελέα κατά τα τέσσερα χρόνια λειτουργίας της Αρχής καταγράφουν λεπτομερώς τη συχνά άκαμπτη στάση της διοίκησης σε ζητήματα μείζονος σημασίας, όπως είναι η προσβολή του φυσικού και πολιτιστικού περιβάλλοντος από παράνομη δόμηση και λειτουργία επιχειρήσεων αλλά και η προσβολή του δικαιώματος της ιδιοκτησίας λόγω καθυστέρησης στην καταβολή αποζημίωσης από απαλλοτριώσεις.

Πέρα από αυτά και στο πλαίσιο συγκεκριμένων επιταγών του ιδρυτικού νόμου της Αρχής, ο Κύκλος Ποιότητας Ζωής αποδίδοντας ιδιαίτερη σημασία στο περιβάλλον και έχοντας υπόψη τις επιταγές της Σύμβασης του Άαρχους, δραστηριοποιήθηκε και στο επίπεδο της Ευρωπαϊκής Ένωσης, διοργανώνοντας στην Αθήνα μια πρώτη συνάντηση εργασίας στις 18 και 19 Μαίου 2001 με θέμα το ρόλο του Ombudsman την προστασία του περιβάλλοντος. Στη συνάντηση αυτή συμμετείχαν Ombudsmen ή στελέχη αυτών από τα κράτη μέλη της Ε.Ε. καθώς και από τα υποψήφια προς ένταξη κράτη στο πλαίσιο της λεγόμενης «Πρώτης Διεύρυνσης» της Ε.Ε. καθώς και εκπρόσωποι της Γενικής Διεύθυνσης Περιβάλλοντος της Ευρωπαϊκής Επιτροπής και του Ευρωπαίου Συνηγόρου του Πολίτη.

Πέρα από την αμοιβαία ενημέρωση ως προς τις αρμοδιότητες του Συνηγόρου του Πολίτη κάθε κράτους στον τομέα της προστασίας του περιβάλλοντος, το κύριο αποτέλεσμα της διημερίδας ήταν η πρόταση για τη δημιουργία ενός «δικτύου» με έδρα την Αθήνα, με σκοπό:

- Την καταγραφή του νομικού πλαισίου κάθε κράτους σε σχέση με την προστασία του περιβάλλοντος
- Την καταγραφή των σχετικών αρμοδιοτήτων των υπηρεσιών του Ombudsman
- Την ανταλλαγή τεχνογνωσίας και εμπειριών
- Την προώθηση των βέλτιστων πρακτικών επέμβασης και
- Την ανάπτυξη μηχανισμών διακρατικής συνεργασίας σε θέματα προστασίας περιβάλλοντος.

Από τη συζήτηση προέκυψε και επισημάνθηκε η αναγκαιότητα θέσπισης ενός άτυπου πυρήνα (steering group) από εκπροσώπους των συμμετεχόντων κρατών, με σκοπό την ανά τακτά χρονικά διαστήματα συνάντηση, ανταλλαγή απόψεων και εμπειριών και την ενημέρωση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, αποσκοπώντας στην αποδοτικότερη οργάνωση και ευθυγράμμιση των εθνικών νομοθεσιών και πρακτικών σχετικά με την προστασία του περιβάλλοντος.

Σε συνέχεια των παραπάνω, ο Έλληνας Συνήγορος του Πολίτη κατέθεσε πρόταση στην Ευρωπαϊκή Επιτροπή για χρηματοδότηση της δημιουργίας του δικτύου με την επωνυμία «The Athens Network of the Ombudsmen for the Protection of the Environment». Η

πρόταση έτυχε αποδοχής και ήδη λειτουργεί η ιστοσελίδα του δικτύου – κάτω από την ιστοσελίδα του Συνηγόρου του Πολίτη (www.synigoros.gr/anpe) - με σκοπό τη συστηματική διάχυση πληροφοριών σχετικά με τις δραστηριότητες των Ombudsmen που συμμετέχουν στο δίκτυο, του οποίου ιδρυτικά μέλη-κράτη είναι τα εξής: Αυστρία, Γαλλία, Δανία, Εσθονία, Ιρλανδία, Ολλανδία, Ουγγαρία, Σουηδία και φυσικά Ελλάδα. Η πρώτη συνάντηση του δικτύου πραγματοποιήθηκε στην Αθήνα τον Απρίλιο του 2002 και η δεύτερη έγινε στις 22-23 Νοεμβρίου 2002 και πάλι στην Αθήνα έχοντας ως θέμα το χειρισμό αναφορών που σχετίζονται με τις παραβιάσεις του Δικτύου Φύση 2000. Υπήρξε πολύ μεγάλο ενδιαφέρον τόσο από την πλευρά των συμμετεχόντων κρατών όσο και από την Ε.Ε. και εκφράστηκε η επιθυμία για συνέχιση αυτής της συνεργασίας. Είναι σημαντικό να τονιστεί ότι ένας τέτοιος μηχανισμός μπορεί να εξασφαλίσει όλες τις εγγυήσεις για ίση μεταχείριση, ιδιαίτερα στο πλαίσιο των απαιτήσεων που θέτει η Σύμβαση του Άαρχους και οι τρεις κύριοι άξονες που καθορίζει.

Συμπερασματικά, γενικότερα αλλά και αναφορικά με την περιβαλλοντική προστασία, η πληρέστερη κατανόηση και αποδοχή της διττής ιδιότητας του θεσμού του Σ.τ.Π. ως ελεγκτικού αλλά και διαμεσολαβητικού συμβουλευτικού μηχανισμού, η θετική ανταπόκριση στις πρωτοβουλίες του αυτές και η αξιοποίηση των ευκαιριών που είναι σε θέση να παράσχει με τη συσσωρευμένη εμπειρία του θα έχει θετικά αποτελέσματα που θα λειτουργήσουν κατά τρόπο πολλαπλασιαστικό προς τη βελτίωση της ποιότητας των υπηρεσιών της δημόσιας διοίκησης και τη διεύρυνση του μετώπου στήριξης της νομιμότητας και στον τομέα της προστασίας του περιβάλλοντος και ποιότητας ζωής.

Η εφαρμογή των κανόνων βέλτιστης πρακτικής από τη διοίκηση είναι ικανή να συμβάλλει ουσιαστικά στην ενίσχυση του κράτους δικαίου και στην ανάδειξη μιας νέας διοικητικής κουλτούρας, βασικό σημείο αναφοράς της οποίας είναι η αρχή ότι η κύρια αποστολή της διοίκησης είναι να υπηρετεί τον πολίτη. Αυτούς ακριβώς τους στόχους έχει υιοθετήσει από την πρώτη στιγμή λειτουργίας του ο Συνήγορος του Πολίτη και με αυτούς ως βασικό σημείο αναφοράς επιδιώκει να λειτουργεί και να αντιμετωπίζει τον πολίτη.

Οι πρωτοβουλίες που ανέλαβε ο Συνήγορος του Πολίτη τόσο σε ελληνικό αλλά και διεθνές επίπεδο, εγγράφονται στη γενικότερη λογική της εμβάθυνσης και της συστηματοποίησης των δραστηριοτήτων του και στην ανάδειξη του ρόλου του, ώστε να συμβάλλει τόσο στην προάσπιση των συμφερόντων των πολιτών όσο και στην αναβάθμιση της ποιότητας των υπηρεσιών που παρέχει η δημόσια διοίκηση στους διοικούμενους, ανεξαρτήτως ιθαγένειας, εντός και εκτός της ελληνικής επικράτειας.

ΣΥΖΗΤΗΣΗ: ΠΑΡΕΜΒΑΣΕΙΣ – ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

ΝΙΚΟΣ ΚΑΙΣΑΡΗΣ, Τμήμα Οικολογίας Συνασπισμού

Κύριε Πρόεδρε, σας ευχαριστώ. Πέρασα ένα πολύ όμορφο απόγευμα – δεν είναι τυπικό αυτό που λεω- ενημερώθηκα αρκετά για μερικά πράγματα και πολλά από αυτά θα ήθελα να σχολιάσω. Μίλησε ο κ. Μενουδάκος και ο κ. Hallo, για την Οδηγία 313 του '90 και την ώρα που μιλούσαν σκεφτόμουν πού βρισκόταν το οικολογικό κίνημα στην Ελλάδα το 1990. Ο Βασιλής Δωροβίνης θυμάται πολύ καλά. Την ώρα δηλαδή που είπατε ότι με θετική δράση πια τα οικολογικά κινήματα στην Ευρώπη πρότειναν θέσεις, στην Ελλάδα ήμασταν ακόμη στο επίπεδο της διαμαρτυρίας. Υπάρχει μια διαφορά φάσης δέκα ετών. Εμείς δεν φτάσαμε σ' αυτή τη Σύμβαση ως ανάγκη που έθεσαν τα οικολογικά κινήματα. Σε μας ήρθε από την Ευρωπαϊκή Ένωση και πρέπει να κατανοηθεί αυτό γιατί έχει πάρα πολύ μεγάλη σημασία. Ακόμη στη διαδικασία των κινημάτων αυτή η ωρίμανση του να πηγαίνει μαζί η θετική δράση με τη δράση της διαμαρτυρίας και της ενεργητικής παρέμβασης, είναι μία κατάκτηση την οποία μάλλον τώρα βλέπουμε στην Ελλάδα και θα ήθελα να σημειωθεί αυτό.

Την ώρα που μιλήσατε γι' αυτό σκέφτηκα ότι σήμερα στην Ευρωπαϊκή Ένωση έχουμε 10 νέα μέλη, μερικά από τα οποία είναι πάρα πολύ μακριά από το να μπορούν να πλησιάσουν το θεσμικό περιβαλλοντικό πλαίσιο. Δηλαδή αυτό που λέγαμε οικονομική σύγκληση τον προηγούμενο καιρό, και τώρα ακόμη, στην Ευρωπαϊκή Ένωση βρίσκεται πάρα πολύ πίσω από το πραγματικό οικολογικό έλλειμμα που υπάρχει μεταξύ του περιβαλλοντικού νότου – και η Ελλάδα είναι σ' αυτούς που καθυστερεί – στις οποίες τώρα προστίθενται και 10 ή 8 – νομίζω ότι κάποιες έχουν κάποια βάση. Εδώ πρέπει οπωσδήποτε να υπάρξει μια παρέμβαση της Ευρωπαϊκής Ένωσης, διότι οποιοδήποτε θεσμικό πλαίσιο ζητηθεί να περάσει στις 10 αυτές νέες χώρες και όταν το κόστος για να πλησιάσουν αυτό το θεσμικό πλαίσιο είναι κάπου ανάμεσα στα 80-110 δις ευρώ ετησίως, για τις χώρες αυτές , δεν θα μπορεί να καλυφθεί.

Παρόλα αυτά θέλω να πω ότι και η Οδηγία 90/313, όταν πριν από καιρό έπεσε στην αντίληψή μου θεώρησα ότι είναι ένα πολύ σημαντικό εργαλείο για την οικολογία. Έχει σημασία η πληροφόρηση ως είδος, δηλαδή τι μας πληροφορούν, αλλά και ως δράση, δηλαδή τι θα κάνουμε. Δοκίμασα, λοιπόν, να δω ποια ήταν η δυνατότητα με αυτή την Οδηγία. Έτσι μία περιβαλλοντική οργάνωση κατέθεσε αίτηση στο Υπουργείο Περιβάλλοντος και ζήτησε τις καταστάσεις του ΕΤΕΡΠΣ, δηλαδή του ταμείου για το περιβάλλον πόροι του οποίου μοιράζονται σε περιβαλλοντικές οργανώσεις με τρόπο που κανένας δεν ήξερε ποιος είναι, ίσως με τον τρόπο που επέλεγε ο κ. Υπουργός. Από την άλλη μεριά, δεν υπήρχε αξιολόγηση του έργου που γινόταν με τα χρήματα αυτά. Η οργάνωση δεν πήρε ποτέ απάντηση στο αίτημά της αυτό από την Δημόσια Διοίκηση. Πρέπει να σας πω ότι μετά από τρεις επανειλημμένες αιτήσεις στη Βουλή για κατάθεση εγγράφων, από τους βουλευτές του Συνασπισμού, την τρίτη φορά καταφέραμε με πιέσεις να πάρουμε μια απάντηση η οποία δεν ήταν επαρκής σε σχέση με κάποια στοιχεία που είχαμε μαζέψει εμείς, απο' δω κι από 'κεί. Το πρόβλημα είναι πώς η Δημόσια Διοίκηση θα μπορέσει να ανταποκριθεί σ' αυτό το καινούργιο έργο. Φοβάμαι ότι είναι πάρα πολύ δύσκολο και πρέπει να επιμένουμε πάρα πολύ όλοι, για να μπορέσει να γίνει πραγματικότητα. Εμείς πάντως, ως Τμήμα Οικολογίας του Συνασπισμού και μέσω των βουλευτών μας, θα καταθέσουμε ερώτηση στη Βουλή με την οποία θα πιέζουμε για την κύρωση της Σύμβασης του Άαρχους.

Σας ευχαριστώ πολύ

ΝΙΚΟΣ ΓΙΑΝΝΟΥΛΗΣ Εργαστήριο Υγιεινής - Επιδημιολογίας, Ιατρική Σχολή του Πανεπιστημίου Ιωαννίνων

Θα ήθελα να κάνω μία μικρή παρέμβαση σε σχέση με τη συμμετοχή των πολιτών. Έχοντας εμπειρία 16 χρόνων ως νομαρχιακός σύμβουλος, θα ήθελα να πω ότι πολύ σωστά ο κ. Δωροβίνης μίλησε για φαλκίδευση. Αλλά και αυτά που λέτε κ. Δωροβίνη, δηλαδή αν τα χρονικά

όρια γίνουν από 15 ημέρες δύο μήνες ή και πέντε μήνες, να είστε σίγουρος ότι και πάλι θα έχουμε φαλκίδευση. Διότι, όπως και εσείς είπατε, όταν ένα Νομαρχιακό Συμβούλιο κατ' επίφαση, ή έστω μέσα από τον νόμο και τις εγκυκλίους, δίνει την εντύπωση της συμμετοχής των πολιτών, η πραγματική συμμετοχή είναι ανύπαρκτη. Διότι σας λέω π.χ. ότι έχουμε 3 μήνες για να μελετήσουμε τους ογκωδέστατους φακέλους. Το Νομαρχιακό Συμβούλιο είναι πολιτικό όργανο και όχι επιστημονικό. Εγώ έχω μια σχετική γνώση των θεμάτων αυτών και παρόλο αυτό είμαι σε αδιέξοδο, διότι κάθε νομαρχιακός σύμβουλος ασχολείται και με πολλά άλλα πράγματα. Έρχονται βροχή οι μελέτες περιβαλλοντικών επιπτώσεων σε κάθε Νομαρχιακό Συμβούλιο για έγκριση. Τι θα πρωτο-προλάβει κάθε νομαρχιακός σύμβουλος να μελετήσει; Ακόμη και αν έχει και έξι μήνες στη διάθεσή του!

Άρα το ζητούμενο είναι ότι πρέπει να αλλάξει αυτή η διαδικασία. Μέσα από ένα επιστημονικό όργανο να τεθούν ασφαλιστικές δικλείδες ώστε να μην υπάρχει και εδώ δυνατότητα του κάθε νομαρχιακού συμβούλου να κρίνει, αυτό που κατά τη γνώμη μου είναι «φιλολαϊκό» και να εγκρίνει τη μελέτη περιβαλλοντικών επιπτώσεων. Πρέπει να υπάρχουν ασφαλιστικές δικλείδες και πρώτα και κύρια ο εθνικός χωροταξικός σχεδιασμός και σε επίπεδο νομού με τις χρήσεις γης, ώστε να μην μπορεί ο καθένας να χωροθετεί αυθαίρετα ή να εγκρίνει περιβαλλοντικούς όρους. Είναι πολύ σημαντικό αυτό. Δεν μπορεί το Νομαρχιακό Συμβούλιο να έχει την ευθύνη έγκρισης των μελετών περιβαλλοντικών επιπτώσεων. Δεν είναι σωστό επιστημονικά.

Και μια δεύτερη παρατήρηση στο οικονομικό ζήτημα που είπατε. Πρέπει και αυτό να προβλέπεται με κάποιο τρόπο και από τη Σύμβαση του Άαρχους αλλά και γενικότερα. Ένας πολίτης ή μια κίνηση πολιτών σε ένα νομό νομίζετε ότι μπορεί να σηκώσει το οικονομικά βάρος της προσφυγής στο ΣτΕ. Είναι αδύνατον, και μάλιστα για σωρεία παραβάσεων. Αυτή τη στιγμή σε όλους τους νομούς, κάθε μήνα, κατά μέσο όρο πρέπει να γίνονται πέντε προσφυγές. Μιλάμε για υψηλά επίπεδα. Άρα νομίζω ότι θα είναι έργο για την Ελληνική Εταιρεία ή για το οικολογικό κινημα γενικότερα να συστήσει ένα "Παρατηρητήριο Περιβάλλοντος" , όπου ο πολίτης να στέλνει καταγγελία και από εκεί και περά να μπορεί να βοηθηθεί για να γίνει η προσφυγή.

ΝΙΚΟΣ ΛΥΜΠΕΡΙΔΗΣ

Θα ήθελα να αποβάλω την επιστημονική μου ιδιότητα και να μιλήσω ως απλός πολίτης. Αυτά που ακούσαμε σήμερα είναι διαπιστώσεις πολιτικής δικονομίας, Συνηγόρου Πολίτη κ.α. Αυτό που διαπιστώνει κανείς από τις τοποθετήσεις των ομιλητών, είναι ότι δεν χρειάζεται μόνον η πληροφόρηση του πολίτη, παραπέμποντας σε ένα κράτος, σαν εμείς να μην είμαστε το ίδιο το κράτος. Δηλαδή εδώ έχουμε μία διαμάχη μεταξύ επιστημόνων, τεχνικών, νομικών, οικονομολόγων, οι οποίοι καλούνται πολλές φορές καλή τη πίστη – αλλά με τι κριτήρια- να βγάλουν διάφορες μελέτες και εισηγήσεις, διότι δεν μπορώ να πιστέψω ότι μια δράκα ανθρώπων οι οποίοι είναι οι βουλευτές στο σημερινό Κοινοβούλιο, ή οι διάφοροι περιφερειάρχες ή οι νομάρχες θέλουν και επιδιώκουν το κακό της Ελλάδος. Το θέμα πιστεύω λοιπόν ότι δεν είναι μόνον η ενημέρωση του πολίτη, αλλά βασικά η ενημέρωση του ιδίου του κράτους όσον αφορά τις αποφάσεις τις οποίες παίρνει. Έχει αντιληφθεί το κράτος ότι αυτές οι αποφάσεις που παίρνει, υποτίθεται για να βελτιώσουν την ποιότητα ζωής των πολιτών, στην πραγματικότητα φέρνουν το εντελώς αντίθετο αποτέλεσμα;

Ευχαριστώ.

ΓΕΩΡΓΙΑ ΦΙΛΙΩΤΗ

Εγώ θα ήθελα να σταθώ σε ένα σημείο της ομιλίας του κ. Δωροβίνη, στο θέμα της εφαρμογής ή μη των δικαστικών αποφάσεων. Σε αυτό το σημείο υπάρχουν πολλοί πολίτες που υποφέρουν από τη μη συμμόρφωση των αρμοδίων με τις δικαστικές αποφάσεις και τι μπορεί να κάνει ο Συνήγορος του Πολίτη ή οποιοσδήποτε άλλος για να λήξει το θέμα στις περιπτώσεις αυτές.

ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ ΑΠΟ ΤΟΥΣ ΟΜΙΛΗΤΕΣ

ΜΙΧΑΗΛ ΣΚΟΥΛΛΟΣ

Θα ήθελα να αναφερθώ πολύ σύντομα σε τρία σημεία. Ξεκινώντας από την τελευταία ερώτηση του κ. Λυμπερίδη. Δεν πρόκειται για άγνοια του κράτους, ούτε για κάποιους πολιτικούς που απεργάζονται το κακό της χώρας, αλλά για αδυναμία να συνθέσουν πληροφόρηση και να επεξεργαστούν λύσεις που ικανοποιούν πολλαπλούς στόχους. Θα πω ότι ζούμε σε μια εποχή όπου αυτό που βλέπουμε σήμερα θα γίνεται όλο και πιο έντονο, όταν έχουμε ταχύτατες αλλαγές στη πληροφόρηση και γνώση και αυξανόμενη περιπλοκότητα. Μάλιστα έχουμε βγάλει και μία καινούργια λέξη για αυτό: το "raplexity", συνδυασμός των rapid change και complexity. Αυτή η καινούργια έννοια θα είναι μπροστά μας όλο και πιο πολύ και φοβάμαι ότι και η Σύμβαση του Άαρχους και όλα τα άλλα νομοθετικά μέτρα τα οποία παίρνουμε τρέχουνε ασθμαίνοντας πίσω από αυτές τις αλλαγές, χωρίς να μπορούν και να τις προλάβουνε. Όχι ότι έχω να προτείνω άλλη λύση. Η άλλη λύση είναι πάλι η ενημέρωση του πολίτη αλλά και για αυτό, πρέπει να συνθέσουμε μία διαφορετική προσέγγιση. Για αυτό μίλησα από την αρχή για την εκπαίδευση και την παιδεία, την ευρύτερη παιδεία για να κατανοούμε τα πράγματα και τους άλλους σε βάθος. Εκπαίδευση για να ανταποκρινόμαστε στις ανάγκες των καιρών και στις αλλαγές. Τα δύο αυτά σημεία είναι τελείως απαραίτητα σε σύνδεση με τη Σύμβαση του Άαρχους.

Το δεύτερο είναι για την PR-TR στην οποία αναφέρθηκε ο κ. Hallo ως το τέταρτο σκέλος της Σύμβασης του Άαρχους. Θέλω να θυμίσω σε όλους μας ότι ως Ελληνική Εταιρεία αλλά και ως Mediterranean Information Office, έχουμε προτείνει ως τέταρτο σημείο την πρόσβαση στους πόρους "Access to funds". Πιστεύουμε ότι αυτό είναι απαραίτητη προϋπόθεση των οργανωμένων ομάδων, και πολλές χώρες το έχουν ήδη συνομολογήσει. Ακόμη και η δική μας. Είναι βέβαια πολύ νωρίς ακόμη, για να εφαρμοστεί, αλλά και αυτό θα γίνει. Το δε επιχείρημά μας είναι ότι οι οργανώσεις των πολιτών δεν είναι παρά οργανώσεις δημοσίου συμφέροντος και με τον ίδιο τρόπο που χρηματοδοτούνται τα κόμματα από τον δημόσιο προϋπολογισμό οφείλουν να χρηματοδοτούνται, με κάποιο ελεγχόμενο τρόπο, και οι οργανώσεις των πολιτών που δουλεύουν γι' αυτό το θέμα. Θεωρώ ότι η επόμενη φάση στην πορεία της Άαρχους πρέπει να είναι η κατάκτηση αυτή.

Το τρίτο και τελευταίο σημείο στο οποίο θα ήθελα να αναφερθώ αφορά στον θεσμό των PR-TR ο οποίος εγκαινιάζει μία νέα εποχή, δεδομένου ότι ζητάει δεδομένα και από τις εταιρείες την υπευθυνότητα των επιχειρήσεων "corporate accountability", και ταυτοχρόνως έχει συμπεριλάβει και τα αέρια του θερμοκηπίου μέσα σε αυτό. Άρα πράγματι , παρόλο ότι όπως αναφέρθηκε από τον κ. Hallo δεν είμαστε απόλυτα ευχαριστημένοι, εξακολουθεί να είναι μια πάρα πολύ σημαντική εξέλιξη και κατάκτηση του περιβαλλοντικού κινήματος του οποίου και εμείς είμαστε όχι απλά μέρος αλλά συχνά και πρωτοπορία. Η τελευταία μου αναφορά δεν είναι αιχμή ή αναίρεση της κου Καίσαρη αλλά απλά επιβεβαιώνει τα πολλαπλά επίπεδα συνειδητοποίησης και δράσης που συνυπάρχουν στις σύγχρονες κοινωνίες.

ΚΩΣΤΑΣ ΜΕΝΟΥΔΑΚΟΣ

Θα προσπαθήσω να κάνω μία παρατήρηση για να δείξω πόσο συνδεδεμένα είναι τα τρία σκέλη της σύμβασης του Ααρχους. Είπε ο κ. Δωροβίνης για τη δυσκολία που υπάρχει στο στάδιο της διοικητικής διαδικασίας, στην αξιολόγηση των μελετών περιβαλλοντικών επιπτώσεων, προκείμενου οι ενδιαφερόμενοι, οι περιβαλλοντικές οργανώσεις ή οποιοσδήποτε πολίτης, να μετάσχουν ουσιαστικά σε αυτή τη διαδικασία. Αυτή η δυσκολία δημιουργεί στη συνέχεια πρόβλημα στη δικαστική του προστασία. Πως; Είπε ο κ. Hallo σωστά, ότι για να υπάρξει θέμα δικαστικής προστασίας πρέπει κάποιος να προσφύγει. Πρέπει να προσφύγει κατά τρόπο λυσιτελή. Στην Ελλάδα το νομικό μας σύστημα είναι τέτοιο ώστε το δικαστήριο δεν μπορεί να προβεί πρωτογενώς σε κρίσεις επί τεχνικών θεμάτων και δυστυχώς η αξιολόγηση της μελέτης περιβαλλοντικών επιπτώσεων, άρα τελικώς ο έλεγχος της τήρησης των κανόνων προστασίας του περιβάλλοντος, προϋποθέτει έλεγχο πραγμάτων για τον οποίο δεν αρκούν οι νομικές γνώσεις. Δηλαδή η αρχή της αειφορίας, η αρχή της πρόληψης, η αρχή της προφύλαξης προϋποθέτουν και τεχνικές γνώσεις. Τέτοιος έλεγχος δεν έχει παρουσιαστεί μέχρι τώρα στα διοικητικά δικαστήρια, ή υπήρχαν κάποιες κλασικές μέθοδοι ελέγχου της δράσης της διοίκησης όπως π.χ., ο έλεγχος της αιτιολογίας , όμως δεν αρκούν πλέον για να ελεγχθούν οι κανόνες τηρήσεως της προστασίας του περιβάλλοντος. Είναι θέμα

του Δικαστηρίου και γενικά των νομικών να ανακαλύψουν νέες μεθόδους ώστε να γίνεται αποτελεσματικά ο δικαστικός έλεγχος. Εκείνο που είναι βέβαιο είναι ότι για να είναι ο έλεγχος αυτός αποτελεσματικός, πρέπει η υπόθεση που φέρεται ενώπιον του Δικαστηρίου να είναι ώριμη. Ώριμη φέρεται όταν έχει δυνατότητα ο ενδιαφερόμενος να συμμετάσχει αποτελεσματικά στη διοικητική διαδικασία, διότι αλλιώς όταν τίθεται ένα θέμα τεχνικό ενώπιον του ΣτΕ π.χ. εκεί υπάρχει ο ακόλουθος κίνδυνος: ο Δικαστής εάν δεν υπάρχει κάποια προετοιμασία στο στάδιο της διοικητικής διαδικασίας, εάν δεν έχει συλλεγεί δηλαδή αυτό το υλικό για το οποίο πολλές φορές μας βοηθά, πράγματι, ο Συνήγορος του Πολίτη (διότι το πόρισμα του Συνηγόρου του Πολίτη έχει πραγματικά στοιχεία που έχουν συλλεγεί από τον ίδιο, πράγμα που δεν θα μπορούσε να κάνει το ΣτΕ), λοιπόν αν δεν έχει ωριμάσει μία υπόθεση από αυτή την άποψη, εάν δεν υπάρχει το πραγματικό υλικό, ο Δικαστής βρίσκεται προ του εξής κινδύνου. Είτε να κάνει ένα ρηχό έλεγχο διαπιστώνοντας την αδυναμία του, είτε να προσπαθήσει να κάνει ένα ουσιαστικό έλεγχο, προβαίνοντας σε αξιολογικές κρίσεις επί τεχνικών θεμάτων, με κίνδυνο να κάνει λάθος – έχει γίνει και αυτό αρκετές φορές- και πάντως να κατηγορηθεί ότι αυτό είναι έξω από τα όρια της δικαιοδοσίας του, έξω δηλαδή από τα όρια που μία συντεταγμένη δημοκρατική πολιτεία έχει αναθέσει στα Δικαστήρια. Αυτό είναι έργο της Διοίκησης, πρέπει να το κάνει πρωτογενώς, σε πρώτο βαθμό η Διοίκηση και να ελεγχθεί η νομιμότητα της όποιας κρίσης της Διοίκησης από το Δικαστήριο.

RALPH HALLO

I work in the Netherlands for an organization, which does receive money from the Government, a lot of money, and nevertheless we are as independent as any environmental organization in Europe. We are paid to be difficult but it is not easy to achieve such a status. Another thing about PR-TR is about corporate accountability and I just wanted to say something about the new Directive on Access to Environmental Information, which I am very proud of, but I think is something that you should know about because you could easily read over it. The new Directive applies to environmental information, which is held by or for public authorities. That means that is not just what the public authority has in its own files but it's also what maybe a company with a license for water pollution or air pollution and so forth has on its premises which it then suppose to keep and report if the public authority needs to see this information. That's also covered. So we've expanded the scope of who's covered, in my view, enormously. And a final point about the new member States and the gradual process of maturity or learning to work with legal tools. I said already that just because it is written down on paper doesn't mean that is really happening in the real world. But it is the basis on which you can build. And Institution building is one of the most important things that has to happen in the ten new member States but there should be no mistake about one thing. They are all required to have the legal framework in place when they join the EU next year. And by legal framework I mean access to environmental information rules, environmental impact assessment rules and the legal instruments that we have been talking about today. And putting those rules into place and backing them up with officials to make real in practice does not cost a lot of money. The 80 billion or 100 billion or whatever it is, is for building wastewater treatment facilities or air pollution control filters and those sorts of thing, it is not for access to environmental information. That costs almost nothing but it has huge benefits.

ΒΑΣΙΛΗΣ ΔΩΡΟΒΙΝΗΣ

Ο κ. Γιαννούλης έθεσε σημαντικά θέματα, όλα εύλογα και στηριγμένα. Πράγματι έτσι γίνεται στα Νομαρχιακά Συμβούλια. Εγώ έθεσα το θέμα για το χωροταξικό σχεδιασμό, που είναι, πιστεύω, πρωτεύον. Το ΣτΕ αφορήτως και γινόμενο αντιπαθητικό στις εκάστοτε Κυβερνήσεις επιμένει ακαταπαύστως, ειδικά το Ε' Τμήμα, για την ανάγκη χωροταξικού σχεδιασμού. Και αυτό είναι το πρώτο. Επειδή ξέρουμε ότι γίνονται τώρα γενικά χωροταξικά λέω «ο Θεόςνα βάλει το χέρι του» γιατί το πώς γίνονται και αυτά θα τα συζητήσουμε ίσως μια άλλη μέρα.

Υπάρχουν και άλλα συστήματα στην Ευρώπη. Στη Γαλλία π.χ. όταν γίνεται μια μελέτη περιβαλλοντικών επιπτώσεων, προηγείται ειδική διαδικασία στους νομούς. Πρώτα περνά το θέμα από μία ευρύτερη επιτροπή, στην οποία καλούνται διάφοροι φορείς να πουν την γνώμη τους και όχι μόνο το Νομαρχιακό Συμβούλιο. Το κράτος οργανώνει αυτές τις συζητήσεις. Υπάρχει μια ενεργητική διάθεση του κράτους να μπει σε συζήτηση μια μελέτη περιβαλλοντικών επιπτώσεων. Θα έλεγα ότι σε μία Δημοκρατία το «αντίπαλο δέος», που έλεγε και ο Θουκυδίδης – σημαντικός όρος αυτός που δεν πρέπει να ξεχνούμε- είναι τα ἀντιτιθέμενα συμφέροντα, που εκεί μπορούν να εκδηλωθούν. Και όταν λέγω

αντιτιθέμενα συμφέροντα, εννοώ με την καλή έννοια π.χ. κάποιοι θίγονται γιατί γίνεται ένα εργοστάσιο δίπλα τους. Οργανώνονται, μαθαίνουν να οργανώνονται , και με ένα σύστημα όπως αυτό της Γαλλίας , το Κράτος τους βοηθά να οργανωθούν. Είναι σαφές ότι χρειάζεται πλήρη αναμόρφωση το δικό μας σύστημα εδώ, όπως η Οδηγία 85/337 η οποία αναθεωρήθηκε μεν το 1997, αλλά ακόμη χρήζει περαιτέρω τροποποίησης. Διότι ακριβώς από αυτά τα πρακτικά προβλήματα, που βεβαίως σε ένα άλλο βαθμό αντιμετωπίζονται σε άλλες Ευρωπαϊκές χώρες , οφείλουμε να φθάσουμε σε νέα τροποποίηση της Οδηγίας αυτής.

Τώρα η πρόταση μου για νομικούς και τεχνικούς συμβούλους, όπως αυτή έχει ωριμάσει στο μυαλό μου και έχω αρχίσει να τη συζητώ στη δική μας οργάνωση και σε άλλες οργανώσεις, είναι ότι πρέπει να σκεφθούμε σοβαρά τη συγκρότηση νομικών γραφείων συμβουλών και δικαστικών παρεμβάσεων, σε επίπεδο τουλάχιστον κάποιων μεγάλων οργανώσεων. Πρέπει να σκεφτούμε σοβαρά την ύπαρξη ενός τέτοιου γραφείου μέσα στα προγράμματα δράσης των περιβαλλοντικών οργανώσεων, για να μπορούν να αντιμετωπίζουν οι ίδιες αλλά και οι πολίτες, καλύπτοντας μέρος του κόστους, με την υποστήριξη των οργανώσεων , εφόσον βέβαια κρίνεται εύλογο να υποστηριχθεί ο πολίτης. Αναφερόμαστε πάντα σε φιλοπεριβαλλοντικές παρεμβάσεις και όχι σε προσωπικές υποθέσεις.

Για την κα Φιλιώτη: αυτό εξέθεσα. Είπα ότι ο νόμος του 2002 για την ενεργοποίηση του άρθρου 95 δεν είναι αυτός ο οποίος περιμέναμε και ο οποίος θα λύσει το πρόβλημα. Δυστυχώς, αυτός ο νόμος δεν θα λύσει το πρόβλημα. Αυτός ο νόμος χρειάζεται αναθεώρηση. Βεβαίως έγινε ένα πρώτο βήμα, αλλά αυτό το βήμα για μένα μας οδηγεί σε ανενέργεια του άρθρου 95 του Συντάγματος και πρέπει να το ξαναδούμε.

ΓΙΑΝΝΗΣ ΜΙΧΑΗΛ

Κατ'αρχήν μια ενημέρωση. Υπάρχει το πρόγραμμα σταθερότητας για τα Βαλκανικά κράτη, Κόσσοβο, Βουλγαρία , Βοσνία κλπ., που προσπαθεί να εμπνεύσει στα κράτη αυτά τις αρχές μιας συντεταγμένης πολιτείας. Ο Συνήγορος του Πολίτη έχει αναλάβει την υποστήριξη των Συνηγόρων του Πολίτη στα κράτη αυτά, και θα πρέπει να βρεθούμε μια άλλη φορά για να σας πούμε σε ποια κατάσταση βρίσκεται η πρόσβαση στην πληροφόρηση εκεί. Θα ήθελα εν κατακλείδι να πω ότι δεν είναι όλα μαύρα. Υπάρχουν και άσπρα. Στο Συνήγορο του Πολίτη ένα 10-20% είναι απελπιστικά και αναιδώς μαύρα. Υπάρχει όμως και το 90% που προχωρεί. Και για να φύγουμε κάπως ευδιάθετοι θα ήθελα να αναφέρω δύο σημεία. Πρώτον για τις Μελέτες Περιβαλλοντικών Επιπτώσεων. Οι μελέτες αυτές, ανατίθενται, εκπονούνται υποβάλλονται, παραλαμβάνονται και εφαρμόζονται αφού το έργο έχει εκτελεστεί. Δεύτερον, για τις Δικαστικές αποφάσεις. Υπάρχει επίσημη δήλωση κάποιου στον οποίο στείλαμε μια απόφαση του ΣτΕ και μας είπε ότι εγώ δεν θα την εφαρμόσω γιατί εγώ δεν συμφωνώ με το ΣτΕ!

ΚΛΕΙΣΙΜΟ ΤΗΣ ΣΥΝΑΝΤΗΣΗΣ

Κώστας Καρράς, Πρόεδρος της Ελληνικής Εταιρείας

Κλείνοντας τη σημερινή Διεθνή Συνάντηση θα ήθελα να ευχαριστήσω κατ'αρχάς όλους τους ομιλητές. Πραγματικά φώτισαν σε βάθος ένα πολύ σημαντικό θέμα για το μέλλον της χώρας μας και το μέλλον της Ευρώπης. Τους είμαστε ευγνώμονες.

Θα ήθελα επίσης να ευχαριστήσω ιδιαιτέρως τον κ. Ralph Hallo και το Ευρωπαϊκό Γραφείο Περιβάλλοντος που συνέβαλε και οικονομικά στη διοργάνωση της παρούσας συνάντησης. Θα ήθελα να τονίσω ιδιαίτερα την παρουσία του κ. Ralph Hallo εδώ σήμερα. Ανοίγει νομίζω, μια νέα διάσταση όταν κάποιος, ο οποίος μιλά με βάση τη διεθνή εμπειρία, μπόρεσε να μας υπενθυμίσει, όπως άλλωστε και ο κ. Δωροβίνης, ότι οι ΗΠΑ, που όλοι σήμερα χαρακτηρίζομε ως «μαύρο πρόβατο», άνοιξαν το δρόμο για την ενημέρωση του πολίτη πριν από δεκαετίες. Θα ήθελα επίσης να ευχαριστήσω τον κ. Hallo για την ενημέρωση που μας προσέφερε σε σχέση με τις πρόσφατες εξελίξεις και διεργασίες σε επίπεδο Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Τέλος, θα ήθελα να σας πω ότι βεβαίως όλοι μας στην Ελληνική Εταιρεία γνωρίζομε ότι υπάρχει μία κατεστημένη νοοτροπία στην Ελλάδα από το 1950, η οποία βλέπει ως λύση όλων των προβλημάτων την «Ανάπτυξη». Αυτή η νοοτροπία δυστυχώς υπάρχει ακόμη και σήμερα και δεν έχει γίνει συνείδηση στους πολλούς, αλλά ούτε και στη Διοίκηση, ότι η ποιότητα της ζωής αποτελεί σήμερα αίτημα των καιρών αλλά και προοπτική για το μέλλον. Υπάρχουν ευτυχώς «αντισώματα»: Στο Ε' Τμήμα του ΣτΕ, στον Συνήγορο του Πολίτη, στις περιβαλλοντικές οργανώσεις. Ο καθένας που δρα μέσα από μία τέτοια οργάνωση, κτίζει το πραγματικό μέλλον αυτής της ευλογημένης χώρας στην οποία έχουμε την ευτυχία (αλλά επίσης κάποτε δυστυχία...) να ζούμε.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑΤΑ

CONVENTION ON ACCESS TO INFORMATION, PUBLIC PARTICIPATION IN DECISION-MAKING AND ACCESS TO JUSTICE IN ENVIRONMENTAL MATTERS

done at Aarhus, Denmark, on 25 June 1998

The Parties to this Convention,

Recalling principle I of the Stockholm Declaration on the Human Environment,

Recalling also principle 10 of the Rio Declaration on Environment and Development,

Recalling further General Assembly resolutions 37/7 of 28 October 1982 on the World Charter for Nature and 45/94 of 14 December 1990 on the need to ensure a healthy environment for the well-being of individuals,

Recalling the European Charter on Environment and Health adopted at the First European Conference on Environment and Health of the World Health Organization in Frankfurt-am-Main, Germany, on 8 December 1989,

Affirming the need to protect, preserve and improve the state of the environment and to ensure sustainable and environmentally sound development,

Recognizing that adequate protection of the environment is essential to human well-being and the enjoyment of basic human rights, including the right to life itself,

Recognizing also that every person has the right to live in an environment adequate to his or her health and well-being, and the duty, both individually and in association with others, to protect and improve the environment for the benefit of present and future generations,

Considering that, to be able to assert this right and observe this duty, citizens must have access to information, be entitled to participate in decision-making and have access to justice in environmental matters, and acknowledging in this regard that citizens may need assistance in order to exercise their rights,

Recognizing that, in the field of the environment, improved access to information and public participation in decision-making enhance the quality and the implementation of decisions, contribute to public awareness of environmental issues, give the public the opportunity to express its concerns and enable public authorities to take due account of such concerns,

Aiming thereby to further the accountability of and transparency in decision-making and to strengthen public support for decisions on the environment,

Recognizing the desirability of transparency in all branches of government and inviting legislative bodies to implement the principles of this Convention in their proceedings,

Recognizing also that the public needs to be aware of the procedures for participation in environmental decision-making, have free access to them and know how to use them,

Recognizing further the importance of the respective roles that individual citizens, non-governmental organizations and the private sector can play in environmental protection,

Desiring to promote environmental education to further the understanding of the environment and sustainable development and to encourage widespread public awareness of, and participation in, decisions affecting the environment and sustainable development,

Noting, in this context, the importance of making use of the media and of electronic or other, future forms of communication,

Recognizing the importance of fully integrating environmental considerations in governmental decision-making and the consequent need for public authorities to be in possession of accurate, comprehensive and up-todate environmental information,

Acknowledging that public authorities hold environmental information in the public interest,

Concerned that effective judicial mechanisms should be accessible to the public, including organizations, so that its legitimate interests are protected and the law is enforced,

Noting the importance of adequate product information being provided to consumers to enable them to make informed environmental choices,

Recognizing the concern of the public about the deliberate release of genetically modified organisms into the environment and the need for increased transparency and greater public participation in decision-making in this field,

Convinced that the implementation of this Convention will contribute to strengthening democracy in the region of the United Nations Economic Commission for Europe (ECE),

Conscious of the role played in this respect by ECE and recalling, inter alia, the ECE Guidelines on Access to Environmental Information and Public Participation in Environmental Decision-making endorsed in the Ministerial Declaration adopted at the Third Ministerial Conference "Environment for Europe" in Sofia, Bulgaria, on 25 October 1995,

Bearing in mind the relevant provisions in the Convention on Environmental Impact Assessment in a Transboundary Context, done at Espoo, Finland, on 25 February 1991, and the Convention on the Transboundary Effects of Industrial Accidents and the Convention on the Protection and Use of Transboundary Watercourses and International Lakes, both done at Helsinki on 17 March 1992, and other regional conventions,

Conscious that the adoption of this Convention will have contributed to the further strengthening of the "Environment for Europe" process and to the results of the Fourth Ministerial Conference in Aarhus, Denmark, in June 1998,

Have agreed as follows:

ARTICLE 1

OBJECTIVE

In order to contribute to the protection of the right of every person of present and future generations to live in an environment adequate to his or her health and well-being, each Party shall guarantee the rights of access to information, public participation in decision-making, and access to justice in environmental matters in accordance with the provisions of this Convention.

ARTICLE 2

DEFINITIONS

For the purposes of this Convention,

1. "Party" means, unless the text otherwise indicates, a Contracting Party to this Convention;

2. "Public authority" means:

(a) Government at national, regional and other level;

(b) Natural or legal persons performing public administrative functions under national law, including specific duties, activities or services in relation to the environment;

(c) Any other natural or legal persons having public responsibilities or functions, or providing public services, in relation to the environment, under the control of a body or person falling within subparagraphs (a) or (b) above;

(d) The institutions of any regional economic integration organization referred to in article 17 which is a Party to this Convention.

This definition does not include bodies or institutions acting in a judicial or legislative capacity;

3. "Environmental information" means any information in written, visual, aural, electronic or any other material form on:

(a) The state of elements of the environment, such as air and atmosphere, water, soil, land, landscape and natural sites, biological diversity and its components, including genetically modified organisms, and the interaction among these elements;

(b) Factors, such as substances, energy, noise and radiation, and activities or measures, including administrative measures, environmental agreements, policies, legislation, plans and programmes, affecting or likely to affect the elements of the environment within the scope of subparagraph (a) above, and cost-benefit and other economic analyses and assumptions used in environmental decision-making;

(c) The state of human health and safety, conditions of human life, cultural sites and built structures, inasmuch as they are or may be affected by the state of the elements of the environment or, through these elements, by the factors, activities or measures referred to in subparagraph (b) above;

4. "The public" means one or more natural or legal persons, and, in accordance with national legislation or practice, their associations, organizations or groups;

5. "The public concerned" means the public affected or likely to be affected by, or having an interest in, the environmental decision-making; for the purposes of this definition, non-governmental organizations promoting environmental protection and meeting any requirements under national law shall be deemed to have an interest.

ARTICLE 3
GENERAL PROVISIONS

1. Each Party shall take the necessary legislative, regulatory and other measures, including measures to achieve compatibility between the provisions implementing the information, public participation and access-to-justice provisions in this Convention, as well as proper enforcement measures, to establish and maintain a clear, transparent and consistent framework to implement the provisions of this Convention.

2. Each Party shall endeavour to ensure that officials and authorities assist and provide guidance to the public in seeking access to information, in facilitating participation in decision-making and in seeking access to justice in environmental matters.

3. Each Party shall promote environmental education and environmental awareness among the public, especially on how to obtain access to information, to participate in decision-making and to obtain access to justice in environmental matters.

4. Each Party shall provide for appropriate recognition of and support to associations, organizations or groups promoting environmental protection and ensure that its national legal system is consistent with this obligation.

5. The provisions of this Convention shall not affect the right of a Party to maintain or introduce measures providing for broader access to information, more extensive public participation in decision-making and wider access to justice in environmental matters than required by this Convention.

6. This Convention shall not require any derogation from existing rights of access to information, public participation in decision-making and access to justice in environmental matters.

7. Each Party shall promote the application of the principles of this Convention in international environmental decision-making processes and within the framework of international organizations in matters relating to the environment.

8. Each Party shall ensure that persons exercising their rights in conformity with the provisions of this Convention shall not be penalized, persecuted or harassed in any way for their involvement. This provision shall not affect the powers of national courts to award reasonable costs in judicial proceedings.

9. Within the scope of the relevant provisions of this Convention, the public shall have access to information, have the possibility to participate in decision-making and have access to justice in environmental matters without discrimination as to citizenship, nationality or domicile and, in the case of a legal person, without discrimination as to where it has its registered seat or an effective centre of its activities.

ARTICLE 4
ACCESS TO ENVIRONMENTAL INFORMATION

1. Each Party shall ensure that, subject to the following paragraphs of this article, public authorities, in response to a request for environmental information, make such information available to the public, within the framework of national legislation, including, where requested and subject to subparagraph (b) below, copies of the actual documentation containing or comprising such information:

(a) Without an interest having to be stated;

(b) In the form requested unless:

(i) It is reasonable for the public authority to make it available in another form, in which case reasons shall be given for making it available in that form; or (ii) The information is already publicly available in another form.

2. The environmental information referred to in paragraph 1 above shall be made available as soon as possible and at the latest within one month after the request has been submitted, unless the volume and the complexity of the information justify an extension of this period up to two months after the request. The applicant shall be informed of any extension and of the reasons justifying it.

3. A request for environmental information may be refused if:

(a) The public authority to which the request is addressed does not hold the environmental information requested;

(b) The request is manifestly unreasonable or formulated in too general a manner; or (c) The request concerns material in the course of completion or concerns internal communications of public authorities where such an exemption is provided for in national law or customary practice, taking into account the public interest served by disclosure.

4. A request for environmental information may be refused if the disclosure would adversely affect:

(a) The confidentiality of the proceedings of public authorities, where such confidentiality is provided for under national law;

(b) International relations, national defence or public security;

(c) The course of justice, the ability of a person to receive a fair trial or the ability of a public authority to conduct an enquiry of a criminal or disciplinary nature;

(d) The confidentiality of commercial and industrial information, where such confidentiality is protected by law in order to protect a legitimate economic interest. Within this framework, information on emissions which is relevant for the protection of the environment shall be disclosed;

(e) Intellectual property rights;

(f) The confidentiality of personal data and/or files relating to a natural person where that person has not consented to the disclosure of the information to the public, where such confidentiality is provided for in national law;

(g) The interests of a third party which has supplied the information requested without that party being under or capable of being put under a legal obligation to do so, and where that party does not consent to the release of the material; or

(h) The environment to which the information relates, such as the breeding sites of rare species.

The aforementioned grounds for refusal shall be interpreted in a restrictive way, taking into account the public interest served by disclosure and taking into account whether the information requested relates to emissions into the environment.

5. Where a public authority does not hold the environmental information requested, this public authority shall, as promptly as possible, inform the applicant of the public authority to which it believes it is possible to apply for the information requested or transfer the request to that authority and inform the applicant accordingly.

6. Each Party shall ensure that, if information exempted from disclosure under paragraphs 3 (c) and 4 above can be separated out without prejudice to the confidentiality of the information exempted, public authorities make available the remainder of the environmental information that has been requested.

7. A refusal of a request shall be in writing if the request was in writing or the applicant so requests. A refusal shall state the reasons for the refusal and give information on access to the review procedure provided for in accordance with article 9. The refusal shall be made as soon as possible and at the latest within one month, unless the complexity of the information justifies an extension of this period up to two months after the request. The applicant shall be informed of any extension and of the reasons justifying it.

8. Each Party may allow its public authorities to make a charge for supplying information, but such charge shall not exceed a reasonable amount. Public authorities intending to make such a charge for supplying information shall make available to applicants a schedule of charges which may be levied, indicating the circumstances in which they may be levied or waived and when the supply of information is conditional on the advance payment of such a charge.

ARTICLE 5

COLLECTION AND DISSEMINATION OF ENVIRONMENTAL INFORMATION

1. Each Party shall ensure that:

(a) Public authorities possess and update environmental information which is relevant to their functions;

(b) Mandatory systems are established so that there is an adequate flow of information to public authorities about proposed and existing activities which may significantly affect the environment;

(c) In the event of any imminent threat to human health or the environment, whether caused by human activities or due to natural causes, all information which could enable the public to take measures to prevent or mitigate harm arising from the threat and is held by a public authority is disseminated immediately and without delay to members of the public who may be affected.

2. Each Party shall ensure that, within the framework of national legislation, the way in which public authorities make environmental information available to the public is transparent and that environmental information is effectively accessible, inter alia, by:

(a) Providing sufficient information to the public about the type and scope of environmental information held by the relevant public authorities, the basic terms and conditions under which such information is made available and accessible, and the process by which it can be obtained;

(b) Establishing and maintaining practical arrangements, such as:

(i) Publicly accessible lists, registers or files;

(ii) Requiring officials to support the public in seeking access to information under this Convention; and

(iii) The identification of points of contact; and

(c) Providing access to the environmental information

contained in lists, registers or files as referred to in subparagraph (b) (i) above free of charge.

3. Each Party shall ensure that environmental information progressively becomes available in electronic databases which are easily accessible to the public through public telecommunications networks. Information accessible in

this form should include:

(a) Reports on the state of the environment, as referred to in paragraph 4 below;

(b) Texts of legislation on or relating to the environment;

(c) As appropriate, policies, plans and programmes on or relating to the environment, and environmental agreements; and

(d) Other information, to the extent that the availability of such information in this form would facilitate the application of national law implementing this Convention, provided that such information is already available in electronic form.

4. Each Party shall, at regular intervals not exceeding three or four years, publish and disseminate a national report on the state of the environment, including information on the quality of the environment and information on pressures on the environment.

5. Each Party shall take measures within the framework of its legislation for the purpose of disseminating, inter alia:

(a) Legislation and policy documents such as documents on strategies, policies, programmes and action plans relating to the environment, and progress reports on their implementation, prepared at various levels of government;

(b) International treaties, conventions and agreements on environmental issues; and

(c) Other significant international documents on environmental issues, as appropriate.

6. Each Party shall encourage operators whose activities have a significant impact on the environment to inform the public regularly of the environmental impact of their activities and products, where appropriate within the framework of voluntary eco-labelling or eco-auditing schemes or by other means.

7. Each Party shall:

(a) Publish the facts and analyses of facts which it considers relevant and important in framing major environmental policy proposals;

(b) Publish, or otherwise make accessible, available explanatory material on its dealings with the public in matters falling within the scope of this Convention; and

(c) Provide in an appropriate form information on the performance of public functions or the provision of public services relating to the environment by government at all levels.

8. Each Party shall develop mechanisms with a view to ensuring that sufficient product information is made available to the public in a manner which enables consumers to make informed environmental choices.

9. Each Party shall take steps to establish progressively, taking into account international processes where appropriate, a coherent, nationwide system of pollution inventories or registers on a structured, computerized and publicly accessible database compiled through standardized reporting. Such a system may include inputs, releases and transfers of a specified range of substances and products, including water, energy and resource use, from a specified range of activities to environmental media and to on-site and offsite treatment and disposal sites.

10. Nothing in this article may prejudice the right of Parties to refuse to disclose certain environmental information in accordance with article 4, paragraphs 3 and 4.

ARTICLE 6

PUBLIC PARTICIPATION IN DECISIONS ON SPECIFIC ACTIVITIES

1. Each Party:

(a) Shall apply the provisions of this article with respect to decisions on whether to permit proposed activities listed in annex I;

(b) Shall, in accordance with its national law, also apply the provisions of this article to decisions on proposed activities not listed in annex I which may have a significant effect on the environment. To this end, Parties shall determine whether such a proposed activity is subject to these provisions; and

(c) May decide, on a case-by-case basis if so provided under national law, not to apply the provisions of this article to proposed activities serving national defence purposes, if that Party deems that such application would have an adverse effect on these purposes.

2. The public concerned shall be informed, either by public notice or individually as appropriate, early in an environmental decision-making procedure, and in an adequate, timely and effective manner, inter alia, of:

(a) The proposed activity and the application on which a decision will be taken;

(b) The nature of possible decisions or the draft decision;

(c) The public authority responsible for making the decision;

(d) The envisaged procedure, including, as and when this information can be provided:

(i) The commencement of the procedure;

(ii) The opportunities for the public to participate;

(iii) The time and venue of any envisaged public hearing;

(iv) An indication of the public authority from which relevant information can be obtained and where the relevant information has been deposited for examination by the public;

(v) An indication of the relevant public authority or any other official body to which comments or questions can be submitted and of the time schedule for transmittal of comments or questions; and (vi) An indication of what environmental information relevant to the proposed activity is available; and (e) The fact that the activity is subject to a national or transboundary environmental impact assessment procedure.

3. The public participation procedures shall include reasonable time-frames for the different phases, allowing sufficient time for informing the public in accordance with paragraph 2 above and for the public to prepare and participate effectively during the environmental decision-making.

4. Each Party shall provide for early public participation, when all options are open and effective public participation can take place.

5. Each Party should, where appropriate, encourage prospective applicants to identify the public concerned, to enter into discussions, and to provide information regarding the objectives of their application before applying for a permit.

6. Each Party shall require the competent public authorities to give the public concerned access for examination, upon request where so required under national law, free of charge and as soon as it becomes available, to all information relevant to the decision-making referred to in this article that is available at the time of the public participation procedure, without prejudice to the right of Parties to refuse to disclose certain information in accordance with article 4, paragraphs 3 and 4. The relevant information shall include at least, and without prejudice to the provisions of article 4:

(a) A description of the site and the physical and technical characteristics of the proposed activity, including an estimate of the expected residues and emissions;

(b) A description of the significant effects of the proposed activity on the environment;

(c) A description of the measures envisaged to prevent and/or reduce the effects, including emissions;

(d) A non-technical summary of the above;

(e) An outline of the main alternatives studied by the applicant; and

(f) In accordance with national legislation, the main reports and advice issued to the public authority at the time when the public concerned shall be informed in accordance with paragraph 2 above.

7. Procedures for public participation shall allow the public to submit, in writing or, as appropriate, at a public hearing or inquiry with the applicant, any comments, information, analyses or opinions that it considers relevant to

the proposed activity.

8. Each Party shall ensure that in the decision due account is taken of the outcome of the public participation.

9. Each Party shall ensure that, when the decision has been taken by the public authority, the public is promptly informed of the decision in accordance with the appropriate procedures. Each Party shall make accessible to the public the text of the decision along with the reasons and considerations on which the decision is based.

10. Each Party shall ensure that, when a public authority reconsiders or updates the operating conditions for an activity referred to in paragraph 1, the provisions of paragraphs 2 to 9 of this article are applied mutatis mutandis, and where appropriate.

11. Each Party shall, within the framework of its national law, apply, to the extent feasible and appropriate, provisions of this article to decisions on whether to permit the deliberate release of genetically modified organisms into the environment.

ARTICLE 7

PUBLIC PARTICIPATION CONCERNING PLANS, PROGRAMMES AND POLICIES RELATING TO THE ENVIRONMENT

Each Party shall make appropriate practical and/or other provisions for the public to participate during the preparation of plans and programmes relating to the environment, within a transparent and fair framework,

having provided the necessary information to the public. Within this framework, article 6, paragraphs 3, 4 and 8, shall be applied. The public which may participate shall be identified by the relevant public authority, taking into account the objectives of this Convention. To the extent appropriate, each Party shall endeavour to provide opportunities for public participation in the preparation of policies relating to the environment.

ARTICLE 8

PUBLIC PARTICIPATION DURING THE PREPARATION OF EXECUTIVE REGULATIONS AND/OR GENERALLY APPLICABLE LEGALLY BINDING NORMATIVE INSTRUMENTS

Each Party shall strive to promote effective public participation at an appropriate stage, and while options are still open, during the preparation by public authorities of executive regulations and other generally applicable legally binding rules that may have a significant effect on the environment.

To this end, the following steps should be taken:

(a) Time-frames sufficient for effective participation should be fixed;

(b) Draft rules should be published or otherwise made publicly available; and

(c) The public should be given the opportunity to comment, directly or through representative consultative bodies.

The result of the public participation shall be taken into account as far as possible.

ARTICLE 9

ACCESS TO JUSTICE

1. Each Party shall, within the framework of its national legislation, ensure that any person who considers that his or her request for information under article 4 has been ignored, wrongfully refused, whether in part or in full, inadequately answered, or otherwise not dealt with in accordance with the provisions of that article, has access to a review procedure before a court of law or another independent and impartial body established by law. In the circumstances where a Party provides for such a review by a court of law, it shall ensure that such a person also has access to an expeditious procedure established by law that is free of charge or inexpensive for reconsideration by a public authority or review by an independent and impartial body other than a court of law.

Final decisions under this paragraph 1 shall be binding on the public authority holding the information. Reasons shall be stated in writing, at least where access to information is refused under this paragraph.

2. Each Party shall, within the framework of its national legislation, ensure that members of the public concerned

(a) Having a sufficient interest or, alternatively,

(b) Maintaining impairment of a right, where the administrative procedural law of a Party requires this as a precondition, have access to a review procedure before a court of law and/or another independent and impartial body established by law, to challenge the substantive and procedural legality of any decision, act or omission subject to the provisions of article 6 and, where so provided for under national law and without prejudice to paragraph 3 below, of other relevant provisions of this Convention.

What constitutes a sufficient interest and impairment of a right shall be determined in accordance with the requirements of national law and consistently with the objective of giving the public concerned wide access to justice within the scope of this Convention. To this end, the interest of any non-governmental organization meeting the requirements referred to in article 2, paragraph 5, shall be deemed sufficient for the purpose of subparagraph (a) above. Such organizations shall also be deemed to have rights capable of being impaired for the purpose of subparagraph (b) above.

The provisions of this paragraph 2 shall not exclude the possibility of a preliminary review procedure before an administrative authority and shall not affect the requirement of exhaustion of administrative review procedures prior to recourse to judicial review procedures, where such a requirement exists under national law.

3. In addition and without prejudice to the review procedures referred to in paragraphs 1 and 2 above, each Party shall ensure that, where they meet the criteria, if any, laid down in its national law, members of the public have access to administrative or judicial procedures to challenge acts and omissions by private persons and public authorities which contravene provisions of its national law relating to the environment.

4. In addition and without prejudice to paragraph 1 above, the procedures referred to in paragraphs 1, 2 and 3 above shall provide adequate and effective remedies, including injunctive relief as appropriate, and be fair, equitable, timely and not prohibitively expensive. Decisions under this article shall be given or recorded in writing. Decisions of courts, and whenever possible of other bodies, shall be publicly accessible.

5. In order to further the effectiveness of the provisions

of this article, each Party shall ensure that information is provided to the public on access to administrative and judicial review procedures and shall consider the establishment of appropriate assistance mechanisms to remove or reduce financial and other barriers to access to justice.

ARTICLE 10

MEETING OF THE PARTIES

1. The first meeting of the Parties shall be convened no later than one year after the date of the entry into force of this Convention. Thereafter, an ordinary meeting of the Parties shall be held at least once every two years, unless otherwise decided by the Parties, or at the written request of any Party, provided that, within six months of the request being communicated to all Parties by the Executive Secretary of the Economic Commission for Europe, the said request is supported by at least one third of the Parties.

2. At their meetings, the Parties shall keep under continuous review the implementation of this Convention on the basis of regular reporting by the Parties, and, with this purpose in mind, shall:

(a) Review the policies for and legal and methodological approaches to access to information, public participation in decision-making and access to justice in environmental matters, with a view to further improving them;

(b) Exchange information regarding experience gained in concluding and implementing bilateral and multilateral agreements or other arrangements having relevance to the purposes of this Convention and to which one or more of the Parties are a party;

(c) Seek, where appropriate, the services of relevant ECE bodies and other competent international bodies and specific committees in all aspects pertinent to the achievement of the purposes of this Convention;

(d) Establish any subsidiary bodies as they deem necessary;

(e) Prepare, where appropriate, protocols to this Convention;

(f) Consider and adopt proposals for amendments to this Convention in accordance with the provisions of article 14;

(g) Consider and undertake any additional action that may be required for the achievement of the purposes of this Convention;

(h) At their first meeting, consider and by consensus adopt rules of procedure for their meetings and the meetings of subsidiary bodies;

(i) At their first meeting, review their experience in implementing the provisions of article 5, paragraph 9, and consider what steps are necessary to develop further the system referred to in that paragraph, taking into account international processes and developments, including the elaboration of an appropriate instrument concerning pollution release and transfer registers or inventories which could be annexed to this Convention.

3. The Meeting of the Parties may, as necessary, consider establishing financial arrangements on a consensus basis.

4. The United Nations, its specialized agencies and the International Atomic Energy Agency, as well as any State or regional economic integration organization entitled under article 17 to sign this Convention but which is not a Party to this Convention, and any intergovernmental organization qualified in the fields to which this Convention relates, shall be entitled to participate as observers in the meetings of the Parties.

5. Any non-governmental organization, qualified in the fields to which this Convention relates, which has informed the Executive Secretary of the Economic Commission for Europe of its wish to be represented at a meeting of the Parties shall be entitled to participate as an observer unless at least one third of the Parties present in the meeting raise objections.

6. For the purposes of paragraphs 4 and 5 above, the rules of procedure referred to in paragraph 2 (h) above shall provide for practical arrangements for the admittance procedure and other relevant terms.

ARTICLE 11

RIGHT TO VOTE

1. Except as provided for in paragraph 2 below, each Party to this Convention shall have one vote.

2. Regional economic integration organizations, in matters within their competence, shall exercise their right to vote with a number of votes equal to the number of their member States which are Parties to this Convention. Such organizations shall not exercise their right to vote if their member States exercise theirs, and vice versa.

ARTICLE 12
SECRETARIAT

The Executive Secretary of the Economic Commission for Europe shall carry out the following secretariat functions:

(a) The convening and preparing of meetings of the Parties;

(b) The transmission to the Parties of reports and other information received in accordance with the provisions of this Convention; and

(c) Such other functions as may be determined by the Parties.

ARTICLE 13
ANNEXES

The annexes to this Convention shall constitute an integral part thereof.

ARTICLE 14
AMENDMENTS TO THE CONVENTION

1. Any Party may propose amendments to this Convention.

2. The text of any proposed amendment to this Convention shall be submitted in writing to the Executive Secretary of the Economic Commission for Europe, who shall communicate it to all Parties at least ninety days before the meeting of the Parties at which it is proposed for adoption.

3. The Parties shall make every effort to reach agreement on any proposed amendment to this Convention by consensus. If all efforts at consensus have been exhausted, and no agreement reached, the amendment shall as a last resort be adopted by a three-fourths majority vote of the Parties present and voting at the meeting.

4. Amendments to this Convention adopted in accordance with paragraph 3 above shall be communicated by the Depositary to all Parties for ratification, approval or acceptance. Amendments to this Convention other than those to an annex shall enter into force for Parties having ratified, approved or accepted them on the ninetieth day after the receipt by the Depositary of notification of their ratification, approval or acceptance by at least three fourths of these Parties. Thereafter they shall enter into force for any other Party on the ninetieth day after that Party deposits its instrument of ratification, approval or acceptance of the amendments.

5. Any Party that is unable to approve an amendment to an annex to this Convention shall so notify the Depositary in writing within twelve months from the date of the communication of the adoption. The Depositary shall without delay notify all Parties of any such notification received. A Party may at any time substitute an acceptance for its previous notification and, upon deposit of an instrument of acceptance with the Depositary, the amendments to such an annex shall become effective for that Party.

6. On the expiry of twelve months from the date of its communication by the Depositary as provided for in paragraph 4 above an amendment to an annex shall become effective for those Parties which have not submitted a notification to the Depositary in accordance with the provisions of paragraph 5 above, provided that not more than one third of the Parties have submitted such a notification.

7. For the purposes of this article, "Parties present and voting" means Parties present and casting an affirmative or negative vote.

ARTICLE 15
REVIEW OF COMPLIANCE

The Meeting of the Parties shall establish, on a consensus basis, optional arrangements of a non-confrontational, non-judicial and consultative nature for reviewing compliance with the provisions of this Convention. These arrangements shall allow for appropriate public involvement and may include the option of considering communications from members of the public on matters related to this Convention.

ARTICLE 16
SETTLEMENT OF DISPUTES

1. If a dispute arises between two or more Parties about the interpretation or application of this Convention, they shall seek a solution by negotiation or by any other means of dispute settlement acceptable to the parties to the dispute.

2. When signing, ratifying, accepting, approving or acceding to this Convention, or at any time thereafter, a Party may declare in writing to the Depositary that, for a dispute not resolved in accordance with paragraph 1 above, it accepts one or both of the following means of dispute settlement as compulsory in relation to any Party accepting the same obligation:

(a) Submission of the dispute to the International Court of Justice;

(b) Arbitration in accordance with the procedure set out in annex II.

3. If the parties to the dispute have accepted both means of dispute settlement referred to in paragraph

2 above, the dispute may be submitted only to the International Court of Justice, unless the parties agree otherwise.

ARTICLE 17

SIGNATURE

This Convention shall be open for signature at Aarhus (Denmark) on 25 June 1998, and thereafter at United Nations Headquarters in New York until 21 December 1998, by States members of the Economic Commission for Europe as well as States having consultative status with the Economic Commission for Europe pursuant to paragraphs 8 and 11 of Economic and Social Council resolution 36 (IV) of 28 March 1947, and by regional economic integration organizations constituted by sovereign States members of the Economic Commission for Europe to which their member States have transferred competence over matters governed by this Convention, including the competence to enter into treaties in respect of these matters.

ARTICLE 18

DEPOSITARY

The Secretary-General of the United Nations shall act as the Depositary of this Convention.

ARTICLE 19

RATIFICATION, ACCEPTANCE, APPROVAL AND ACCESSION

1. This Convention shall be subject to ratification, acceptance or approval by signatory States and regional economic integration organizations.

2. This Convention shall be open for accession as from 22 December 1998 by the States and regional economic integration organizations referred to in article 17.

3. Any other State, not referred to in paragraph 2 above, that is a Member of the United Nations may accede to the Convention upon approval by the Meeting of the Parties.

4. Any organization referred to in article 17 which becomes a Party to this Convention without any of its member States being a Party shall be bound by all the obligations under this Convention. If one or more of such an organization's member States is a Party to this Convention, the organization and its member States shall decide on their respective responsibilities for the performance of their obligations under this Convention. In such cases, the organization and the member States shall not be entitled to exercise rights under this Convention concurrently.

5. In their instruments of ratification, acceptance, approval or accession, the regional economic integration organizations referred to in article 17 shall declare the extent of their competence with respect to the matters governed by this Convention. These organizations shall also inform the Depositary of any substantial modification to the extent of their competence.

ARTICLE 20

ENTRY INTO FORCE

1. This Convention shall enter into force on the ninetieth day after the date of deposit of the sixteenth instrument of ratification, acceptance, approval or accession.

2. For the purposes of paragraph 1 above, any instrument deposited by a regional economic integration organization shall not be counted as additional to those deposited by States members of such an organization.

3. For each State or organization referred to in article 17 which ratifies, accepts or approves this Convention or accedes thereto after the deposit of the sixteenth instrument of ratification, acceptance, approval or accession, the Convention shall enter into force on the ninetieth day after the date of deposit by such State or organization of its instrument of ratification, acceptance, approval or accession.

ARTICLE 21

WITHDRAWAL

At any time after three years from the date on which this Convention has come into force with respect to a Party, that Party may withdraw from the Convention by giving written notification to the Depositary. Any such withdrawal shall take effect on the ninetieth day after the date of its receipt by the Depositary.

ARTICLE 22

AUTHENTIC TEXTS

The original of this Convention, of which the English, French and Russian texts are equally authentic, shall be deposited with the Secretary-General of the United Nations.

IN WITNESS WHEREOF the undersigned, being duly authorized thereto, have signed this Convention.

DONE at Aarhus (Denmark), this twenty-fifth day of June, one thousand nine hundred and ninety-eight.

ANNEX I

LIST OF ACTIVITIES REFERRED TO IN ARTICLE 6, PARAGRAPH 1 (a)

1. Energy sector:

- Mineral oil and gas refineries;

- Installations for gasification and liquefaction;
- Thermal power stations and other combustion installations with a heat input of 50 megawatts (MW)or more;
- Coke ovens;
- Nuclear power stations and other nuclear reactors including the dismantling or decommissioning of such power stations or reactors 1/ (except research installations for the production and conversion of fissionable and fertile materials whose maximum power does not exceed 1 kW continuous thermal load);
- Installations for the reprocessing of irradiated nuclear fuel;
- Installations designed:
- For the production or enrichment of nuclear fuel;
- For the processing of irradiated nuclear fuel or high-level radioactive waste;
- For the final disposal of irradiated nuclear fuel;
- Solely for the final disposal of radioactive waste;
- Solely for the storage (planned for more than 10 years) of irradiated nuclear fuels or radioactive waste in a different site than the production site.

2. Production and processing of metals:

- Metal ore (including sulphide ore) roasting or sintering installations;
- Installations for the production of pig-iron or steel (primary or secondary fusion) including continuous casting, with a capacity exceeding 2.5 tons per hour;
- Installations for the processing of ferrous metals:

(i) Hot-rolling mills with a capacity exceeding 20 tons of crude steel per hour;

(ii) Smitheries with hammers the energy of which exceeds 50 kilojoules per hammer, where the calorific power used exceeds 20 MW;

(iii) Application of protective fused metal coats with an input exceeding 2 tons of crude steel per hour;

- Ferrous metal foundries with a production capacity exceeding 20 tons per day;
- Installations:

(i) For the production of non-ferrous crude metals from ore, concentrates or secondary raw materials by metallurgical, chemical or electrolytic processes;

(ii) For the smelting, including the alloying, of non-ferrous metals, including recovered products (refining, foundry casting, etc.), with a melting capacity exceeding 4 tons per day for lead and cadmium or 20 tons per day for all other metals;

- Installations for surface treatment of metals and plastic materials using an electrolytic or chemical process where the volume of the treatment vats exceeds 30 m^3.

3. Mineral industry:

- nstallations for the production of cement clinker in rotary kilns with a production capacity exceeding 500 tons per day or lime in rotary kilns with a production capacity exceeding 50 tons per day or in other furnaces with a production capacity exceeding 50 tons per day;
- Installations for the production of asbestos and the manufacture of asbestos-based products;
- Installations for the manufacture of glass including glass fibre with a melting capacity exceeding 20 tons per day;
- Installations for melting mineral substances including the production of mineral fibres with a melting capacity exceeding 20 tons per day;
- Installations for the manufacture of ceramic products by firing, in particular roofing tiles, bricks, refractory bricks, tiles, stoneware or porcelain, with a production capacity exceeding 75 tons per day, and/or with a kiln capacity exceeding 4 m_3 and with a setting density per kiln exceeding 300 kg/m^3.

4. Chemical industry: Production within the meaning of the categories of activities contained in this paragraph means the production on an industrial scale by chemical processing of substances or groups of substances listed in subparagraphs (a) to (g):

(a) Chemical installations for the production of basic organic chemicals, such as:

(i) Simple hydrocarbons (linear or cyclic, saturated or unsaturated, aliphatic or aromatic);

(ii) Oxygen-containing hydrocarbons such as alcohols, aldehydes, ketones, carboxylic acids, esters, acetates, ethers, peroxides, epoxy resins;

(iii) Sulphurous hydrocarbons;

(iv) Nitrogenous hydrocarbons such as amines, amides, nitrous compounds, nitro compounds or nitrate compounds, nitriles, cyanates, isocyanates;

(v) Phosphorus-containing hydrocarbons;

(vi) Halogenic hydrocarbons;

(vii) Organometallic compounds;

(viii) Basic plastic materials (polymers, synthetic fibres and cellulose-based fibres);

(ix) Synthetic rubbers;

(x) Dyes and pigments;

(xi) Surface-active agents and surfactants;

(b) Chemical installations for the production of basic inorganic chemicals, such as:

(i) Gases, such as ammonia, chlorine or hydrogen chloride, fluorine or hydrogen fluoride, carbon oxides, sulphur

compounds, nitrogen oxides, hydrogen, sulphur dioxide, carbonyl chloride;

(ii) Acids, such as chromic acid, hydrofluoric acid, phosphoric acid, nitric acid, hydrochloric acid, sulphuric acid, oleum, sulphurous acids;

(iii) Bases, such as ammonium hydroxide, potassium hydroxide, sodium hydroxide;

(iv) Salts, such as ammonium chloride, potassium chlorate, potassium carbonate, sodium carbonate, perborate, silver nitrate;

(v) Non-metals, metal oxides or other inorganic compounds such as calcium carbide, silicon, silicon carbide;

(c) Chemical installations for the production of phosphorous-, nitrogen- or potassium-based fertilizers (simple or compound fertilizers);

(d) Chemical installations for the production of basic plant health products and of biocides;

(e) Installations using a chemical or biological process for the production of basic pharmaceutical products;

(f) Chemical installations for the production of explosives;

(g) Chemical installations in which chemical or biological processing is used for the production of protein feed additives, ferments and other protein substances.

5. Waste management:

- Installations for the incineration, recovery, chemical treatment or landfill of hazardous waste;
- Installations for the incineration of municipal waste with a capacity exceeding 3 tons per hour;
- Installations for the disposal of non-hazardous waste with a capacity exceeding 50 tons per day;
- Landfills receiving more than 10 tons per day or with a total capacity exceeding 25 000 tons, excluding landfills of inert waste.

6. Waste-water treatment plants with a capacity exceeding 150 000 population equivalent.

7. Industrial plants for the:

(a) Production of pulp from timber or similar fibrous materials;

(b) Production of paper and board with a production capacity exceeding 20 tons per day.

8. (a) Construction of lines for long-distance railway traffic and of airports 2/ with a basic runway length of 2 100 m or more;

(b) Construction of motorways and express roads; 3/

(c) Construction of a new road of four or more lanes, or realignment and/or widening of an existing road of two lanes or less so as to provide four or more lanes, where such new road, or realigned and/or widened section of road, would be 10 km or more in a continuous length.

9. (a) Inland waterways and ports for inland-waterway traffic which permit the passage of vessels of over 1 350 tons;

(b) Trading ports, piers for loading and unloading connected to land and outside ports (excluding ferry piers) which can take vessels of over 1 350 tons.

10. Groundwater abstraction or artificial groundwater recharge schemes where the annual volume of water abstracted or recharged is equivalent to or exceeds 10 million cubic metres.

11. (a) Works for the transfer of water resources between river basins where this transfer aims at preventing possible shortages of water and where the amount of water transferred exceeds 100 million cubic metres/year;

(b) In all other cases, works for the transfer of water resources between river basins where the multiannual average flow of the basin of abstraction exceeds 2 000 million cubic metres/year and where the amount of water transferred exceeds 5% of this flow.

In both cases transfers of piped drinking water are excluded.

12. Extraction of petroleum and natural gas for commercial purposes where the amount extracted exceeds 500 tons/day in the case of petroleum and 500 000 cubic metres/day in the case of gas.

13. Dams and other installations designed for the holding back or permanent storage of water, where a new or additional amount of water held back or stored exceeds 10 million cubic metres.

14. Pipelines for the transport of gas, oil or chemicals with a diameter of more than 800 mm and a length of more than 40 km.

15. Installations for the intensive rearing of poultry or pigs with more than:

(a) 40 000 places for poultry;

(b) 2 000 places for production pigs (over 30 kg); or

(c) 750 places for sows.

16. Quarries and opencast mining where the surface of the site exceeds 25 hectares, or peat extraction, where the surface of the site exceeds 150 hectares.

17. Construction of overhead electrical power lines

with a voltage of 220 kV or more and a length of more than 15 km.

18. Installations for the storage of petroleum, petrochemical, or chemical products with a capacity of 200 000 tons or more.

19. Other activities:

- Plants for the pretreatment (operations such as washing, bleaching, mercerization) or dyeing of fibres or textiles where the treatment capacity exceeds 10 tons per day;
- Plants for the tanning of hides and skins where the treatment capacity exceeds 12 tons of finished products per day;
- (a) Slaughterhouses with a carcass production capacity greater than 50 tons per day;

(b) Treatment and processing intended for the production of food products from:

(i) Animal raw materials (other than milk) with a finished product production capacity greater than 75 tons per day;

(ii) Vegetable raw materials with a finished product production capacity greater than 300 tons per day (average value on a quarterly basis);

(c) Treatment and processing of milk, the quantity of milk received being greater than 200 tons per day (average value on an annual basis);

- Installations for the disposal or recycling of animal carcasses and animal waste with a treatment capacity exceeding 10 tons per day;
- Installations for the surface treatment of substances, objects or products using organic solvents, in particular for dressing, printing, coating, degreasing, waterproofing, sizing, painting, cleaning or impregnating, with a consumption capacity of more than 150 kg per hour or more than 200 tons per year;
- Installations for the production of carbon (hard-burnt coal) or electrographite by means of incineration or graphitization.

20. Any activity not covered by paragraphs 1-19 above where public participation is provided for under an environmental impact assessment procedure in accordance with national legislation.

21. The provision of article 6, paragraph 1 (a) of this Convention, does not apply to any of the above projects undertaken exclusively or mainly for research, development and testing of new methods or products for less than two years unless they would be likely to cause a significant adverse effect on environment or health.

22. Any change to or extension of activities, where such a change or extension in itself meets the criteria/thresholds set out in this annex, shall be subject to article 6, paragraph 1 (a) of this Convention. Any other change or extension of activities shall be subject to article 6, paragraph 1 (b) of this Convention.

Notes

1/ Nuclear power stations and other nuclear reactors cease to be such an installation when all nuclear fuel and other radioactively contaminated elements have been removed permanently from the installation site.

2/ For the purposes of this Convention, "airport" means an airport which complies with the definition in the 1944 Chicago Convention setting up the International Civil Aviation Organization (Annex 14).

3/ For the purposes of this Convention, "express road" means a road which complies with the definition in the European Agreement on Main International Traffic Arteries of 15 November 1975.

ANNEX II

ARBITRATION

1. In the event of a dispute being submitted for arbitration pursuant to article 16, paragraph 2, of this Convention, a party or parties shall notify the secretariat of the subject matter of arbitration and indicate, in particular, the articles of this Convention whose interpretation or application is at issue. The secretariat shall forward the information received to all Parties to this Convention.

2. The arbitral tribunal shall consist of three members. Both the claimant party or parties and the other party or parties to the dispute shall appoint an arbitrator, and the two arbitrators so appointed shall designate by common agreement the third arbitrator, who shall be the president of the arbitral tribunal. The latter shall not be a national of one of the parties to the dispute, nor have his or her usual place of residence in the territory of one of these parties, nor be employed by any of them, nor have dealt with the case in any other capacity.

3. If the president of the arbitral tribunal has not been designated within two months of the appointment of the second arbitrator, the Executive Secretary of the Economic Commission for Europe shall, at the request of either party to the dispute, designate the president within a further two-month period.

4. If one of the parties to the dispute does not appoint an arbitrator within two months of the receipt of the

request, the other party may so inform the Executive Secretary of the Economic Commission for Europe, who shall designate the president of the arbitral tribunal within a further two-month period. Upon designation, the president of the arbitral tribunal shall request the party which has not appointed an arbitrator to do so within two months. If it fails to do so within that period, the president shall so inform the Executive Secretary of the Economic Commission for Europe, who shall make this appointment within a further two-month period.

5. The arbitral tribunal shall render its decision in accordance with international law and the provisions of this Convention.

6. Any arbitral tribunal constituted under the provisions set out in this annex shall draw up its own rules of procedure.

7. The decisions of the arbitral tribunal, both on procedure and on substance, shall be taken by majority vote of its members.

8. The tribunal may take all appropriate measures to establish the facts.

9. The parties to the dispute shall facilitate the work of the arbitral tribunal and, in particular, using all means at their disposal, shall:

(a) Provide it with all relevant documents, facilities and information;

(b) Enable it, where necessary, to call witnesses or experts and receive their evidence.

10. The parties and the arbitrators shall protect the confidentiality of any information that they receive in confidence during the proceedings of the arbitral tribunal.

11. The arbitral tribunal may, at the request of one of the parties, recommend interim measures of protection.

12. If one of the parties to the dispute does not appear before the arbitral tribunal or fails to defend its case, the other party may request the tribunal to continue the proceedings and to render its final decision. Absence of a party or failure of a party to defend its case shall not constitute a bar to the proceedings.

13. The arbitral tribunal may hear and determine counter-claims arising directly out of the subject matter of the dispute.

14. Unless the arbitral tribunal determines otherwise because of the particular circumstances of the case, the expenses of the tribunal, including the remuneration of its members, shall be borne by the parties to the dispute in equal shares. The tribunal shall keep a record of all its expenses, and shall furnish a final statement thereof to the parties.

15. Any Party to this Convention which has an interest of a legal nature in the subject matter of the dispute, and which may be affected by a decision in the case, may intervene in the proceedings with the consent of the tribunal.

16. The arbitral tribunal shall render its award within five months of the date on which it is established, unless it finds it necessary to extend the time limit for a period which should not exceed five months.

17. The award of the arbitral tribunal shall be accompanied by a statement of reasons. It shall be final and binding upon all parties to the dispute.

The award will be transmitted by the arbitral tribunal to the parties to the dispute and to the secretariat. The secretariat will forward the information received to all Parties to this Convention.

18. Any dispute which may arise between the parties concerning the interpretation or execution of the award may be submitted by either party to the arbitral tribunal which made the award or, if the latter cannot be seized thereof, to another tribunal constituted for this purpose in the same manner as the first.

ΟΔΗΓΙΑ 2003/4/ΕΚ ΤΟΥ ΕΥΡΩΠΑΪΚΟΥ ΚΟΙΝΟΒΟΥΛΙΟΥ ΚΑΙ ΤΟΥ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΥ

της 28ης Ιανουαρίου 2003

για την πρόσβαση του κοινού σε περιβαλλοντικές πληροφορίες και για την κατάργηση της οδηγίας 90/313/ΕΟΚ του Συμβουλίου

ΤΟ ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΟΒΟΥΛΙΟ ΚΑΙ ΤΟ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗΣ ΕΝΩΣΗΣ,

Έχοντας υπόψη:

τη συνθήκη περί ιδρύσεως της Ευρωπαϊκής Κοινότητας, και ιδίως το άρθρο 175 παράγραφος 1, την πρόταση της Επιτροπής (1), τη γνώμη της Ευρωπαϊκής Οικονομικής και Κοινωνικής Επιτροπής (2), τη γνώμη της Επιτροπής των Περιφερειών (3), Αποφασίζοντας σύμφωνα με τη διαδικασία του άρθρου 251 της συνθήκης (4), υπό το πρίσμα του κοινού σχεδίου που εγκρίθηκε από την επιτροπή συνδιαλλαγή ς στις 8 Νοεμβρίου 2002,

Εκτιμώντας τα ακόλουθα:

(1) Η αυξημένη πρόσβαση του κοινού στις περιβαλλοντικές πληροφορίες και η διάδοση των πληροφοριών αυτών συμβάλλει στη μεγαλύτερη ευαισθητοποίηση προς τα περιβαλλοντικά θέματα, την ελεύθερη ανταλλαγή απόψεων, ουσιαστικότερη συμμετοχήτου κοινού στη διαδικασία λήψης αποφάσεων για περιβαλλοντικά θέματα και, τελικά, σε καλύτερο περιβάλλον.

(2) Η οδηγία 90/313/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 7ης Ιουνίου 1990, σχετικά με την ελεύθερη πληροφόρηση για θέματα περιβάλλοντος (5), αποτέλεσε την αφετηρία της αλλαγής στον τρόπο με τον οποίο οι δημόσιες αρχές προσεγγίζουν το ζήτημα του ανοίγματος και της διαφάνειας, θεσπίζοντας μέτρα για την άσκηση του δικαιώματος της πρόσβασης του κοινού στις περιβαλλοντικές πληροφορίες, η οποία θα πρέπει να αναπτυχθεί και να συνεχισθεί. Η παρούσα οδηγία διευρύνει την υφιστάμενη δυνατότητα πρόσβασης που χορηγείται βάσει της οδηγίας 90/313/ΕΟΚ.

(3) Το άρθρο 8 της ως άνω οδηγίας υποχρεώνει τα κράτη μέλη να υποβάλλουν στην Επιτροπή έκθεση για την κτηθείσα πείρα, βάσει της οποίας η Επιτροπή υποχρεούται να υποβάλλει στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και στο Συμβούλιο έκθεση συνοδευόμενη από τις τυχόν προτάσεις αναθεώρησης της οδηγίας τις οποίες κρίνει σκόπιμες.

(4) Η έκθεση βάσει του άρθρου 8 της ως άνω οδηγίας επισημαίνει τα συγκεκριμένα προβλήματα που διαπιστώθηκαν κατά την πρακτική εφαρμογή της οδηγίας.

(5) Στις 25 Ιουνίου 1998, η Ευρωπαϊκή Κοινότητα υπέγραψε τη σύμβαση της Οικονομικής Επιτροπής των Ηνωμένων Εθνών για την Ευρώπη, για την πρόσβαση σε πληροφορίες, τη συμμετοχήτου κοινού στη λήψη των αποφάσεων και την πρόσβαση στη δικαιοσύνη σε θέματα σχετικάμε το περιβάλλον («σύμβαση του Aarhus»). Οι διατάξεις του κοινοτικού δικαίου πρέπει να συμβαδίζουν προς τη σύμβαση αυτή ενόψει της σύναψής της από την Ευρωπαϊκή Κοινότητα.

(6) Προκειμένου να επιτευχθεί μεγαλύτερη διαφάνεια, κρίθηκε σκόπιμη η αντικατάσταση, αντί της

1) ΕΕ C 337 E της 28.11.2000, σ. 156 και ΕΕ C 240 E της 28.8.2001, σ. 289.

(2) ΕΕ C 116 της 20.4.2001, σ. 43.

(3) ΕΕ C 148 της 18.5.2001, σ. 9.

(4) Γνώμη του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου της 14ης Μαρτίου 2001 (ΕΕ C 343 της 5.12.2001, σ. 165), κοινήθέση του Συμβουλίου της 28ης Ιανουαρίου 2002 (ΕΕ C 113 E της 14.5.2002, σ. 1) και απόφαση του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου της 30ής Μαΐου 2002 (δεν έχει ακόμα δημοσιευθεί στην Επίσημη Εφημερίδα). Απόφαση του Συμβουλίου της 16ης Δεκεμβρίου 2002 και απόφαση του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου της 18ης Δεκεμβρίου 2002.

(5) ΕΕ L 158 της 23.6.1990, σ. 56.

τροποποίησης, της οδηγίας 90/313/ΕΟΚ, ώστε οι ενδιαφερόμενοι να έχουν ένα ενιαίο, σαφές και συνεκτικό νομοθετικό κείμενο.

(7) Οι διαφορές μεταξύ των ισχυουσών νομοθεσιών των κρατών μελών σε ό,τι αφορά την πρόσβαση στις περιβαλλοντικές πληροφορίες που κατέχουν οι δημόσιες αρχές είναι δυνατόν να προκαλέσουν ανισότητες εντός της Κοινότητας όσον αφορά την πρόσβαση στις πληροφορίες αυτές ή τους όρους ανταγωνισμού.

(8) Είναι απαραίτητο να εξασφαλισθεί ότι οιοδήποτε φυσικό ή νομικό πρόσωπο έχει δικαίωμα πρόσβασης στις περιβαλλοντικές πληροφορίες που κατέχονται από τις δημόσιες αρχές ή για λογαριασμό των δημόσιων αρχών, χωρίς να υποχρεούται να επικαλεσθεί οιοδήποτε σχετικό συμφέρον.

(9) Είναι επίσης απαραίτητο οι δημόσιες αρχές να διαθέτουν και να διαδίδουν, στον ευρύτερο δυνατό βαθμό, τις περιβαλλοντικές πληροφορίες στο ευρύ κοινό, χρησιμοποιώντας ειδικότερα τεχνολογίες στον τομέα της πληροφορίας και των επικοινωνιών. Οι μελλοντικές εξελίξεις των τεχνολογιών αυτών θα πρέπει να λαμβάνονται υπόψη κατά την υποβολή εκθέσεων για την παρούσα οδηγία και την αναθεώρησή της.

(10) Ο ορισμός των περιβαλλοντικών πληροφοριών θα πρέπει να διευκρινισθεί ώστε να καλύπτει κάθε μορφής πληροφορίες που σχετίζονται με την κατάσταση του περιβάλλοντος, με τους παράγοντες, τα μέτρα ήτις δραστηριότητες που επηρεάζουν ή ενδέχεται να επηρεάζουν το περιβάλλον ή που αποσκοπούν στην προστασία του, με τις αναλύσεις σχέσεως κόστους - οφέλους και τις άλλες οικονομικές αναλύσεις που χρησιμοποιούνται στο πλαίσιο αυτών των μέτρων ή δραστηριοτήτων, καθώς και πληροφορίες σχετικές με την κατάσταση υγείας και ασφάλειας του ανθρώπου, συμπεριλαμβανομένης της μόλυνσης της τροφικής αλυσίδας, τις συνθήκες της ανθρώπινης διαβίωσης, τις τοποθεσίες και τα οικοδομήματα πολιτισμικού ενδιαφέροντος, στο μέτρο που επηρεάζονται ή ενδέχεται να επηρεασθούν από τα προαναφερόμενα θέματα.

(11) Προκειμένου να ληφθεί υπόψη η αρχή του άρθρου 6 της συνθήκης, σύμφωνα με την οποία οι απαιτήσεις περιβαλλοντικής προστασίας θα πρέπει να ενταχθούν στον καθορισμό και την εφαρμογή των κοινοτικών πολιτικών και δράσεων, θα πρέπει να διευρυνθεί ο ορισμός των δημόσιων αρχών ώστε να περιλαμβάνει την κυβέρνηση ή άλλη δημόσια διοίκηση, σε εθνικό, περιφερειακό ήτοπικό επίπεδο, ανεξαρτήτως του εάν οι αρχές αυτές διαθέτουν ή όχι ειδικές αρμοδιότητες για το περιβάλλον. Ο ορισμός θα πρέπει επίσης να διευρυνθεί ώστε να περιλαμβάνει άλλα πρόσωπα ή φορείς που ασκούν δημόσια διοικητικά καθήκοντα σε σχέση με το περιβάλλον δυνάμει της εθνικής νομοθεσίας, καθώς και άλλα πρόσωπα ή φορείς που ενεργούν υπό τον έλεγχό τους και έχουν δημόσιες ευθύνες ή καθήκοντα σχετικά με το περιβάλλον.

(12) Οι περιβαλλοντικές πληροφορίες οι οποίες βρίσκονται στην υλική κατοχή άλλων φορέων για λογαριασμό των δημόσιων αρχών θα πρέπει να εμπίπτουν επίσης στο πεδίο εφαρμογής της παρούσας οδηγίας.

(13) Οι περιβαλλοντικές πληροφορίες θα πρέπει να διατίθενται στους αιτούντες το ταχύτερο δυνατόν και εντός ευλόγου χρονικού διαστήματος, λαμβάνοντας υπόψη τις τυχόν προθεσμίες που θέτει ο αιτών.

(14) Οι δημόσιες αρχές θα πρέπει να παρέχουν τις περιβαλλοντικές πληροφορίες με την αιτούμενη μορφή ή μορφότυπο, εκτός εάν διατίθενται ήδη δημοσίως με άλλη μορφή ή μορφότυπο ή εάν είναι εύλογο να διατεθούν με άλλη μορφή ή μορφότυπο. Επιπλέον, οι δημόσιες αρχές θα πρέπει να υποχρεούνται να καταβάλλουν κάθε εύλογη προσπάθεια ώστε οι περιβαλλοντικές πληροφορίες που κατέχονται από τις ίδιες ή για λογαριασμό τους να διατίθενται με μορφή ή μορφότυπο που επιτρέπει την εύκολη αναπαραγωγή τους και την πρόσβαση σ' αυτές με ηλεκτρονικά μέσα.

(15) Τα κράτη μέλη θα πρέπει να καθορίσουν τις πρακτικές ρυθμίσεις αποτελεσματικής διάθεσης των πληροφοριών αυτών. Οι ρυθμίσεις αυτές διασφαλίζουν ότι οι πληροφορίες είναι αποτελεσματικά και εύκολα προσιτές και καθίστανται σταδιακά διαθέσιμες στο κοινό μέσω δημόσιων δικτύων τηλεπικοινωνιών, συμπεριλαμβάνοντας προσπελάσιμους από το κοινό καταλόγους δημοσίων αρχών και μητρώα ή καταλόγους περιβαλλοντικών πληροφοριών που τηρούνται από τις αρχές αυτές ή για λογαριασμό τους.

(16) Το δικαίωμα στην πληροφόρηση σημαίνει ότι η

δημοσιοποίηση πληροφοριών θα πρέπει να είναι ο γενικός κανόνας και ότι θα πρέπει να επιτρέπεται στις δημόσιες αρχές να απορρίπτουν αιτήματα για περιβαλλοντικές πληροφορίες σε συγκεκριμένες και σαφώς καθοριζόμενες περιπτώσεις. Οι λόγοι απόρριψης θα πρέπει να ερμηνεύονται συσταλτικά, το δε δημόσιο συμφέρον που εξυπηρετείται από την διάθεση των πληροφοριών θα πρέπει να σταθμίζεται συγκριτικά προς το συμφέρον που εξυπηρετείται από την άρνηση δημοσιοποίησης των πληροφοριών αυτών. Οι λόγοι της άρνησης πρέπει να εκτίθενται στον αιτούντα εντός του χρονικού διαστήματος που ορίζεται στην παρούσα οδηγία.

(17) Οι δημόσιες αρχές θα πρέπει να διαθέτουν εν μέρει περιβαλλοντικές πληροφορίες όταν οι πληροφορίες που εμπίπτουν στο πεδίο εφαρμογής των εξαιρέσεων είναι δυνατόν να διαχωρισθούν από τις υπόλοιπες αιτούμενες πληροφορίες.

(18) Οι δημόσιες αρχές θα πρέπει να έχουν τη δυνατότητα να επιβάλλουν τέλη για την παροχή περιβαλλοντικών πληροφοριών αλλά τα τέλη αυτά θα πρέπει να είναι εύλογα. Αυτό συνεπάγεται ότι, κατά γενικό κανόνα, τα τέλη δεν μπορούν να υπερβαίνουν το πραγματικό κόστος παραγωγής του υπό εξέταση υλικού. Οι περιπτώσεις κατά τις οποίες απαιτείται προκαταβολή τελών θα πρέπει να περιορίζονται. Σε ειδικές περιπτώσεις κατά τις οποίες οι δημόσιες αρχές διαθέτουν περιβαλλοντική πληροφόρηση σε εμπορική βάση και, όταν αυτό είναι απαραίτητο προκειμένου να εξασφαλισθεί η συνέχιση της συλλογής και δημοσίευσης των πληροφοριών αυτών, εύλογο θεωρείται το τέλος που βασίζεται στην αγορά· ενδέχεται να απαιτείται η προκαταβολή των τελών.

Θα πρέπει να δημοσιεύεται και να διατίθεται στους αιτούντες πίνακας τελών καθώς και πληροφορίες όσον αφορά τις συνθήκες υπό τις οποίες μπορεί να γίνει επιβολή ή άρση ενός τέλους.

(19) Οι αιτούντες θα πρέπει να είναι σε θέση να ασκούν διοικητική ή δικαστική προσφυγή κατά των πράξεων ή παραλείψεων της δημόσιας αρχής σε ό,τι αφορά το αίτημά τους.

(20) Οι δημόσιες αρχές θα πρέπει να επιδιώκουν να διασφαλίζουν ότι, όταν συλλέγονται περιβαλλοντικές πληροφορίες από τις ίδιες ή για λογαριασμό τους, οι πληροφορίες θα είναι κατανοητές, ακριβείς και συγκρίσιμες. Η χρησιμοποιούμενη μέθοδος κατά τη συλλογήτων πληροφοριών θα πρέπει να δημοσιοποιείται επίσης κατόπιν αιτήσεως, καθόσον αποτελεί σημαντικό παράγοντα για την αξιολόγηση της ποιότητας της παρεχόμενης πληροφορίας.

(21) Προκειμένου να ευαισθητοποιηθεί περισσότερο το κοινό σε σχέση με περιβαλλοντικά θέματα και να βελτιωθεί η προστασία του περιβάλλοντος, οι δημόσιες αρχές θα πρέπει, ανάλογα με την περίπτωση, να διαθέτουν και να διαδίδουν πληροφορίες για το περιβάλλον οι οποίες σχετίζονται με τα καθήκοντά τους, ιδίως χρησιμοποιώντας την τεχνολογία επικοινωνιών μέσω υπολογιστή ή /και την ηλεκτρονική τεχνολογία, εφόσον υπάρχουν.

(22) Η παρούσα οδηγία θα πρέπει να αξιολογείται κάθε τέσσερα χρόνια, μετά την έναρξη ισχύος της, υπό το φως της εμπειρίας και μετά την υποβολήτων σχετικών εκθέσεων από τα κράτη μέλη, και να υποβάλλεται σε αναθεώρηση βάσει αυτών. Η Επιτροπή θα πρέπει να υποβάλλει έκθεση αξιολόγησης στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και το Συμβούλιο.

(23) Δεδομένου ότι οι στόχοι της προτεινόμενης οδηγίας είναι αδύνατον να επιτευχθούν επαρκώς από τα κράτη μέλη και δύνανται συνεπώς να επιτευχθούν καλύτερα σε κοινοτικό επίπεδο, η Κοινότητα μπορεί να λάβει μέτρα, σύμφωνα με την αρχή της επικουρικότητας που διατυπώνεται στο άρθρο 5 της συνθήκης. Σύμφωνα με την αρχή της αναλογικότητας, όπως διατυπώνεται στο εν λόγω άρθρο, η παρούσα οδηγία δεν υπερβαίνει τα αναγκαία όρια για την επίτευξη των στόχων αυτών.

(24) Οι διατάξεις της παρούσας οδηγίας δεν θίγουν το δικαίωμα των κρατών μελών να διατηρούν ή να θεσπίζουν μέτρα τα οποία προβλέπουν πρόσβαση σε πληροφορίες ευρύτερη από αυτήν που απαιτείται από την παρούσα οδηγία

ΕΞΕΔΩΣΑΝ ΤΗΝ ΠΑΡΟΥΣΑ ΟΔΗΓΙΑ:

Άρθρο 1

Στόχοι

Οι στόχοι της παρούσας οδηγίας είναι:

α) να κατοχυρώσει το δικαίωμα πρόσβασης στις περιβαλλοντικές πληροφορίες που κατέχονται από τις δημόσιες αρχές ή για λογαριασμό των δημόσιων αρχών και να καθορίσει τους βασικούς όρους και προϋποθέσεις, καθώς και πρακτικές ρυθμίσεις,

άσκησης του ως άνω δικαιώματος και

β) να διασφαλίσει ότι, σε κάθε περίπτωση, οι περιβαλλοντικές πληροφορίες διατίθενται σταδιακά και διαδίδονται στο κοινό προκειμένου να επιτυγχάνεται η ευρύτερη δυνατή συστηματική διάθεση και διάδοση περιβαλλοντικών πληροφοριών στο κοινό.

Προς το σκοπό αυτό δίδεται ώθηση στη χρήση ιδίως της τεχνολογίας των τηλεπικοινωνιών μέσω υπολογιστή ή /και στην ηλεκτρονική τεχνολογία , εφόσον υπάρχουν.

Άρθρο 2

Ορισμοί

Για τους σκοπούς της παρούσας οδηγίας, νοούνται ως:

1. «Περιβαλλοντική πληροφορία »: οποιαδήποτε πληροφορία σε γραπτή, οπτική, ακουστική, ηλεκτρονική ή άλλη υλικήμορφή, σχετικά με:

α) την κατάσταση των στοιχείων του περιβάλλοντος, όπως ο αέρας και η ατμόσφαιρα, το νερό, το έδαφος, το χώμα, τα τοπία και οι φυσικές τοποθεσίες, συμπεριλαμβανομένωντωνυδροβιότοπων,τωνπαράκτιων και των θαλάσσιων περιοχών, η βιοποικιλότητα και τα στοιχεία της, συμπεριλαμβανομένων των γενετικά τροποποιημένων οργανισμών, και η αλληλεπίδραση μεταξύ των στοιχείων αυτών·

β) παράγοντες, όπως οι ουσίες, η ενέργεια, ο θόρυβος, οι ακτινοβολίες ήτα απόβλητα, συμπεριλαμβανομένων των ραδιενεργών αποβλήτων, οι εκπομπές, οι απορρίψεις και άλλες εκχύσεις στο περιβάλλον, που επηρεάζουν ή ενδέχεται να επηρεάσουν τα στοιχεία του περιβάλλοντος που αναφέρονται στο στοιχείο α)·

γ) μέτρα (συμπεριλαμβανομένων των διοικητικών μέτρων), όπως οι πολιτικές, η νομοθεσία, τα σχέδια, τα προγράμματα, οι περιβαλλοντικές συμφωνίες και οι δραστηριότητες που επηρεάζουν ή ενδέχεται να επηρεάσουν τα στοιχεία και τους παράγοντες που αναφέρονται στα στοιχεία α) και β), καθώς και μέτρα ή δραστηριότητες που αποσκοπούν στην προστασία των ως άνω στοιχείων·

δ) εκθέσεις για την εφαρμογή της περιβαλλοντικής νομοθεσίας·

ε) αναλύσεις κόστους - ωφέλειας και άλλες οικονομικές αναλύσεις και παραδοχές χρησιμοποιούμενες στο πλαίσιο των δραστηριοτήτων και των μέτρων που αναφέρονται στο στοιχείο γ) και

στ) την κατάσταση της ανθρώπινης υγείας και ασφάλειας, συμπεριλαμβανομένης της ενδεχόμενης ρύπανσης της τροφικής αλυσίδας, τις συνθήκες της ανθρώπινης διαβίωσης, τις τοποθεσίες και τα οικοδομήματα πολιτισμικού ενδιαφέροντος στο μέτρο που επηρεάζονται ή ενδέχεται να επηρεασθούν από την κατάσταση των στοιχείων του περιβάλλοντος που αναφέρονται στο ως άνω στοιχείο α) ή, μέσω των στοιχείων αυτών, από τα θέματα που αναφέρονται στα στοιχεία β) και γ).

2. «Δημόσια αρχή»:

α) η κυβέρνηση ή άλλη δημόσια διοίκηση, συμπεριλαμβανομένων δημόσιων συμβουλευτικών φορέων, σε εθνικό, περιφερειακό ήτοπικό επίπεδο·

β) οποιοδήποτε φυσικό ή νομικό πρόσωπο που εκτελεί δημόσια διοικητικά καθήκοντα δυνάμει του εθνικού δικαίου, συμπεριλαμβανομένων ειδικών αρμοδιοτήτων, δραστηριοτήτων ή υπηρεσιών σχετικών με το περιβάλλον και

γ) οποιοδήποτε φυσικό ή νομικό πρόσωπο που ασκεί καθήκοντα ή αρμοδιότητες δημόσιας αρχής, ή παρέχει δημόσιες υπηρεσίες, σχετικά με το περιβάλλον, υπό τον έλεγχο φορέα ή προσώπου που εμπίπτει στα στοιχεία α) ή β).

Τα κράτη μέλη μπορούν να προβλέπουν ότι ο ορισμός αυτός δεν περιλαμβάνει φορείς ή όργανα όταν ενεργούν υπό δικαστική ή νομοθετική ιδιότητα . Εφόσον οι συνταγματικές τους διατάξεις κατά την ημερομηνία έκδοσης της παρούσας οδηγίας δεν περιέχουν πρόβλεψη για διαδικασία προσφυγής κατά την έννοια του άρθρου 6, τα κράτη μέλη μπορούν να εξαιρούν τους εν λόγω φορείς και όργανα από τον ορισμό αυτό.

3. «Πληροφορίες που κατέχει δημόσια αρχή»: περιβαλλοντικές πληροφορίες στην κατοχή της , οι οποίες προέρχονται ή λαμβάνονται από την εν λόγω αρχή.

4. «Πληροφορίες που κατέχονται για λογαριασμό δημόσιας αρχής»: περιβαλλοντικές πληροφορίες οι οποίες βρίσκονται στην υλική κατοχή φυσικού ή νομικού προσώπου για λογαριασμό δημόσιας αρχής.

5. «Αιτών»: το φυσικό ή νομικό πρόσωπο που ζητεί περιβαλλοντικές πληροφορίες.

6. «Κοινό»: ένα ή περισσότερα φυσικά ή νομικά πρόσωπα και, σύμφωνα με την εθνική νομοθεσία ή πρακτική , οι ενώσεις, οι οργανώσεις ή οι όμιλοί τους.

Άρθρο 3

Πρόσβαση σε περιβαλλοντικές πληροφορίες κατόπιν αίτησης

1. Τα κράτη μέλη εξασφαλίζουν ότι οι δημόσιες αρχές υποχρεούνται, σύμφωνα με τις διατάξεις της παρούσας οδηγίας, να παρέχουν τις περιβαλλοντικές πληροφορίες που κατέχονται από τις ίδιες ή για λογαριασμό τους, σε όποιον υποβάλλει σχετική αίτηση και χωρίς ο αιτών να οφείλει να επικαλεσθεί οιοδήποτε συμφέρον.

2. Με την επιφύλαξη του άρθρου 4, και λαμβάνοντας υπόψη τυχόν προθεσμίες τις οποίες θέτει ο αιτών, οι περιβαλλοντικές πληροφορίες παρέχονται στον αιτούντα:

α) το ταχύτερο δυνατόν ή το αργότερο εντός ενός μηνός από την ημερομηνία παραλαβής της σχετικής αίτησης από την δημόσια αρχή που αναφέρεται στην παράγραφο 1 ή

β) εντός δύο μηνών από την ημερομηνία παραλαβής της αίτησης από την δημόσια αρχή εάν , λόγω του όγκου και της πολυπλοκότητας των αιτουμένων πληροφοριών, δεν μπορεί να τηρηθεί η αναφερόμενη στο στοιχείο α) προθεσμία του ενός μηνός. Σε αυτές τις περιπτώσεις, ο αιτών ενημερώνεται το ταχύτερο δυνατόν, και οπωσδήποτε πριν από τη λήξη της προθεσμίας του ενός μηνός, για οποιαδήποτε τυχόν παράταση καθώς και για τους λόγους που την υπαγορεύουν.

3. Εάν μια αίτηση διατυπώνεται κατά τρόπο υπερβολικά αόριστο, η δημόσια αρχή ζητεί από τον αιτούντα, το συντομότερο δυνατό, και το αργότερο εντός της προθεσμίας που προβλέπεται στην παράγραφο 2 στοιχείο α), να διευκρινίσει την αίτηση και του παρέχει τη συνδρομήτης προς τούτο, π.χ. παρέχοντας πληροφορίες σχετικά με τη χρησιμοποίηση των δημόσιων αρχείων που αναφέρονται στην παράγραφο 5 στοιχείο γ). Οι δημόσιες αρχές δύνανται, κατά περίπτωση και εφόσον το θεωρούν σκόπιμο, να απορρίπτουν την αίτηση δυνάμει του άρθρου 4 παράγραφος 1 στοιχείο γ).

4. Εάν ο αιτών ζητεί από δημόσια αρχή περιβαλλοντικές πληροφορίες υπό συγκεκριμένη μορφή ή μορφότυπο (συμπεριλαμβανομένων των αντιγράφων), η δημόσια αρχήικανοποιεί το αίτημά του, εκτός των περιπτώσεων κατά τις οποίες:

α) είναι ήδη προσιτές στο κοινό υπό άλλη μορφή ή μορφότυπο, ιδίως δυνάμει του άρθρου 7, που καθιστά εύκολη την πρόσβαση των αιτούντων, ή

β) κρίνεται εύλογο για τη δημόσια αρχήνα παράσχει τις πληροφορίες αυτές υπό άλλη μορφήή μορφότυπο, οπότε οφείλει να αναφέρει τους λόγους για τους οποίους τις παρέχει υπό τη συγκεκριμένη μορφή ή μορφότυπο.

Για τους σκοπούς της παρούσας παραγράφου, οι δημόσιες αρχές καταβάλλουν κάθε εύλογη προσπάθεια ώστε οι περιβαλλοντικές πληροφορίες που κατέχονται από τις ίδιες ή για λογαριασμό τους να παρέχονται υπό μορφή ή μορφότυπο που επιτρέπει την εύκολη αναπαραγωγή και πρόσβαση με τεχνολογίες επικοινωνιών μέσω υπολογιστήήμε άλλα ηλεκτρονικά μέσα.

Οι λόγοι για τους οποίους απορρίπτεται εν όλω ήεν μέρει το αίτημα παροχής των πληροφοριών αυτών, υπό τη μορφήήτο μορφότυπο που ζητήθηκε, γνωστοποιούνται στον αιτούντα εντός της προθεσμίας που αναφέρεται στην παράγραφο 2 στοιχείο α).

5. Για τους σκοπούς του παρόντος άρθρου, τα κράτη μέλη εξασφαλίζουν ότι:

α) οι υπάλληλοι οφείλουν να υποστηρίζουν το κοινό στην αναζήτηση πρόσβασης σε πληροφορίες·

β) οι κατάλογοι των δημόσιων αρχών είναι προσιτοί στο κοινό και

γ) καθορίζονται οι πρακτικές ρυθμίσεις προκειμένου να διασφαλίζεται ότι το δικαίωμα πρόσβασης στην περιβαλλοντικήπληροφόρηση μπορεί να ασκείται αποτελεσματικά, όπως:

— ο καθορισμός των υπευθύνων ενημέρωσης,

— η καθιέρωση και διατήρηση χώρων για την εξέταση των απαιτουμένων πληροφοριών,

— μητρώα ήκατάλογοι περιβαλλοντικών πληροφοριών που κατέχουν οι αρχές αυτές ήτα κέντρα ενημέρωσης, με σαφείς αναφορές για το πού μπορούν να βρεθούν οι πληροφορίες αυτές.

Τα κράτη μέλη εξασφαλίζουν ότι οι δημόσιες αρχές ενημερώνουν το κοινό δεόντως σχετικά με τα δικαιώματά του βάσει της παρούσας οδηγίας και ότι, παρέχουν στον κατάλληλο βαθμό, πληροφορίες, καθοδήγηση και συμβουλές προς το σκοπό αυτό.

Άρθρο 4

Εξαιρέσεις

1. Τα κράτη μέλη μπορούν να προβλέπουν τη δυνατότητα απόρ ριψης αίτησης περιβαλλοντικής πληροφορίας όταν:

α) οι αιτούμενες πληροφορίες δεν κατέχονται από την δημόσια αρχήστην οποία υποβάλλεται η αίτηση ή για λογαριασμό της.

Σε αυτήτην περίπτωση, εάν η δημόσια αρχήγνωρίζει ότι οι πληροφορίες αυτές κατέχονται από άλλη

δημόσια αρχήήγια λογαριασμό της, διαβιβάζει, το ταχύτερο δυνατόν, την αίτηση στην εν λόγω αρχή- και ενημερώνει δεόντως τον αιτούντα ή ενημερώνει τον αιτούντα ως προς τη δημόσια αρχήστην οποία πιστεύει ότι μπορεί να αποταθεί προκειμένου να λάβει τις αιτούμενες πληροφορίες·

β) η αίτηση είναι προφανώς παράλογη·

γ) η αίτηση διατυπώνεται κατά τρόπο υπερβολικά αόριστο, λαμβανομένου υπόψη του άρθρου 3 παράγραφος 3·

δ) η αίτηση αφορά ημιτελές υλικό ήημιτελή έγγραφα και δεδομένα·

ε) η αίτηση αφορά εσωτερικές επικοινωνίες, λαμβανομένου υ όψη του δημόσιου συμφέροντος που εξυπηρετείται από την δημοσιοποίηση των πληροφοριών αυτών.

Σε περίπτωση απόρριψης αίτησης για το λόγο ότι αφορά ημιτελές υλικό, η δημόσια αρχήαναφέρει το όνομα της αρχής που ετοιμάζει το υλικό και τον εκτιμώμενο χρόνο που χρειάζεται για την ολοκλήρωσήτου .

2. Τα κράτη μέλη μπορούν να προβλέπουν την απόρριψη αιτήσεων περιβαλλοντικών πληροφοριών εάν η δημοσιοποίηση των πληροφοριών αυτών θα μπορούσε να επηρεάσει αρνητικά:

α) τον εμπιστευτικό χαρακτήρα των διαδικασιών των δημόσιων αρχών, εφόσον ο εμπιστευτικός αυτός χαρακτήρας προβλέπεται από τη νομοθεσία·

β) τις διεθνείς σχέσεις, τη δημόσια ασφάλεια ήτην εθνική άμυνα·

γ) τη λειτουργία της δικαιοσύνης, την δυνατότητακάθε προσώπου για δίκαιη δίκη ήτη δυνατότητα μιας δημόσιας αρχής να διεξαγάγει έρευνα ποινικού ήπειθαρχικού χαρακτήρα·

δ) τον εμπιστευτικό χαρακτήρα εμπορικών ή βιομηχανικών πληροφοριών όταν η εθνικήήκοινοτικήνομοθεσία προβλέπει αυτόν τον εμπιστευτικό χαρακτήρα προκειμένου να προστατευθεί θεμιτό οικονομικό συμφέρον, συμπεριλαμβανομένου του δημόσιου συμφέροντος για την τήρηση του εμπιστευτικού χαρακτήρα των στατιστικών στοιχείων και του φορολογικού απορρήτου·

ε) τα δικαιώματα πνευματικής ιδιοκτησίας·

στ) τον εμπιστευτικό χαρακτήρα των προσωπικών δεδομένων ή/και αρχείων που αφορούν φυσικό πρόσωπο όταν το εν λόγω πρόσωπο δεν έχει συναινέσει στην δημοσιοποίηση των πληροφοριών, εφόσον προβλέπεται ο εμπιστευτικός χαρακτήρας από εθνικήή κοινοτικήνομοθεσία ·

ζ) τα συμφέροντα προστασίας οιουδήποτε προσώπου το οποίο έχει δώσει τις αιτούμενες πληροφορίες εθελουσίως χωρίς να του επιβάλλεται ή να είναι δυνατό να του επιβληθεί νομική υποχρέωση, εκτός εάν το συγκεκριμένο πρόσωπο έχει συναινέσει στην δημοσιοποίηση των εν λόγω πληροφοριών·

η) την προστασία του περιβάλλοντος στο οποίο αναφέρονται οι ως άνω πληροφορίες, όπως ο εντοπισμός σπάνιων ειδών.

Οι λόγοι απόρριψης που αναφέρονται στις παραγράφους 1 και 2 ερμηνεύονται συσταλτικά, λαμβανομένου υπόψη, για τη συγκεκριμένη περίπτωση, του δημόσιου συμφέροντος που εξυπηρετεί η δημοσιοποίηση των πληροφοριών. Σε κάθε συγκεκριμένη περίπτωση, το δημόσιο συμφέρον που εξυπηρετεί η δημοσιοποίηση των πληροφοριών σταθμίζεται συγκριτικά προς το συμφέρον που εξυπηρετεί η άρνηση. Τα κράτη μέλη δεν δύνανται, δυνάμει της παραγράφου 2 στοιχεία α), δ), στ), ζ) και η), να προβλέπουν την απόρριψη αιτήσεων που αφορούν πληροφορίες σχετικά με εκπομπές στπεριβάλλον.

Εν προκειμένω και για την εφαρμογήτου στοιχείου στ), τα κράτη μέλη μεριμνούν για την τήρηση των απαιτήσεων της οδηγίας 95/ 46/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 24ης Οκτωβρίου 1995, για την προστασία των φυσικών προσώπων έναντι της επεξεργασίας δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα και για την ελεύθερη κυκλοφορία των δεδομένων αυτών (1).

3. Εάν ένα κράτος μέλος προβλέπει εξαιρέσεις, μπορεί να καταρτίσει κατάλογο κριτηρίων, προσπελάσιμο από το κοινό, βάσει των οποίων η αρμόδια αρχήμπορεί να αποφασίζει τον τρόπο εξέτασης των αιτήσεων.

4. Περιβαλλοντικές πληροφορίες που κατέχονται από τις δημόσιες αρχές ή για λογαριασμό τους και οι οποίες έχουν ζητηθεί από τον αιτούντα παρέχονται εν μέρει όταν είναι δυνατόν να διαχωρισθούν οι πληροφορίες που εμπίπτουν στο πεδίο εφαρμογής της παραγράφου 1 στοιχεία δ) και ε) ήτης παραγράφου 2 από το υπόλοιπο των αιτούμενων πληροφοριών.

5. Η άρνηση παροχής, συνολικά ήεν μέρει, των αιτούμενων πληροφοριών κοινοποιείται στον αιτούντα εγγράφως ήηλεκτρονικώς, εάν η αίτηση υποβλήθηκε εγγράφως ή εάν ο αιτών το ζητήσει ρητώς, εντός της προθεσμίας του άρθρου 3 παράγραφος 2 στοιχείο α) ή, κατά περίπτωση, στοιχείο β). Η κοινοποίηση πρέπει να αναφέρει τους λόγους της απόρριψης και να περιλαμβάνει πληροφορίες σχετικά με τη διαδικασία προσφυγής που προβλέπεται σύμφωνα με το άρθρο 6.

(1) ΕΕ L 281 της 23.11.1995, σ. 31.

Άρθρο 5

Τέλη

1. Η πρόσβαση στα δημόσια αρχεία ήκαταλόγους που καταρτίζονται και τηρούνται σύμφωνα με τις διατάξεις του άρθρου 3 παράγραφος 5 και η επιτόπια εξέταση αιτούμενων πληροφοριών είναι δωρεάν.

2. Οι δημόσιες αρχές δύνανται να επιβάλλουν τέλη για την παροχήπεριβαλλοντικών πληροφοριών αλλά τα τέλη αυτά δεν υπερβαίνουν ένα εύλογο ποσό.

3. Σε περίπτωση επιβολής τέλους, οι δημόσιες αρχές δημοσιεύουν και διαθέτουν στους αιτούντες πίνακα αυτών των τελών καθώς και πληροφορίες όσον αφορά τις συνθήκες υπό τις οποίες ένα τέλος μπορεί να επιβληθεί ή να αρθεί.

Άρθρο 6

Προσφυγή στη δικαιοσύνη

1. Τα κράτη μέλη διασφαλίζουν ότι ο αιτών, ο οποίος θεωρεί ότι η αίτησήτου για παροχή πληροφοριών αγνοήθηκε, απορρίφθηκε αδικαιολόγητα (πλήρως ή εν μέρει), απαντήθηκε πλημμελώς ήδεν αντιμετωπίσθηκε σύμφωνα με τις διατάξεις των άρθρων 3, 4 ή 5, έχει δικαίωμα να ασκεί προσφυγήγια την επανεξέταση πράξεων ήπαραλείψεων της οικείας δημόσιας αρχής από την ίδια ή άλλη δημόσια αρχή ή για διοικητική επανεξέταση από ανεξάρτητη και αμερόληπτη νομίμως συσταθείσα αρχή. Οι σχετικές διαδικασίες είναι ταχύρρυθμες και διεξάγονται ατελώς ήμε περιο ρισμένο κόστος.

2. Πέραν της διαδικασίας προσφυγής η οποία αναφέρεται στην παράγραφο 1, τα κράτη μέλη εξασφαλίζουν ότι ο αιτών έχει δικαίωμα να ασκεί προσφυγή ενώπιον δικαστηρίου ή άλλης ανεξάρτητης και αμερόληπτης νομίμως συσταθείσας αρχής, στο πλαίσιο της οποίας μπορούν να επανεξετάζονται οι πράξεισήπαραλείψεις της οικείας δημόσιας αρχής, και της οποίας οι αποφάσεις μπορεί να γίνουν τελεσίδικες. Τα κράτη μέλη μπορούν επίσης να εξασφαλίζουν ότι οι τρίτοι οι οποίοι ενοχοποιούνται από τη δημοσιοποίηση πληροφοριών έχουν επίσης δικαίωμα προσφυγής στη δικαιοσύνη.

3. Οι τελεσίδικες αποφάσεις δυνάμει της παραγράφου 2 είναι δεσμευτικές για τη δημόσια αρχή που κατέχει την πληροφορία. Οι σχετικοί λόγοι αναφέρονται εγγράφως, τουλάχιστον στις περιπτώσεις που η πρόσβαση στις πληροφορίες δεν γίνεται δεκτήδυνάμει του παρόντος άρθρου.

Άρθρο 7

Διάδοση περιβαλλοντικών πληροφοριών

1. Τα κράτη μέλη λαμβάνουν τα αναγκαία μέτρα ώστε να εξασφαλίζουν ότι οι δημόσιες αρχές οργανώνουν τις περιβαλλοντικές πληροφορίες της αρμοδιότητάς τους τις οποίες κατέχουν ήπου κατέχονται για λογαριασμό τους με σκοπό την ενεργητικήκαι συστηματικήδιάδοσήτους , ιδίως με την τεχνολογία επικοινωνιών μέσω υπολογιστή ή /και την ηλεκτρονική τεχνολογία , εφόσον υπάρχουν.

Οι πληροφορίες που παρέχονται με την τεχνολογία επικοινωνιών μέσω υπολογιστή ή /και την ηλεκτρονική τεχνολογία δεν είναι υποχρεωτικό να περιλαμβάνουν στοιχεία συλλεγέντα πριν από την έναρξη ισχύος της παρούσας οδηγίας, εκτός αν τα στοιχεία αυτά είναι ήδη διαθέσιμα υπό ηλεκτρονική μορφή.

Τα κράτη μέλη διασφαλίζουν ότι οι περιβαλλοντικές πληροφορίες καθίστανται σταδιακά διαθέσιμες σε ηλεκτρονικές βάσεις δεδομένων που είναι εύκολα προσιτές στο κοινό μέσω δημοσίων δικτύων τηλεπικοινωνιών.

2. Οι πληροφορίες, που πρέπει να παρέχονται και να διαδίδονται, ενημερώνονται κατά περίπτωση και περιλαμβάνουν τουλάχιστον:

α) τα κείμενα των διεθνών συνθηκών, συμβάσεων ήσυμφωνιών καθώς και τα κείμενα της κοινοτικής, εθνικής, περιφερειακής ή τοπικής νομοθεσίας που αφορούν στο περιβάλλον ή αναφέρονται σ' αυτό·

β) τις πολιτικές, τα σχέδια και τα προγράμματα που συνδέονται με το περιβάλλον·

γ) τις εκθέσεις προόδου που εκπονούν, ήτηρούν σε ηλεκτρονική μορφή, δημόσιες αρχές σχετικά με την εφαρμογήτων στοιχείων που αναφέρονται στα στοιχεία α) και β)·

δ) τις εκθέσεις για την κατάσταση του περιβάλλοντος οι οποίες αναφέρονται στην παράγραφο 3·

ε) τα δεδομένα ήτις περιλήψεις των δεδομένων που προκύπτουν από το έλεγχο δραστηριοτήτων που επηρεάζουν ή ενδέχεται να επηρεάσουν το περιβάλλον·

στ) τις άδειες που έχουν σημαντικές επιπτώσεις στο περιβάλλον και τις περιβαλλοντικές συμφωνίες ήμια αναφορά για το πού μπορεί να αναζητηθεί ή να βρεθεί η πληροφορία στο πλαίσιο του άρθρου 3·

ζ) τις μελέτες του αντίκτυπου στο περιβάλλον και τις αξιολογήσεις των κινδύνων που αφορούν τα στοιχεία του περιβάλλοντος που αναφέρονται στο άρθρο 2 παράγραφος 1 στοιχείο α) ή μια αναφορά για το πού μπορεί να αναζητηθεί ή να βρεθεί η πληροφορία στο πλαίσιο του άρθρου 3.

3. Με την επιφύλαξη της τήρησης των ειδικών υποχρεώσεων υποβολής εκθέσεων που επιβάλλει η κοινοτική νομοθεσία, τα κράτη μέλη λαμβάνουν τα ανα-

γκαία μέτρα για να εξασφαλίζουν ότι δημοσιεύονται, σε τακτικά χρονικά διαστήματα που δεν υπερβαίνουν την τετραετία, εθνικές και, ενδεχομένως, περιφερειακές ήτοπικές εκθέσεις σχετικά με την κατάσταση του περιβάλλοντος· οι εκθέσεις αυτές περιλαμβάνουν πληροφορίες σχετικά με την ποιότητα του περιβάλλοντος και τις πιέσεις που υφίσταται.

4. Με την επιφύλαξη της τήρησης ειδικών υποχρεώσεων που επιβάλλει η κοινοτικήνομοθεσία , τα κράτη μέλη λαμβάνουν τα αναγκαία μέτρα για να εξασφαλίσουν ότι, σε περίπτωση άμεσης απειλής της ανθρώπινης ζωής ή του περιβάλλοντος λόγω ανθρώπινων δραστηριοτήτων ή φυσικών αιτίων, διαδίδονται πάραυτα και χωρίς καθυστέρηση όλες οι πληροφορίες που κατέχονται από τις δημόσιες αρχές ή για λογαριασμό τους και οι οποίες θα ήταν δυνατόν να επιτρέψουν στο κοινό, που ενδέχεται να θιγεί, να λάβει μέτρα για την πρόληψη ήτον περιορισμό των ζημιών από την εν λόγω απειλή.

5. Οι εξαιρέσεις του άρθρου 4 παράγραφοι 1 και 2 μπορούν να ισχύουν για τις υποχρεώσεις που επιβάλλει το παρόν άρθρο.

6. Τα κράτη μέλη μπορούν να ικανοποιούν τις απαιτήσεις του παρόντος άρθρου με τη δημιουργία συνδέσεων με ιστοσελίδες του Διαδικτύου στις οποίες θα μπορούν να αναζητούνται οι πληροφορίες.

Άρθρο 8

Ποιότητα της περιβαλλοντικής πληροφόρησης

1. Τα κράτη μέλη εξασφαλίζουν, στο μέτρο του δυνατού, ότι οι πληροφορίες που συλλέγονται από τα ίδια ή για λογαριασμό τους είναι ενημερωμένες, ακριβείς και συγκρίσιμες.

2. Κατόπιν αιτήσεως, οι δημόσιες αρχές απαντούν σε αιτήσεις παροχής των πληροφοριών που αναφέρονται στο άρθρο 2 παράγραφος 1 στοιχείο β), υποδεικνύοντας στον αιτούντα πού μπορούν να βρεθούν πληροφορίες, εφόσον διατίθενται, σχετικά με τις διαδικασίες μέτρησης, συμπεριλαμβανομένων των μεθόδων ανάλυσης, δειγματοληψίας και προεπεξεργασίας των δειγμάτων που χρησιμοποιούνται για τη συλλογήτης αιτούμενης πληροφορίας, ήαναφέροντας μια τυποποιημένη διαδικασία που χρησιμοποιήθηκε.

Άρθρο 9

Διαδικασία αναθεώρησης

1. Το αργότερο στις 14 Φεβρουαρίου 2009, τα κράτη μέλη εκπονούν έκθεση σχετικά με την πείρα που αποκομίζεται από την εφαρμογή της παρούσας οδηγίας.

Η έκθεση διαβιβάζεται στην Επιτροπήτο αργότερο στις 14 Αυγούστου 2009.

Το αργότερο στις 14 Φεβρουαρίου 2004, η Επιτροπήδιαβιβάζει στα κράτη μέλη έγγραφο προσανατολισμού στο οποίο εκτίθεται σαφώς ο τρόπος με τον οποίο επιθυμεί να συντάσσουν τις εκθέσεις τους τα κράτη μέλη.

2. Βάσει της κτηθείσας πείρας και λαμβάνοντας υπόψη τις εξελίξεις στην τεχνολογία επικοινωνιών μέσω υπολογιστή ή /και την ηλεκτρονική τεχνολογία , η Επιτροπήυποβάλλει στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και το Συμβούλιο έκθεση συνοδευόμενη από τις τυχόν προτάσεις αναθεώρησης τις οποίες κρίνει σκόπιμες.

Άρθρο 10

Εφαρμογή

Τα κράτη μέλη θέτουν σε ισχύ τις αναγκαίες νομοθετικές, κανονιστικές και διοικητικές διατάξεις για να συμμορφωθούν με την παρούσα οδηγία το αργότερο μέχρι τις 14 Φεβρουαρίου 2005.

Ενημερώνουν αμέσως την Επιτροπή σχετικά .

Οι διατάξεις αυτές, όταν θεσπίζονται από τα κράτη μέλη, αναφέρονται στην παρούσα οδηγία ήσυνοδεύονται από την παρόμοια αναφορά αυτήκατά την επίσημη δημοσίευσή τους. Οι λεπτομερείς διατάξεις για την αναφορά αυτήκαθορίζοντ αι από τα κράτη μέλη.

Άρθρο 11

Κατάργηση

Η οδηγία 90/313/ΕΟΚ καταργείται από τις 14 Φεβρουαρίου 2005.

Οι παραπομπές στην καταργούμενη οδηγία θεωρούνται ως παραπομπές στην παρούσα οδηγία σύμφωνα με τον πίνακα αντιστοιχίας του παραρτήματος.

Άρθρο 12

Έναρξη ισχύος

Η παρούσα οδηγία αρχίζει να ισχύει την ημέρα της δημοσίευσής της στην Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Άρθρο 13

Αποδέκτες

Η παρούσα οδηγία απευθύνεται στα κράτη μέλη.

Βρυξέλλες, 28 Ιανουαρίου 2003.

Για το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο

Ο Πρόεδρος

P. COX

Για το Συμβούλιο

Ο Πρόεδρος

Γ. ΠΑΠΑΝΔΡΕΟΥ

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

ΠΙΝΑΚΑΣ ΑΝΤΙΣΤΟΙΧΙΑΣ

Οδηγία 90/313/ΕΟΚ	Παρούσα οδηγία
Άρθρο 1	Άρθρο 1 στοιχείο α Άρθρο 1 στοιχείο β)
Άρθρο 2 στοιχείο α) Άρθρο 2 στοιχείο β) - - - -	Άρθρο 2 παράγραφος 1 Άρθρο 2 παράγραφος 2 Άρθρο 2 παράγραφος 3 Άρθρο 2 παράγραφος 4 Άρθρο 2 παράγραφος 5 Άρθρο 2 παράγραφος 6
Άρθρο 3 παράγραφος 1 Άρθρο 3 παράγραφος 2 Άρθρο 3 παράγραφος 3 Άρθρο 3 παράγραφος 4 - - -	Άρθρο 3 παράγραφος 1 και άρθρο 3 παράγραφος 5 Άρθρο 4 παράγραφος 2 και άρθρο 4 παράγραφος 4 Άρθρο 4 παράγραφος 1 στοιχεία β), γ), δ) και ε) Άρθρο 3 παράγραφος 2 και άρθρο 4 παράγραφος 5 Άρθρο 4 παράγραφος 1 στοιχείο α) Άρθρο 3 παράγραφος 3 Άρθρο 3 παράγραφος 4
Άρθρο 4 -	Άρθρο 6 παράγραφος 1 και άρθρο 6 παράγραφος 2 Άρθρο 6 παράγραφος 3
Άρθρο 5 - -	Άρθρο 5 παράγραφος 1 Άρθρο 5 παράγραφος 2 Άρθρο 5 παράγραφος 3
Άρθρο 6	Άρθρο 2 παράγραφος 2 στοιχείο γ) και άρθρο 3 παράγραφος 1
Άρθρο 7 - - -	Άρθρο 7 παράγραφοι 1, 2 και 3 Άρθρο 7 παράγραφος 4 Άρθρο 7 παράγραφος 5 Άρθρο 7 παράγραφος 6
-	Άρθρο 8
Άρθρο 8	Άρθρο 9
Άρθρο 9	Άρθρο 10
Άρθρο 10	Άρθρο 13
	Άρθρο 11
	Άρθρο 12

PROTOCOL ON POLLUTANT RELEASE AND TRANSFER REGISTERS

The Parties to this Protocol,

Recalling article 5, paragraph 9, and article 10, paragraph 2, of the 1998 Convention on Access to Information, Public Participation in Decision-making and Access to Justice in Environmental Matters (the Aarhus Convention),

Recognizing that pollutant release and transfer registers provide an important mechanism to increase corporate accountability, reduce pollution and promote sustainable development, as stated in the Lucca Declaration adopted at the first meeting of the Parties to the Aarhus Convention,

Having regard to principle 10 of the 1992 Rio Declaration on Environment and Development,

Having regard also to the principles and commitments agreed to at the 1992 United Nations Conference on Environment and Development, in particular the provisions in chapter 19 of Agenda 21,

Taking note of the Programme for the Further Implementation of Agenda 21, adopted by the General Assembly of the United Nations at its nineteenth special session, 1997, in which it called for, inter alia, enhanced national capacities and capabilities for information collection, processing and dissemination, to facilitate public access to information on global environmental issues through appropriate means,

Having regard to the Plan of Implementation of the 2002 World Summit on Sustainable Development, which encourages the development of coherent, integrated information on chemicals, such as through national pollutant release and transfer registers,

Taking into account the work of the Intergovernmental Forum on Chemical Safety, in particular the 2000 Bahia Declaration on Chemical Safety, the Priorities for Action Beyond 2000 and the Pollutant Release and Transfer Register/Emission Inventory Action Plan,

Taking into account also the activities undertaken within the framework of the Inter-Organization Programme for the Sound Management of Chemicals,

Taking into account furthermore the work of the Organisation for Economic Co-operation and Development, in particular its Council Recommendation on Implementing Pollutant Release and Transfer Registers, in which the Council calls upon member countries to establish and make publicly available national pollutant release and transfer registers,

Wishing to provide a mechanism contributing to the ability of every person of present and future generations to live in an environment adequate to his or her health and well -being, by ensuring the development of publicly accessible environmental information systems,

Wishing also to ensure that the development of such systems takes into account principles contributing to sustainable development such as the precautionary approach set forth in principle 15 of the 1992 Rio Declaration on Environment and Development,

Recognizing the link between adequate environmental information systems and the exercise of the rights contained in the Aarhus Convention,

Noting the need for cooperation with other international initiatives concerning pollutants and waste, including the 2001 Stockholm Convention on Persistent Organic Pollutants and the 1989 Basel Convention on the Control of Transboundary Movements of Hazardous Wastes and their Disposal,

Recognizing that the objectives of an integrated approach to minimizing pollution and the amount of waste resulting from the operation of industrial installations and other sources are to achieve a high level of protection for the environment as a whole, to move towards sustainable and environmentally sound development and to protect

the health of present and future generations,

Convinced of the value of pollutant release and transfer registers as a cost -effective tool for encouraging improvements in environmental performance, for providing public access to information on pollutants released into and transferred in and through communities, and for use by Governments in tracking trends, demonstrating progress in pollution reduction, monitoring compliance with certain international agreements, setting priorities and evaluating progress achieved through environmental policies and programmes,

Believing that pollutant release and transfer registers can bring tangible benefits to industry through the improved management of pollutants,

Noting the opportunities for using data from pollutant release and transfer registers, combined with health, environmental, demographic, economic or other types of relevant information, for the purpose of gaining a better understanding of potential problems, identifying 'hot spots', taking preventive and mitigating measures, and setting environmental management priorities,

Recognizing the importance of protecting the privacy of identified or identifiable natural persons in the processing of information reported to pollutant release and transfer regi sters in accordance with applicable international standards relating to data protection,

Recognizing also the importance of developing internationally compatible national pollutant release and transfer register systems to increase the comparability of data,

Noting that many member States of the United Nations Economic Commission for Europe, the European Community and the Parties to the North American Free Trade Agreement are acting to collect data on pollutant releases and transfers from various sources and to make these data publicly accessible, and recognizing especially in this area the long and valuable experience in certain countries,

Taking into account the different approaches in existing emission registers and the need to avoid duplication, and recognizing therefore that a certain degree of flexibility is needed,

Urging the progressive development of national pollutant release and transfer registers,

Urging also the establishment of links between national pollutant release and transfer registers and information systems on other releases of public concern,

Have agreed as follows:

Article 1
OBJECTIVE

The objective of this Protocol is to enhance public access to information through the establishment of coherent, integrated, nationwide pollutant release and transfer registers (PRTRs) in accordance with the provisions of this Protocol, which could facilitate public participation in environmental decision-making as well as contribute to the prevention and reduction of pollution of the environment.

Article 2
DEFINITIONS

For the purposes of this Protocol,

1. "Party" means, unless the text indicates otherwise, a State or a regional economic integration organization referred to in article 24 which has consented to be bound by this Protocol and for which the Protocol is in force;

2. "Convention" means the Convention on Access to Information, Public Participation in Decision-making and Access to Justice in Environmental Matters, done at Aarhus, Denmark, on 25 June 1998;

3. "The public" means one or more natural or legal persons, and, in accordance with national legislation or practice, their associations, organizations or groups;

4. "Facility" means one or more installations on the same site, or on adjoining sites, that are owned or operated by the same natural or legal person;

5. "Competent authority" means the national authority or authorities, or any other competent body or bodies, designated by a Party to manage a national pollutant release and transfer register system;

6. "Pollutant" means a substance or a group of substances that may be harmful to the environment or to human health on account of its properties and of its introduction into the environment;

7. "Release" means any introduction of pollutants into the environment as a resul t of any human activity, whether deliberate or accidental, routine or non-routine, including spilling, emitting, discharging, injecting, disposing or dumping, or through sewer systems without final waste-water treatment;

8. "Off-site transfer" means the movement beyond the boundaries of the facility of either pollutants or waste destined for disposal or recovery and of pollutants in waste water destined for waste-water treatment;

9. "Diffuse sources" means the many smaller or scattered sources from which pollutants may be released to land, air or water, whose combined impact on those media may be significant and for which it is impractical to collect reports from each individual source;

10. The terms "national" and "nationwide" shall, with respect to the obligations under the Protocol on Parties that are regional economic integration organizations, be construed as applying to the region in question unless otherwise indicated;

11. "Waste" means substances or objects which are:

(a) Disposed of or recovered;
(b) Intended to be disposed of or recovered; or
(c) Required by the provisions of national law to be disposed of or recovered;

12. "Hazardous waste" means waste that is defined as hazardous by the provisions of national law;

13. "Other waste" means waste that is not hazardous waste;

14. "Waste water" means used water containing substances or objects that is subject to regulation by national law.

Article 3

GENERAL PROVISIONS

1. Each Party shall take the necessary legislative, regulatory and ot her measures, and appropriate enforcement measures, to implement the provisions of this Protocol.

2. The provisions of this Protocol shall not affect the right of a Party to maintain or introduce a more extensive or more publicly accessible pollutant release and transfer register than required by this Protocol.

3. Each Party shall take the necessary measures to require that employees of a facility and members of the public who report a violation by a facility of national laws implementing this Protocol to public authorities are not penalized, persecuted or harassed by that facility or public authorities for their actions in reporting the violation.

4. In the implementation of this Protocol, each Party shall be guided by the precautionary approach as set forth in principle 15 of the 1992 Rio Declaration on Environment and Development.

5. To reduce duplicative reporting, pollutant release and transfer register systems may be integrated to the degree practicable with existing information sources such as repo rting mechanisms under licences or operating permits.

6. Parties shall strive to achieve convergence among national pollutant release and transfer registers.

Article 4

CORE ELEMENTS OF A POLLUTANT RELEASE AND TRANSFER REGISTER SYSTEM

In accordance wi th this Protocol, each Party shall establish and maintain a publicly accessible national pollutant release and transfer register that:

(a) Is facility-specific with respect to reporting on point sources;
(b) Accommodates reporting on diffuse sources;
(c) Is pollutant-specific or waste-specific, as appropriate;
(d) Is multimedia, distinguishing among releases to air, land and water;
(e) Includes information on transfers;
(f) Is based on mandatory reporting on a periodic basis;
(g) Includes standardized and timely data, a limited number of standardized reporting thresholds and limited provisions, if any, for confidentiality;
(h) Is coherent and designed to be user-friendly and publicly accessible, including in electronic form;
(i) Allows for public participation in its development and modification; and
(j) Is a structured, computerized database or several linked databases maintained by the competent authority.

Article 5

DESIGN AND STRUCTURE

1. Each Party shall ensure that the data held on the register referred to in article 4 are presented in both aggregated and non-aggregated forms, so that releases and transfers can be searched and identified according to:

(a) Facility and its geographical location;
(b) Activity;
(c) Owner or operator, and, as appropriate, company;

(d) Pollutant or waste, as appropriate;

(e) Each of the environmental media into which the pollutant is released; and

(f) As specified in article 7, paragraph 5, the destination of the transfer and, where appropriate, the disposal or recovery operation for waste.

2. Each Party shall also ensure that the data can be searched and identified according to those diffuse sources which have been included in the register.

3. Each Party shall design its register taking into account the possibility of its future expansion and ensuring that the reporting data from at least the ten previous reporting years are publicly accessible.

4. The register shall be designed for maximum ease of public access through electronic means, such as the Internet. The design shall allow that, under normal operating conditions, the information on the register is continuously and immediately available through electronic means.

5. Each Party should provide links in its register to its relevant existing, publicly accessible databases on subject matters related to environmental protection.

6. Each Party shall provide links in its register to the pollutant release and transfer registers of other Parties to the Protocol and, where feasible, to those of other countries.

Article 6

SCOPE OF THE REGISTER

1. Each Party shall ensure that its register includes the information on:

(a) Releases of pollutants required to be reported under article 7, paragraph 2;

(b) Off-site transfers required to be r eported under article 7, paragraph 2; and

(c) Releases of pollutants from diffuse sources required under article 7, paragraph 4.

2. Having assessed the experience gained from the development of national pollutant release and transfer registers and the implementation of this Protocol, and taking into account relevant international processes, the Meeting of the Parties shall review the reporting requirements under this Protocol and shall consider the following issues in its further development:

(a) Revision of the activities specified in annex I;

(b) Revision of the pollutants specified in annex II;

(c) Revision of the thresholds in annexes I and II; and

(d) Inclusion of other relevant aspects such as information on on-site transfers, storage, the specification of reporting requirements for diffuse sources or the development of criteria for including pollutants under this Protocol.

Article 7

REPORTING REQUIREMENTS

1. Each Party shall either:

(a) Require the owner or the operator of each individual facility within its jurisdiction that undertakes one or more of the activities specified in annex I above the applicable capacity threshold specified in annex I, column 1, and:

(i) Releases any pollutant specified in annex II in quantities exceeding the applicable thresholds specified in annex II, column 1;

(ii) Transfers off-site any pollutant specified in annex II in quantities exceeding the applicable threshold specified in annex II, column 2, where the Party has opted for pollutant-specific reporting of transfers pursuant to paragraph 5 (d);

(iii) Transfers off-site hazardous waste exceeding 2 tons per year or other waste exceeding 2,000 tons per year, where the Party has opted for waste-specific reporting of transfers pursuant to paragraph 5 (d); or

(iv) Transfers off-site any pollutant specified in annex II in waste water destined for waste-water treatment in quantities exceeding the applicable threshold specified in annex II, column 1b;

to undertake the obligation imposed on that owner or operator pursuant to paragraph 2; or

(b) Require the owner or the operator of each individual facility within its jurisdiction that undertakes one or more of the activities specified in annex I at or above the employee threshold specified in annex I, column 2, and manufactures, processes or uses any pollutant specified in annex II in quantities exceeding the applicable threshold specified in annex II, column 3, to undertake the obligation imposed on that owner or operator pursuant to paragraph 2.

2. Each Party shall require the owner or operator of a facility referred to in paragraph 1 to submit the information specified in paragraphs 5 and 6, and in accordance with

the requirements therein, with respect to those pollutants and wastes for which thresholds were exceeded.

3. In order to achieve the objective of this Protocol, a Party may decide with respect to a particular pollutant to apply either a release threshold or a manufacture, process or use threshold, provided that this increases the relevant information on releases or transfers available in its register.

4. Each Party shall ensure that its competent authority collects, or shall designate one or more public authorities or competent bodies to collect, the information on releases of pollutants from diffuse sources specified in paragraphs 7 and 8, for inclusion in its register.

5. Each Party shall require the owners or operators of the facilities required to report under paragraph 2 to complete and submit to its competent authority, the following inf ormation on a facility-specific basis:

(a) The name, street address, geographical location and the activity or activities of the reporting facility, and the name of the owner or operator, and, as appropriate, company;

(b) The name and numerical identifier of each pollutant required to be reported pursuant to paragraph 2;

(c) The amount of each pollutant required to be reported pursuant to paragraph 2 released from the facility to the environment in the reporting year, both in aggregate and according to whether the release is to air, to water or to land, including by underground injection;

(d) Either:

(i) The amount of each pollutant required to be reported pursuant to paragraph 2 that is transferred off-site in the reporting year, distinguishing between the amounts transferred for disposal and for recovery, and the name and address of the facility receiving the transfer; or

(ii) The amount of waste required to be reported pursuant to paragraph 2 transferred off-site in the reporting year, distinguishing between hazardous waste and other waste, for any operations of recovery or disposal, indicating respectively with 'R' or 'D' whether the waste is destined for recovery or disposal pursuant to annex III and, for transboundary movements of hazardous waste, the name and address of the recoverer or disposer of the waste and the actual recovery or disposal site receiving the transfer;

(e) The amount of each pollutant in waste water required to be reported pursuant to paragraph 2 transferred off-site in t he reporting year; and

(f) The type of methodology used to derive the information referred to in subparagraphs (c) to (e), according to article 9, paragraph 2, indicating whether the information is based on measurement, calculation or estimation.

6. The information referred to in paragraph 5 (c) to (e) shall include information on releases and transfers resulting from routine activities and from extraordinary events.

7. Each Party shall present on its register, in an adequate spatial disaggregation, the information on releases of pollutants from diffuse sources for which that Party determines that data are being collected by the relevant authorities and can be practicably included. Where the Party determines that no such data exist, it shall take measures to initiate reporting on releases of relevant pollutants from one or more diffuse sources in accordance with its national priorities.

8. The information referred to in paragraph 7 shall include information on the type of methodology used to derive the information.

Article 8
REPORTING CYCLE

1. Each Party shall ensure that the information required to be incorporated in its register is publicly available, compiled and presented on the register by calendar year. The reporting year is the calendar year to which that information relates. For each Party, the first reporting year is the calendar year after the Protocol enters into force for that Party. The reporting required under article 7 shall be annual. However, the second reporting year may be the second calendar year following the first reporting year.

2. Each Party that is not a regional economic integration organization shall ensure that the information is incorporated into its register within fifteen months from the end of each reporting year. Howeve r, the information for the first reporting year shall be incorporated into its register within two years from the end of that reporting year.

3. Each Party that is a regional economic integration organization shall ensure that the information for a particular reporting year is incorporated into its register six months after the Parties that are not regional economic integration organizations are required to do so.

Article 9

DATA COLLECTION AND RECORD-KEEPING

1. Each Party shall require the owners or operators of the facilities subject to the reporting requirements of article 7 to collect the data needed to determine, in accordance with paragraph 2 below and with appropriate frequency, the facility's releases and off-site transfers subject to reporting under article 7 and to keep available for the competent authorities the records of the data from which the reported information was derived for a period of five years, starting from the end of the reporting year concerned. These records shall also describe the methodology used for data gathering.

2. Each Party shall require the owners or operators of the facilities subject to reporting under article 7 to use the best available information, which may include monitoring data, emission factors, mass balance equations, indirect monitoring or other calculations, engineering judgments and other methods. Where appropriate, this should be done in accordance with internationally approved methodologies.

Article 10

QUALITY ASSESSMENT

1. Each Party shall require the owners or operators of the facilities subject to the reporting requirements of article 7, paragraph 1, to assure the quality of the information that they report.

2. Each Party shall ensure that the data contained in its register are subject to quality assessment by the competent authority, in particular as to their completeness, consistency and credibility, taking into account any guidelines that may be developed by the Meeting of the Parties.

Article 11

PUBLIC ACCESS TO INFORMATION

1. Each Party shall ensure public access to information contained in its pollutant release and transfer register, without an interest having to be stated, and according to the provisions of this Protocol, primarily by ensuring that its register provides for direct electronic access through public telecommunications networks.

2. Where the information contained in its register is not easily publicly accessible by direct electronic means, each Party shall ensure that its competent authority upon request provides that information by any other effective means, as soon as possible and at the latest within one month after the request has been submitted.

3. Subject to paragraph 4, each Party shall ensure that access to information contained in its register is free of charge.

4. Each Party may allow its competent authority to make a charge for reproducing and mailing the specific information referred to in paragraph 2, but such charge shall not exceed a reasonable amount.

5. Where the information contained in its register is not easily publicly accessible by direct electronic means, each Party shall facilitate electronic access to its register in publicly accessible locations, for example in public libraries, offices of local authorities or other appropriate places.

Article 12

CONFIDENTIALITY

1. Each Party may authorize the competent authority to keep information held on the register confidential where public disclosure of that information would adversely affect:

(a) International relations, national defence or public security;
(b) The course of justice, the ability of a person to receive a fair trial or the ability of a public authority to conduct an enquiry of a criminal or disciplinary nature;
(c) The confidentiality of commercial and industrial information, where such conf identiality is protected by law in order to protect a legitimate economic interest;
(d) Intellectual property rights; or
(e) The confidentiality of personal data and/or files relating to a natural person if that person has not consented to the disclosure of the information to the public, where such confidentiality is provided for in national law.

The aforementioned grounds for confidentiality shall be interpreted in a restrictive way, taking into account the public interest served by disclosure and whe ther the information relates to releases into the environment.

2. Within the framework of paragraph 1 (c), any information on releases which is relevant for the protection of the environment shall be considered for disclosure according to national law.

3. Whenever information is kept confidential according

to paragraph 1, the register shall indicate what type of information has been withheld, through, for example, providing generic chemical information if possible, and for what reason it has been withheld.

Article 13
PUBLIC PARTICIPATION IN THE DEVELOPMENT OF NATIONAL POLLUTANT RELEASE AND TRANSFER REGISTERS

1. Each Party shall ensure appropriate opportunities for public participation in the development of its national pollutant release and transfer register, within the framework of its national law.

2. For the purpose of paragraph 1, each Party shall provide the opportunity for free public access to the information on the proposed measures concerning the development of its national pollutant release and transfer register and for the submission of any comments, information, analyses or opinions that are relevant to the decision-making process, and the relevant authority shall take due account of such public input.

3. Each Party shall ensure that, when a decision to establish or significantly change its register has been taken, information on the decision and the considerations on which it is based are made publicly available in a timely manner.

Article 14
ACCESS TO JUSTICE

1. Each Party shall, within the framework of its national legislation, ensure that any person who considers that his or her request for information under article 11, paragraph 2, has been ignored, wrongfully refused, whether in part or in full, inadequately answered, or otherwise no t dealt with in accordance with the provisions of that paragraph has access to a review procedure before a court of law or another independent and impartial body established by law.

2. The requirements in paragraph 1 are without prejudice to the respective rights and obligations of Parties under existing treaties applicable between them dealing with the subject matter of this article.

Article 15
CAPACITY-BUILDING

1. Each Party shall promote public awareness of its pollutant release and transfer register, and shall ensure that assistance and guidance are provided in accessing its register and in understanding and using the information contained in it.

2. Each Party should provide adequate capacity-building for and guidance to the responsible authorities and bodies to assist them in carrying out their duties under this Protocol.

Article 16
INTERNATIONAL COOPERATION

1. The Parties shall, as appropriate, cooperate and assist each other:

(a) In international actions in support of the objectives of this Protocol;

(b) On the basis of mutual agreement between the Parties concerned, in implementing national systems in pursuance of this Protocol;

(c) In sharing information under this Protocol on releases and transfers within border areas; and

(d) In sharing information under this Protocol concerning transfers among Parties.

2. The Parties shall encourage cooperation among each other and with relevant international organizations, as appropriate, to promote:

(a) Public awareness at the international level;

(b) The transfer of technology; and

(c) The provision of technical assistance to Parties that are developing countries and Parties with economies in transition in matters relating to this Protocol.

Article 17
MEETING OF THE PARTIES

1. A Meeting of the Parties is hereby established. Its first session shall be convened no later than two years after the entry into force of this Protocol. Thereafter, ordinary sessions of the Meeting of the Parties

shall be held sequentially with or parallel to ordi nary meetings of the Parties to the Convention, unless otherwise decided by the Parties to this Protocol. The Meeting of the Parties shall hold an extraordinary session if it so decides in the course of an ordinary session or at the written request of any Party provided that, within six months of it being communicated by the Executive Secretary of the Economic Commission for Europe to all Parties, the said request is supported by at least one third of these Parties.

2. The Meeting of the Parties shall keep under

continuous review the implementation and development of this Protocol on the basis of regular reporting by the Parties and, with this purpose in mind, shall:

(a) Review the development of pollutant release and transfer registers, and promote their progressive strengthening and convergence;

(b) Establish guidelines facilitating reporting by the Parties to it, bearing in mind the need to avoid duplication of effort in this regard;

(c) Establish a programme of work;

(d) Consider and, where appropriate, adopt measures to strengthen international cooperation in accordance with article 16;

(e) Establish such subsidiary bodies as it deems necessary;

(f) Consider and adopt proposals for such amendments to this Protocol and its annexes as are deemed necessary for the purposes of this Protocol, in accordance with the provisions of article 20;

(g) At its first session, consider and by consensus adopt rules of procedure for its sessions and those of its subsidiary bodies, taking into account any rul es of procedure adopted by the Meeting of the Parties to the Convention;

(h) Consider establishing financial arrangements by consensus and technical assistance mechanisms to facilitate the implementation of this Protocol;

(i) Seek, where appropriate, the services of other relevant international bodies in the achievement of the objectives of this Protocol; and

(j) Consider and take any additional action that may be required to further the objectives of this Protocol, such as the adoption of guidelines and recommendations which promote its implementation.

3. The Meeting of the Parties shall facilitate the exchange of information on the experience gained in reporting transfers using the pollutant-specific and waste-specific approaches, and shall review that experience in order to investigate the possibility of convergence between the two approaches, taking into account the public interest in information in accordance with article 1 and the overall effectiveness of national pollutant release and transfer registers.

4. The United Nations, its specialized agencies and the International Atomic Energy Agency, as well as any State or regional economic integration organization entitled under article 24 to sign this Protocol but which is not a Party to it, and any intergovernmental organization qualified in the fields to which the Protocol relates, shall be entitled to participate as observers in the sessions of the Meeting of the Parties. Their admission and participation shall be subject to the rules of procedure adopted by the Meeting of the Parties.

5. Any non-governmental organization qualified in the fields to which this Protocol relates which has informed the Executive Secretary of the Economic Commission for Europe of its wish to be represented at a session of the Meeting of the Parties shall be entitled to participate as an observer unless one third of the Parties present at the session raise objections. Their admission and participation shall be subject to the rules of procedure adopted by the Meeting of the Parties.

Article 18
RIGHT TO VOTE

1. Except as provided for in paragraph 2, each Party to this Protocol shall have one vote.

2. Regional economic integration organizations, in matters within their competence, shall exercise their right to vote with a number of votes equal to the number of their member States which are Parties. Such organizations shall not exercise their right to vote if their member States exercise theirs, and vice versa.

Article 19
ANNEXES

Annexes to this Protocol shall form an integral part thereof and, unless expressly provided otherwise, a reference to this Protocol constitutes at the same time a reference to any annexes thereto.

Article 20
AMENDMENTS

1. Any Party may propose amendments to this Protocol.

2. Proposals for amendments to this Protocol shall be considered at a session of the Meeting of the Parties.

3. Any proposed amendment to this Protocol shall be submitted in writing to the secretariat, which shall communicate it at least six months before the session at which it is proposed for adoption to all Parties, to other States and regional economic integration organizations that have consented to be bound by the Protocol and for which it has not yet entered into force and to Signatories.

4. The Parties shall make every effort to reach

agreement on any proposed amendment to this Protocol by consensus. If all efforts at consensus have been exhausted, and no agreement reached, the amendment shall as a last resort be adopted by a three-fourths majority vote of the Parties present and voting at the session.

5. For the purposes of this article, "Parties present and voting" means Parties present and casting an affirmative or negative vote.

6. Any amendment to this Protocol adopted in accordance with paragraph 4 shall be communicated by the secretariat to the Depositary, who shall circulate it to all Parties, to other States and regional economic integration organizations that have consented to be bound by the Protocol and for which it has not yet entered into force and to Signatories.

7. An amendment, other than one to an annex, shall enter into force for those Parties having ratified, accepted or approved it on the ninetieth day after the date of receipt by the Depositary of the instruments of ratification, acceptance or approval by at least three fourths of those which were Parties at the time of its adoption. Thereafter it shall enter into force for any other Party on the ninetieth day after that Party deposits its instrument of ratification, acceptance or approval of the amendment.

8. In the case of an amendment to an annex, a Party that does not accept such an amendment shall so notify the Depositary in writing within twelve months from the date of its circulation by the Depositary. The Depositary shall without delay inform all Parties of any such notification received. A Party may at any time withdraw a notification of non-acceptance, whereupon the amendment to an annex shall enter into force for that Party.

9. On the expiry of twelve months from the date of its circulation by the Depositary as provided for in paragraph 6, an amendment to an annex shall enter into force for those Parties which have not submitted a notification to the Depositary in accordance with paragraph 8, provided that, at that time, not more t han one third of those which were Parties at the time of the adoption of the amendment have submitted such a notification.

10. If an amendment to an annex is directly related to an amendment to this Protocol, it shall not enter into force until such time as the amendment to this Protocol enters into force.

Article 21
SECRETARIAT

The Executive Secretary of the Economic Commission for Europe shall carry out the following secretariat functions for this Protocol:

(a) The preparation and servicing of the sessions of the Meeting of the Parties;
(b) The transmission to the Parties of reports and other information received in accordance with the provisions of this Protocol;
(c) The reporting to the Meeting of the Parties on the activities of the secretariat; and
(d) Such other functions as may be determined by the Meeting of the Parties on the basis of available resources.

Article 22
REVIEW OF COMPLIANCE

At its first session, the Meeting of the Parties shall by consensus establish cooperative proce dures and institutional arrangements of a non-judicial, non-adversarial and consultative nature to assess and promote compliance with the provisions of this Protocol and to address cases of non-compliance. In establishing these procedures and arrangements, the Meeting of the Parties shall consider, inter alia, whether to allow for information to be received from members of the public on matters related to this Protocol.

Article 23
SETTLEMENT OF DISPUTES

1. If a dispute arises between two or more Parties about the interpretation or application of this Protocol, they shall seek a solution by negotiation or by any other peaceful means of dispute settlement acceptable to the parties to the dispute.

2. When signing, ratifying, accepting, approving or acceding to this Protocol, or at any time thereafter, a State may declare in writing to the Depositary that, for a dispute not resolved in accordance with paragraph 1, it accepts one or both of the following means of dispute settlement as compulsory in relation to any Party accepting the same obligation:

(a) Submission of the dispute to the International Court of Justice;
(b) Arbitration in accordance with the procedure set out in annex IV.

A regional economic integration organization may make a declaration with like effect in relation to arbitration in accordance with the procedures referred to in subparagraph (b).

3. If the parties to the dispute have accepted both means of dispute settlement referred to in paragraph 2, the dispute may be submitted only to the International Court of Justice, unless the parties to the dispute agree otherwise.

Article 24
SIGNATURE

This Protocol shall be open for signature at Kiev (Ukraine) from 21 to 23 May 2003 on the occasion of the fifth Ministerial Conference "Environment for Europe," and thereafter at United Nations Headquarters in New York until 31 December 2003, by all States which are members of the United Nations and by regional economic integration organizations constituted by sovereign States members of the United Nations to which their member States have transferred competence over matters governed by this Protocol, including the competence to enter into treaties in respect of these matters.

Article 25
DEPOSITARY

The Secretary-General of the United Nations shall act as the Depositary of this Protocol.

Article 26
RATIFICATION, ACCEPTANCE, APPROVAL AND ACCESSION

1. This Protocol shall be subject to ratification, acceptance or approval by signatory States and regional economic integration organizations referred to in article 24.

2. This Protocol shall be open for accession as from 1 January 2004 by the States and regional economic integration organizations referred to in article 24.

3. Any regional economic integration organization referred to in article 24 which becomes a Party without any of its member States being a Party shall be bound by all the obligations under this Protocol. If one or more member States of such an organization is a Party, the organization and its member States shall decide on their respective responsibilities for the performance of their obligations under this Protocol. In such cases, the organization and the member States shall not be entitled to exercise rights under this Protocol concurrently.

4. In their instruments of ratification, acceptance, approval or accession, the regional economic integration organizations referred to in article 24 shall declare the extent of their competence with respect to the matters governed by this Protocol. These organizations shall also inform the Depositary of any substantial modifications to the extent of their competence.

Article 27
ENTRY INTO FORCE

1. This Protocol shall enter into force on the ninetieth day after the date of deposit of the sixteenth instrument of ratification, acceptance, approval or accession.

2. For the purposes of paragraph 1, any instrument deposited by a regional economic integration organization shall not be counted as additional to those deposited by the States members of such an organization.

3. For each State or regional economic integration organization which ratifies, accepts or approves this Protocol or accedes thereto after the deposit of the sixteenth instrument of ratification, acceptance, approval or accession, the Protocol shall enter into force on the nine tieth day after the date of deposit by such State or organization of its instrument of ratification, acceptance, approval or accession.

Article 28
RESERVATIONS

No reservations may be made to this Protocol.

Article 29
WITHDRAWAL

At any time after three years from the date on which this Protocol has come into force with respect to a Party, that Party may withdraw from the Protocol by giving written notification to the Depositary. Any such withdrawal shall take effect on the ninetieth day after the date of its receipt by the Depositary.

Article 30
AUTHENTIC TEXTS

The original of this Protocol, of which the English, French and Russian texts are equally authentic, shall be deposited with the Secretary-General of the United Nations.

IN WITNESS WHEREOF the undersigned, being duly authorized thereto, have signed this Protocol.

DONE at Kiev, this twenty-first day of May, two thousand and three.

Annex I ACTIVITIES

No.	Activity	Capacity threshold (column 1)	Employee threshold (column 2)
1.	**Energy sector**		
(a)	Mineral oil and gas refineries	*	10 employees
(b)	Installations for gasification and liquefaction	*	
(c)	Thermal power stations and other combustion installations	With a heat input of 50 megawatts (MW)	
(d)	Coke ovens	*	
(e)	Coal rolling mills	With a capacity of 1 ton per hour	
(f)	Installations for the manufacture of coal products and solid smokeless fuel	*	
2.	**Production and processing of metals**		
(a)	Metal ore (including sulphide ore) roasting or sintering installations	*	10 employees
(b)	Installations for the production of pig iron or steel (primary or secondary melting) including continuous casting	With a capacity of 2.5 tons per hour	
(c)	Installations for the processing of ferrous metals: (i) Hot-rolling mills (ii) Smitheries with hammers (iii) Application of protective fused metal coats	With a capacity of 20 tons of crude steel per hour With an energy of 50 kilojoules per hammer, where the calorific power used exceeds 20 MW With an input of 2 tons of crude steel per hour	
(d)	Ferrous metal foundries	With a production capacity of 20 tons per day	
(e)	Installations: (i) For the production of non -ferrous crude metals from ore, concentrates or secondary raw materials by metallurgical, chemical or electrolytic processes	*	
	(ii) For the smelting, including the alloying, of non ferrous metals, including recovered products (refining, foundry casting, etc.)	With a melting capacity of 4 tons per day for lead and cadmium or 20 tons per day for all other metals	
(f)	Installations for surface treatment of metals and plastic materials using an electrolytic or chemical process	Where the volume of the treatment vats equals 30 m3	

No.	Activity	Capacity threshold (column 1)	Employee threshold (column 2)
3.	**Mineral industry**		
(a)	Underground mining and related operations	*	10 employees
(b)	Opencast mining	Where the surface of the area being mined equals 25 hectares	
(c)	Installations for the production of: (i) Cement clinker in rotary kilns (ii) Lime in rotary kilns (iii) Cement clinker or lime in other furnaces	With a production capacity of 500 tons per day With a production capacity exceeding 50 tons per day With a production capacity of 50 tons per day	
(d)	Installations for the production of asbestos and the manufacture of asbestos-based products	*	
(e)	Installations for the manufacture of glass, including glass fibre	With a melting capacity of 20 tons per day	
(f)	Installations for melting mineral substances, including the production of mineral fibres	With a melting capacity of 20 tons per day	
(g)	Installations for the manufacture of ceramic products by firing, in particular roofing tiles, bricks, refractory bricks, tiles, stoneware or porcelain	With a production capacity of 75 tons per day, or with a kiln capacity of 4 m_3 and with a setting density per kiln of 300 kg/m_3	

No.	Activity	Capacity threshold (column 1)	Employee threshold (column 2)
4.	**Chemical industry**		
(a)	Chemical installations for the production on an industrial scale of basic organic chemicals, such as: (i) Simple hydrocarbons (linear or cyclic, saturated or unsaturated, aliphatic or aromatic) (ii) Oxygen-containing hydrocarbons such as alcohols, aldehydes, ketones, carboxylic acids, esters, acetates, ethers, peroxides, epoxy resins (iii) Sulphurous hydrocarbons (iv) Nitrogenous hydrocarbons such as amines, amides, nitrous compounds, nitro compounds or nitrate compounds, nitriles, cyanates, isocyanates (v) Phosphorus-containing hydrocarbons (vi) Halogenic hydrocarbons (vii) Organometallic compounds (viii) Basic plastic materials (polymers, synthetic fibres and cellulose-based fibres) (ix) Synthetic rubbers (x) Dyes and pigments (xi) Surface-active agents and surfactants	*	
(b)	Chemical installations for the production on an industrial scale of basic inorganic chemicals, such as: (i) Gases, such as ammonia, chlorine or hydrogen chloride, fluorine or hydrogen fluoride, carbon oxides, sulphur compounds, nitrogen oxides, hydrogen, sulphur dioxide, carbonyl chloride (ii) Acids, such as chromic acid, hydrofluoric acid, phosphoric acid, nitric acid, hydrochloric acid, sulphuric acid, oleum, sulphurous acids (iii) Bases, such as ammonium hydroxide, potassium hydroxide, sodium hydroxide (iv) Salts, such as ammonium chloride, potassium chlorate, potassium carbonate, sodium carbonate, perborate, silver nitrate (v) Non-metals, metal oxides or other inorganic compounds such as calc ium carbide, silicon, silicon carbide	*	10 employees
(c)	Chemical installations for the production on an industrial scale of phosphorous -, nitrogen- or potassium-based fertilizers (simple or compound fertilizers)	*	
(d)	Chemical installations for the production on an industrial scale of basic plant health products and of biocides	*	
(e)	Installations using a chemical or biological process for the production on an industrial scale of basic pharmaceutical products	*	
(f)	Installations for the production on an industrial scale of explosives and pyrotechnic products	*	10 employees
5.	**Waste and waste-water management**		

(a)	Installations for the incineration, pyrolysis, recovery, chemical treatment or landfilling of hazardous waste	Receiving 10 tons per day	10 employees
(b)	Installations for the incineration of municipal waste	With a capacity of 3 tons per hour	
(c)	Installations for the disposal of non -hazardous waste	With a capacity of 50 tons per day	
(d)	Landfills (excluding landfills of inert waste)	Receiving 10 tons per day or with a total capacity of 25,000 tons	

No.	Activity	Capacity threshold (column 1)	Employee threshold (column 2)
(e)	Installations for the disposal or recycling of animal carcasses and animal waste	With a treatment capacity of 10 tons per day	
(f)	Municipal waste-water treatment plants	With a capacity of 100,000 population equivalents	
(g)	Independently operated industrial waste-water treatment plants which serve one or more activities of this annex	With a capacity of 10,000 m3 per day	
6.	**Paper and wood production and processing**		
(a)	Industrial plants for the production of pulp from timber or similar fibrous materials	*	10 employees
(b)	Industrial plants for the production of paper and board and other primary wood products (such as chipboard, fibreboard and plywood)	With a production capacity of 20 tons per day	
(c)	Industrial plants for the p reservation of wood and wood products with chemicals	With a production capacity of 50 m3 per day	
7.	**Intensive livestock production and aquaculture**		
(a)	Installations for the intensive rearing of poultry or pigs	(i) With 40,000 places for poultry (ii) With 2,000 places for production pigs (over 30 kg) (iii) With 750 places for sows	10 employees
(b)	Intensive aquaculture	1,000 tons of fish and shellfish per year	

No.	Activity	Capacity threshold (column 1)	Employee threshold (column 2)
8.	Animal and vegetable products from the food and beverage sector		
(a)	Slaughterhouses	With a carcass production capacity of 50 tons per day	10 employees
(b)	Treatment and processing intended for the production of food and beverage products from: (i) Animal raw materials (other than milk) (ii) Vegetable raw materials	With a finished product production capacity of 75 tons per day With a finished product production capacity of 300 tons per day (average value on a quarterly basis)	
(c)	Treatment and processing of milk	With a capacity to receive 200 tons of milk per day (average value on an annual basis)	
9.	**Other activities**		
(a)	Plants for the pretreatment (operations such as washing, bleaching, mercerization) or dyeing of fibres or textiles	With a treatment capacity of 10 tons per day	10 employees
(b)	Plants for the tanning of hides and skins	With a treatment capacity of 12 tons of finished product per day	
(c)	Installations for the surface treatment of substances, objects or products using organic solvents, in particular for dressing, printing, coating, degreasing, waterproofing, sizing, painting, cleaning or impregnating	With a consumption capacity of 150 kg per hour or 200 tons per year	
(d)	Installations for the production of carbon (hard-burnt coal) or electrographite by means of incineration or graphitization	*	
(e)	Installations for the building of, and painting or removal of paint from ships	With a capacity for ships 100 m long	

Explanatory notes :

Column 1 contains the capacity thresholds referred to article 7, paragraph 1 (a).

An asterisk (*) indicates that no capacity threshold is applicable (all facilities are subject to reporting).

Column 2 contains the employee threshold referred to in article 7, paragraph 1 (b).

"10 employees" means the equivalent of 10 full-time e mployees.

Annex II
POLLUTANTS

No.	CAS number	Pollutant	Threshold for releases (column 1)			Threshold for off-site transfers of pollutants (column 2)	Manufacture, process or use threshold (column 3)
			to air (column 1a) kg/year	to water (column 1b) kg/year	to land (column 1c) kg/year	kg/year	kg/year
1	74-82-8	Methane (CH_4)	100 000	-	-	-	*
2	630-08-0	Carbon monoxide (CO)	500 000	-	-	-	*
3	124-38-9	Carbon dioxide (CO_2)	100 million	-	-	-	*
4		Hydro-fluorocarbons (HFCs)	100	-	-	-	*
5	10024-97-2	Nitrous oxide (N_2O)	10 000	-	-	-	*
6	7664-41-7	Ammonia (NH_3)	10 000	-	-	-	10 000
7		Non-methane volatile organic compounds (NMVOC)	100 000	-	-	-	*
8		Nitrogen oxides (NO_x/NO_2)	100 000	-	-	-	*
9		Perfluorocarbons (PFCs)	100	-	-	-	*
10	2551-62-4	Sulphur h exafluoride (SF_6)	50	-	-	-	*
11		Sulphur oxides (SO_x/SO_2)	150 000	-	-	-	*
12		Total nitrogen	-	50 000	50 000	10 000	10 000
13		Total phosphorus	-	5 000	5 000	10 000	10 000
14		Hydrochlorofluorocarbons (HCFCs)	1	-	-	100	10 000
15		Chlorofluorocarbons (CFCs)	1	-	-	100	10 000
16		Halons	1	-	-	100	10 000
17	7440-38-2	Arsenic and compounds (as As)	20	5	5	50	50
18	7440-43-9	Cadmium and compounds (as Cd)	10	5	5	5	5
19	7440-47-3	Chromium and compounds (as Cr)	100	50	50	200	10 000
20	7440-50-8	Copper and c ompounds (as Cu)	100	50	50	500	10 000
21	7439-97-6	Mercury and compounds (as Hg)	10	1	1	5	5
22	7440-02-0	Nickel and compounds (as Ni)	50	20	20	500	10 000
23	7439-92-1	Lead and compounds (as Pb)	200	20	20	50	50
24	7440-66-6	Zinc and compounds (as Zn)	200	100	100	1 000	10 000
25	15972-60-8	Alachlor	-	1	1	5	10 000
26	309-00-2	Aldrin	1	1	1	1	1
27	1912-24-9	Atrazine	-	1	1	5	10 000
28	57-74-9	Chlordane	1	1	1	1	1
29	143-50-0	Chlordecone	1	1	1	1	1
30	470-90-6	Chlorfenvinphos	-	1	1	5	10 000
31	85535-84-8	Chloro -alkanes, C_{10}-C_{13}	-	1	1	10	10 000
32	2921-88-2	Chlorpyrifos	-	1	1	5	10 000
33	50-29-3	DDT	1	1	1	1	1
34	107-06-2	1,2-dichloroethane (EDC)	1 000	10	10	100	10 000
35	75-09-2	Dichloromethane (DCM)	1 000	10	10	100	10 000
36	60-57-1	Dieldrin	1	1	1	1	1
37	330-54-1	Diuron	-	1	1	5	10 000
38	115-29-7	Endosulphan	-	1	1	5	10 000
39	72-20-8	Endrin	1	1	1	1	1
40		Halogenated organic compounds (as AOX)	-	1 000	1 000	1 000	10 000
41	76-44-8	Heptachlor	1	1	1	1	1
42	118-74-1	Hexachlorobenzene (HCB)	10	1	1	1	5
43	87-68-3	Hexachlorobutadiene (HCBD)	-	1	1	5	10 000
44	608-73-1	1,2,3,4,5, 6-hexachlorocyclohexane (HCH)	10	1	1	1	10
45	58-89-9	Lindane	1	1	1	1	1
46	2385-85-5	Mirex	1	1	1	1	1

No.	CAS number	Pollutant	Threshold for releases (column 1)			Threshold for off-site transfers of pollutants (column 2)	Manufacture, process or use threshold (column 3)
			to air (column 1a) kg/year	to water (column 1b) kg/year	to land (column 1c) kg/year	kg/year	kg/year
47		PCDD +PCDF (dioxins +furans) (as Teq)	0.001	0.001	0.001	0.001	0.001
48	608-93-5	Pentachlorobenzene	1	1	1	5	50
49	87-86-5	Pentachlorophenol (PCP)	10	1	1	5	10 000
50	1336-36-3	Polychlorinated biphenyls (PCBs)	0.1	0.1	0.1	1	50
51	122-34-9	Simazine	-	1	1	5	10 000
52	127-18-4	Tetrachloroethylene (PER)	2 000	-	-	1 000	10 000
53	56-23-5	Tetrachloromethane (TCM)	100	-	-	1 000	10 000
54	12002-48-1	Trichlorobenzenes (TCBs)	10	-	-	1 000	10 000
55	71-55-6	1,1,1-trichloroethane	100	-	-	1 000	10 000
56	79-34-5	1,1,2,2-tetrachloroethane	50	-	-	1 000	10 000
57	79-01-6	Trichloroethylene	2 000	-	-	1 000	10 000
58	67-66-3	Trichloromethane	500	-	-	1 000	10 000
59	8001-35-2	Toxaphene	1	1	1	1	1
60	75-01-4	Vinyl chloride	1 000	10	10	100	10 000
61	120-12-7	Anthracene	50	1	1	50	50
62	71-43-2	Benzene	1 000	200 (as BTEX) [a/]	200 (as BTEX) [a/]	2 000 (as BTEX) [a/]	10 000
63		Brominated diphenylethers (PBDE)	-	1	1	5	10 000
64		Nonylphenol ethoxylates (NP/NPEs) and related substances	-	1	1	5	10 000
65	100-41-4	Ethyl benzene	-	200 (as BTEX) [a/]	200 (as BTEX) [a/]	2 000 (as BTEX) [a/]	10 000
66	75-21-8	Ethylene oxide	1 000	10	10	100	10 000
67	34123-59-6	Isoproturon	-	1	1	5	10 000
68	91-20-3	Naphthalene	100	10	10	100	10 000
69		Organotin compounds (as total Sn)	-	50	50	50	10 000
70	117-81-7	Di-(2-ethyl hexyl) phthalate (DEHP)	10	1	1	100	10 000
71	108-95-2	Phenols (as total C)	-	20	20	200	10 000
72		Polycyclic aromatic hydrocarbons (PAHs) [b/]	50	5	5	50	50
73	108-88-3	Toluene	-	200 (as BTEX) [a/]	200 (as BTEX) [a/]	2 000 (as BTEX) [a/]	10 000
74		Tributyltin and compounds	-	1	1	5	10 000
75		Triphenyltin and compounds	-	1	1	5	10 000
76		Total organic carbon (TOC) (as total C or COD/3)	-	50 000	-	-	**
77	1582-09-8	Trifluralin	-	1	1	5	10 000
78	1330-20-7	Xylenes	-	200 (as BTEX) [a/]	200 (as BTEX) [a/]	2 000 (as BTEX) [a/]	10 000
79		Chlorides (as total Cl)	-	2 million	2 million	2 million	10 000 [c/]
80		Chlorine and inorganic compounds (as HCl)	10 000	-	-	-	10 000
81	1332-21-4	Asbestos	1	1	1	10	10 000
82		Cyanides (as total CN)	-	50	50	500	10 000
83		Fluorides (as total F)	-	2 000	2 000	10 000	10 000 [c/]
84		Fluorine and inorganic compounds (as HF)	5 000	-	-	-	10 000
85	74-90-8	Hydrogen cyanide (HCN)	200	-	-	-	10 000
86		Particulate matter (PM_{10})	50 000	-	-	-	*

Explanatory notes: The CAS number of the pollutant means the precise identifier in Chemical Abstracts Service. Column 1 contains the thresholds referred to in article 7, paragraph 1 (a)(i) and (iv). If the threshold in a given sub-column (air, water or land) is exceeded, reporting of releases or, for pollutants in waste water destined for waste-water treatment, transfers to the environmental medium referred to in that sub-column is required with respect to the facility

in question, for those Parties which have opted for a system of reporting pursuant to article 7, paragraph 1 (a).

Column 2 contains the thresholds referred to in article 7, paragraph 1 (a)(ii). If the threshold in this column is exceeded for a given pollutant, reporting of the off-site transfer of that pollutant is required with respect to the facility in question, for those Parties which have opted for a system of reporting pursuant to article 7, paragraph 1 (a)(ii).

Column 3 contains the thresholds referred to in article 7, paragraph (1)(b). If the threshold in this column is exceeded for a given pollutant, reporting of the releases and off-site transfers of that pollutant is required with respect to the facility in question, for those Parties which have opted for a system of reporting pursuant to article 7, paragraph 1 (b).

A hyphen (-) indicates that the parameter in question does not trigger a reporting requirement.

An asterisk (*) indicates that, for this pollutant, the release threshold in column (1)(a) is to be used rather than a manufacture, process or use threshold.

A double asterisk (**) indicates that, for this pollutant, the release threshold in column (1)(b) is to be used rather than a manufacture, process or use threshold.

Footnotes:

a/ Single pollutants are to be reported if the threshold for BTEX (the sum parameter of benzene, toluene, ethyl benzene, xylene) is exceeded.

b/ Polycyclic aromatic hydrocarbons (PAHs) are to be measured as benzo(a)pyrene (50-32-8), benzo(b)fluoranthene (205-99-2), benzo(k)fluoranthene (207-08-9), indeno(1,2,3-cd)pyrene (193-39-5) (derived from the Protocol on Persistent Organic Pollutants to the Convention on Long-range Transboundary Air Pollution).

c/ As inorganic compounds.

Annex III

PART A DISPOSAL OPERATIONS ('D')

-Deposit into or onto land (e.g. landfill)
-Land treatment (e.g. biodegradation of liquid or sludgy discards in soils)
-Deep injection (e.g. injection of pumpable discards into wells, salt domes or naturally occurring repositories)
-Surface impoundment (e.g. placement of liquid or sludge discards into pits, ponds or lagoons) -Specially engineered landfill (e.g. placement into lined discrete cells which are capped and isolated from one another and the environment) -Release into a water body except seas/oceans -Release into seas/oceans including sea-bed insertion -Biological treatment not specified elsewhere in this annex which results in final compounds or mixtures which are discarded by means of any of the operations specified in this part

-Physico-chemical treatment not specified elsewhere in this annex which results in final compounds or mixtures which are discarded by means of any of the operations specified in this part (e.g. evaporation, drying, calcination, neutralization, precipitation)

-Incineration on land -Incineration at sea -Permanent storage (e.g. emplacement of containers in a mine) -Blending or mixing prior to submission to any of the operations specified in this part -Repackaging prior to submission to any of the operations specified in this part -Storage pending any of the operations specified in this part

PART B RECOVERY OPERATIONS ('R')

-Use as a fuel (other than in direct incineration) or other means to generate energy -Solvent reclamation/ regeneration -Recycling/reclamation of organic substances which are not used as solvents -Recycling/reclamation of metals and metal compounds -Recycling/reclamation of other inorganic materials -Regeneration of acids or bases -Recovery of components used for pollution abatement -Recovery of components from catalysts -Used oil re-refining or other reuses of previously used oil -Land treatment resulting in benefit to agriculture or ecological improvement -Uses of residual materials obtained from any of the recovery operations specified above in this part -Exchange of wastes for submission to any of the recovery operations specified above in this part -Accumulation of material intended for any operation specified in this part

Annex IV ARBITRATION

1. In the event of a dispute being submitted for arbitration pursuant to article 23, paragraph 2, of this Protocol, a party or parties shall notify the other party or parties to the dispute by diplomatic means as well as the secretariat of the subject matter of arbitration and indicate, in particular, the articles of this Protocol whose interpretation or application is at issue. The secretariat shall forward the information received to all Parties to this Protocol.

2. The arbitral tribunal shall consist of three members. Both the claimant party or parties and the other party or parties to the dispute shal l appoint an arbitrator, and the two arbitrators so appointed shall designate by common agreement the third arbitrator, who shall be the president of the arbitral tribunal. The latter shall not be a national of one of the parties to the dispute, nor have his or her usual place of residence in the territory of one of these parties, nor be employed by any of them, nor have dealt with the case in any other capacity.

3. If the president of the arbitral tribunal has not been designated within two months of the appointment of the second arbitrator, the Executive Secretary of the Economic Commission for Europe shall, at the request of either party to the dispute, designate the president within a further two-month period.

4. If one of the parties to the dispute does not appoint an arbitrator within two months of the notification referred to in paragraph 1, the other party may so inform the Executive Secretary of the Economic Commission for Europe, who shall designate the president of the arbitral tribunal within a further two-month period. Upon designation, the president of the arbitral tribunal shall request the party which has not appointed an arbitrator to do so within two months. If it fails to do so within that period, the president shall so inform the Executive Secretary of the Economic Commission for Europe, who shall make this appointment within a further two-month period.

5. The arbitral tribunal shall render its decision in accordance with international law and the provisions of this Protocol.

6. Any arbitral tribunal constituted under the provisions set out in this annex shall draw up its own rules of procedure.

7. The decisions of the arbitral tribunal, both on procedure and on substance, shall be taken by majority vote of its members.

8. The tribunal may take all appropriate measures to establish the facts.

9. The parties to the dispute shall facilitate the work of the arbitral tribunal and, in particular, using all means at their disposal, shall:

(a) Provide it with all relevant documents, facilities and information;

(b) Enable it, where necessary, to call witnesses or experts and receive their evidence.

10. The parties and the arbitrators shall protect the confidentiality of any information that they receive in confidence during the proceedings of the arbitral tribunal.

11. The arbitral tribunal may, at the request of one of the parties, recommend interim measures of protection.

12. If one of the parties to the dispute does not appear before the arbitral tribunal or fails to defend its case, the other party may request the tribunal to continue the proceedings and to render its final decision. Absence of a party or failure of a party to defend its case shall not constitute a bar to the proceedings. Before rendering its final decision, the arbitral tribunal must satisfy itself that the claim is well founded in fact and law.

13. The arbitral tribunal may hear and determine counterclaims arising directly out of the subject matter of the dispute.

14. Unless the arbitral tribunal determines otherwise because of the particular circumstances of the case, the expenses of the tribunal, including the remuneration of its members, shall be borne by the parties to the dispute in equal shares. The tribunal shall keep a record of all its expenses, and shall furnish a final statement thereof to the parties.

15. Any Party to this Protocol which has an interest of a legal nature in the subject matter of the dispute, and which may be affected by a decision in the case, may intervene in the proceedings with the consent of the tribunal.

16. The arbitral tribunal shall render its award within five months of the date on which it is established, unless it finds it necessary to extend the time limit for a period which should not exceed five months.

17. The award of the arbitral tribunal shall be accompanied by a statement of reasons. It shall be final and binding upon all parties to the dispute. The award will be transmitted by the arbitral tribunal to the parties to the dispute and to the secretariat. The secretariat will forward the information received to all Parties to this Protocol.

18. Any dispute which may arise between the parties concerning the interpretation or execution of the award may be submitted by either party to the arbitral tribunal which made the awar d or, if the latter cannot be seized thereof, to another tribunal constituted for this purpose in the same manner as the first.

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΣΥΜΜΕΤΕΧΟΝΤΩΝ

ΟΜΙΛΗΤΕΣ

Δωροβίνης Βασίλης, Νομικός Επιστήμων, Αντιπρόεδρος της Ελληνικής Εταιρείας, τηλ.: 210-3225245, 210-7700362, e-mail: elet@ellinikietairia.gr

Καρράς Κώστας, Πρόεδρος της Ελληνικής Εταιρείας, τηλ.: 210-3225245, 210-3226693, e-mail: elet@ellinikietairia.gr

Μενουδάκος Κωνσταντίνος, Αντιπρόεδρος του Ε' Τμήματος του ΣτΕ, τηλ.: 210-3710079, e-mail: menoukaf@otenet.gr

Μιχαήλ Γιάννης, Βοηθός Συνήγορος του Πολίτη, τηλ.: 210-7289676

Σκούλλος Μιχαήλ, Καθηγ. Παν/μίου Αθηνών, Ομότιμος Πρόεδρος της Ελληνικής Εταιρείας, Πρόεδρος του Συμβουλίου Φυσικού Περιβάλλοντος, Επίτιμος Πρόεδρος του ΕΕΒ, Πρόεδρος του MIO-ECSDE τηλ.: 210-7274274, 210-3225245, e-mail: elet@ellinikietairia.gr

Hallo Ralph, Πρόεδρος του Ευρωπαϊκού Γραφείου Περιβάλλοντος – ΕΕΒ, Coordinator International Program, Stichting Natuur en Milieu, Tel: +31 30 234.8289, email: r.hallo@snm.nl

ΣΥΜΜΕΤΕΧΟΝΤΕΣ

Αλάμπεη Αργυρώ, MIO-ECSDE, τηλ.: 210-3247490, e-mail: mio-env@ath.forthnet.gr

Ασημακοπούλου Μαρίβα, Περιοδικό «Νόμος και Φύση», τηλ.: 210-3635137

Βαγγελίδης Κωνσταντίνος, τηλ.: 210-3250389, e-mail: konvabg@otenet.gr

Βαλαώρα Τζώρτζια, Κολέγιο Λαβερν, τηλ.: 210-3610088, 3620285, e-mail: valaoras@hol.gr

Βούκας Γιώργος, τηλ.: 210-6010201

Γιαννούλης Νίκος, ΚΥΒΕ, Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων, τηλ.: 26510-97272, e-mail: ngianuli@cc.uoi.gr

Γκίκας Πέτρος, ΥΠΕΧΩΔΕ

Δεναξάς Νικόλαος, Δικηγόρος, τηλ.: 210-9230118

Δρακοπούλου Λιζα, Δικηγόρος, τηλ.: 210-6033435

Ηλιοπούλου Ελισάβετ, Αρχιτέκτων, τηλ.: 210-7230311, 210-6433650

Καίσαρης Νίκος, Τμήμα Οικολογίας Συνασπισμού, τηλ.: 210-3317583, e-mail: envi@enternet.gr

Καλαϊτζίδης Δημήτρης, Εκπαιδευτικός, Συμβούλιο Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης, Ελληνική Εταιρεία, τηλ.: 210-4134056, e-mail: kalariv@yahoo.gr

Κανόνη Μίκα, Ελληνική Εταιρεία

Κανόνης Κώστας, Τραπεζικός, Ελληνική Εταιρεία, τηλ.: 210-3215741, e-mail: kanon@otenet.gr

Κάππας Ξενοφών, Ελληνική Ορνιθολογική Εταιρεία, τηλ.: 210-8228704, e-mail: birdlife-gr@ath.forthnet.gr

Κόλλας Λεωνίδας, Ελληνική Εταιρεία Προστασίας της Φύσης, τηλ.: 210-3224944, 3225285, e-mail: hspn@hol.gr

Κουφάκη Ιωάννα, Συνήγορος του Πολίτη, τηλ. 210-7289676, e-mail: koufaki@synigoros.gr

Κριμπάς Κωνσταντίνος, Ακαδημία Αθηνών, τηλ.: 2107230322

Κυριακόπουλος Γιώργος, Interamerican, τηλ.: 210-6983786

Κωνσταντιανός Βαγγέλης, GWP-Med,
τηλ.: 210-3247490, e-mail: secretariat@gwpmed.org

Λαζαρέτου Θεοδώρα, Νομικός, Ελληνική Εταιρεία,
τηλ.: 210-3225245, 4174838

Λιάσκα Αιμιλία, Συνήγορος του Πολίτη,
τηλ.: 210-7289667, e-mail: liaska@synigoros.gr

Λυμπερίδη Βάσω, Ελληνική Εταιρεία, Υπεύθυνη Γραμματείας, τηλ. 210-3225245, 3226693,
e-mail: elet@ellinikietairia.gr

Λυμπερίδη Έλενα, European Commission - DG ENV,
τηλ.: 00322-2968805,
e-mail: Elena.lymberidi@cec.eu.int

Λυμπερίδης Νίκος, Ελληνική Εταιρεία,
τηλ.: 210-3225245, e-mail: elet@ellinikietairia.gr

Μαλλιώρη Καλλιρρόη, τηλ.: 210-9242022

Μαλωτίδη Βασιλική, MIO-ECSDE,
τηλ.: 210-3247490, 3247267,
e-mail: mio-ee-env@ath.forthnet.gr

Μαντζάρα Βασιλική, Χημικός-Ωκεανογράφος, Γραμματεύς Συμβουλίου Φυσικού Περιβάλλοντος, Ελληνική Εταιρεία, τηλ.: 210-3225245, 3226693,
e-mail: elet@ellinikietairia.gr

Μαρσέλου Μαρία, τηλ.: 210-7231833

Μητρογιάννη Μαρία, τηλ.: 6972-423986

Μπογιατζής Δημήτρης, τηλ.: 210-7777469,
e-mail:neotour@compulink.gr

Μπουρδάκης Στρατής, Ελληνική Ορνιθολογική Εταιρεία, τηλ.: 210-8227937,
e-mail: birdlife-gr@ath.forthnet.gr

Μώρου Αθανασία, Ελληνική Εταιρεία,
τηλ. 210-8991595

Νταλάκου Βασιλική, ΥΠΕΣΔΔΑ, τηλ.: 210-3833412

Παπασπυρόπουλος Σωτήρης, Συνεργάτης ΥΠΕΧΩΔΕ,
τηλ.: 210-6415700

Ποταμιάνος Γιώργος, Αντιπρόεδρος Ελληνικής Εταιρείας, τηλ.:210-3225245, 3226693,
e-mail: elet@ellinikietairia.gr

Ρόζος Νίκος, τηλ.: 210-7231833

Σκούλλου Μαρίνα, τηλ.: 210-6715142

Σταυρίδου Ναταλί, Interamerican, τηλ.: 210-6983786-7

Σωτηρίου Δημήτριος, Ιατρική Σχολή Παν/μίου Αθηνών,
τηλ.: 210-7462374

Τζαμουζάκης Κωνσταντίνος, Ελληνική Εταιρεία, τηλ.:
210-7241810

Τσαϊτουρίδης Χρήστος, Συνήγορος του Πολίτη, τηλ.
210-7289676

Τσέλιος Γεώργιος, Υποστράτηγος Αστυνομίας Ε.Ε.
τηλ.: 22950-56350

Φιλιώτη Γεωργία, τηλ.: 210-3616509

Φλώρου Μαρία, Περιοδικό «Νόμος και Φύση»,
τηλ.: 210-3620737

Χούντρα Παρασκευή, Δικηγόρος, τηλ.: 210-3616509